

Collegium Nobilium Croaticum

GLASNIK

HRVATSKOGA PLEMIČKOG ZBORA

**HERALD
OF CROATIAN NOBILITY ASSOCIATION**

Svezak/Volumen 14

Broj/Number 1

Svibanj/May 2018

Zahvala donatorima i sponzorima

SPLITSKO-DALMATINSKA
ŽUPANIJA

OPĆINA KLIS

14./2017.

- 3 PROSLOV / *Foreword* Ivo pl. Durbešić
- 4 POZIV NA 20. SJEDNICU VELIKOGA PLEMIČKOGA VIJEĆA/
Invitation to 20th Session of Great Nobiliary Council
- 5 19. IZBORNA SJEDNICA VELIKOGA PLEMIČKOGA VIJEĆA / *Election Session of the Great Nobiliary Council of the Croatian Nobility Association* Adriana markiza Bona, Goran pl. Borelli i Ivo pl. Durbešić
- 15 Sjednica CILANE-a u Avignonu / *Session of CILANE Delegates in Avignon*
Izveštaj delegata / *CILANE Delegates' Report* – Branko pl. Cindro
Izveštaj sekcije za mlade / *CILANE Youth Report* – Nika pl. Franceschi
- 22 Hrvatsko plemstvo
Nematerijalno kulturno dobro Republike Hrvatske – Goran pl. Borelli
- 28 Tribina Uloga hrvatskog plemstva u obrani hrvatske nacionalnosti i državnosti CNA Forum / *The Role of the Croatian Nobility in Sustaining the Continuity of the Nationality and Statehood*
1. Kazimir Jelačić: Memoari, IV. dio
2. Stanko Piplović: Dalmatinski plemići u 19. stoljeću
3. Darko Iveković: Memoari Aleksandra Ivekovića
- 82 Naši novi članovi / *New Members of the Croatian Nobility Association* Herold Zlatko pl. Barabaš
- 86 Društvene vijesti / *Social News*
Oviteženje prvih vitezova Svetoga groba jeruzalemskoga u Republici Hrvatskoj
Uspjesi naših članova
Posjet Nadvojvode Karla von Habsbug-Lothringena
In memoriam

GLASNIK HRVATSKOGA PLEMIČKOGA ZBORA
HERALD OF CROATIAN NOBILITY ASSOCIATION

Glasilo Hrvatskoga plemićkoga zbora za popularizaciju znanosti s recenzijom
Croatian Nobility Association official journal for popularisation of science with review

ISSN1845-9463

URL:<http://plemstvo.hr>

Izdavači / Publishers

HRVATSKI PLEMIČKI ZBOR / CROATIAN NOBILITY ASSOCIATION

Teslina 13/1, 10000 Zagreb, Hrvatska / Croatia

za izdavača predsjednik Radovan pl. Marjanović Kavanagh / for the publisher president Radovan pl. Marjanović Kavanagh

LASER PLUS Brijunska 1a Zagreb Croatia

za izdavača Branko pl. Cindro / for publisher Branko pl. Cindro

Savjet / Advisor board

Vladimir Brnardić, prof, Matea Brstilo Rešetar, prof, prof.dr.sc. Neven Budak,
akademik Tomislav Raukar, dr.sc. Jasna Turkalj

Glavni urednik / Editor in Chief

Ivo pl. Durbešić

Urednički odbor / Editorial Board

Zlatko pl. Barabaš, Goran pl. Borelli, Branko pl. Cindro, doc. dr. sc. Marija Karbić,
prof. dr. sc. Radovan pl. Marjanović-Kavanagh, dr. sc. Ivan Mirnik i Dubravko pl. Jelačić Buzinski

Tehnički urednik / Technical Editor

Branko pl. Cindro

Jezični savjetnici / Language Advisors

Branko Šimat, Sanda Salamun, prof. i Tomislav pl. Kallay, prof.

Adresa uredništva / Editorial Office Address

Hrvatski plemićki zbor / Croatian Nobility Association

Teslina 13/1, 10000 Zagreb, Hrvatska, Croatia

Glasnik izlazi jedanput godišnje / Herald is published annually

Puni je tekst na <http://plemstvo.hr> / Full text available at <http://plemstvo.hr>

Grafička priprema, obrada i tisak / Prepress processing and printing

LASERplus & DENONA

Naklada / Printed in

300 primjeraka / 300 Copies

Razmjena je poželjna / Exchanges appreciated

Godišnja je pretplata 200 kn, za članove uključeno u članarinu

Subscription 25 €, for members included in the membership fee

Tekstove oprema uredništvo. Za sadržaj poimence potpisanih priloga odgovorni su njihovi autori. Oni ne iskazuju obvezno stav Hrvatskoga plemićkoga zbora. Objavljeni priloz i Glasniku HPZ-a autorski su zaštićeni. Iznimka su sadržaj i novosti iz HPZ-a.

U natoč svim poteškoćama, osobito s obzirom na to da, za razliku od proteklih triju godina, nismo uspjeli dobiti potporu Ministarstva za znanost i obrazovanje, uspjeli smo izdati Glasnik br. 14 kako to činimo svake godine od 2005., broja 4.

Časopis je stalnog izgleda i sadržaja. U njemu su standardni članci o radu Zbora: izvješće sa sjednice Velikoga plemićkog vijeća, izvještaji o radu, o primanju novih članova, izvještaji delegata u CILANE-u i društvene vijesti.

Osim o aktivnostima Zbora od 2006. objavljujemo nekoliko članaka s naše popularnoznanstveno-stručne tribine *Uloga hrvatskoga plemstva u očuvanju hrvatske nacionalnosti i državnosti*.

Taj smo naslov prihvatili još 2006. na popularnoznanstvenom kolokviju u Institutu za povijest. Ove godine objavljujemo četiri članka. Zahvaljujemo autorima na prilozima za ovaj broj, a ispričavamo se onima koji su dulje čekali na tisak svoga rada.

Članci su raznorodni. Najprije valja istaknuti da u ovom Glasniku objavljujemo četvrti nastavak Memoara Kazimira Jellačića Buzinskog. Djelo je napisano krajem 19. stoljeća i opisuje vrijeme od 1860. do 1903. odnosno vrijeme hrvatskih banova od podmaršala Josipa baruna Šokčevića do Dragutina grofa Khuena Hedervarya. Tekst je, kao i prethodna tri, pripremio Marcel pl. Jelačić.

Drugi članak je dr. sc. Stanka Piplovića *Dalmatinski plemići u 19. stoljeću*. Opisano je vrlo burno razdoblje za plemstvo u Dalmaciji.

Treći članak je Darka Ivekovića *Vlastelinstva u kotaru Klanjec u razdoblju od 1848. do 1914. godine*, s posebnim osvrtom na grofove Erdödy u događajima 1848. godine, a prema memoarima Aleksandra Ivekovića (*1838. – †1928.)

Bilo je još zanimljivih predavanja, a nadamo se da će predavači prirediti svoja izlaganja za objavu u idućim brojevima.

U našoj rubrici Društvene vijesti, kao i obično, imamo radosnih, ali i tužnih vijesti.

Glavni urednik
Mr. sc. Ivo pl. Durbešić

HRVATSKI PLEMIČKI ZBOR

Collegium Nobilium Croatiae

Poštovane plemkinje i plemići, drage članice i članovi, gosti,
prijatelji i suradnici pozivamo Vas na

20. sjednicu Velikog plemićkog vijeća Hrvatskog plemićkog zbora

pod pokroviteljstvom Splitsko-Dalmatinske županije
koja će se održati u Klisu, u općinskoj vijećnici
u subotu **26. svibnja 2018.** s početkom u 11 sati.

Dnevni red sjednice

- Otvaranje sjednice Velikog plemićkog vijeća
- Govori uzvanika i gostiju
- Predavanje o vezama plemićke obitelji Cindro i Klisa
- Izvješća radnih tijela
- Pauza
- Svečani prijem novih članova
- Obilazak Kliške tvrđave s nastupom Kliških uskoka
- Ručak svih sudionika

**Za dolazak na sjednicu iz Zagreba predviđen je autobus, koji polazi u 6 sati
uz povratak u Zagreb oko 22 sata.**

Predsjednik Zbora:
Prof.dr.sc. Radovan pl. Marjanović Kavanagh

Molimo članice, članove, goste, prijatelje i suradnike da potvrde svoj dolazak tajnici HPZ-a
Adriani pl. Bona na e-mail: abona@geol.pmf.hr

19. izborna sjednica Velikog plemićkog vijeća Hrvatskog plemićkog zbora

19th Electoral Session of the Great Nobiliary Council
of the Croatian Nobility Association

Adrijana markiza Bona, Goran pl. Borelli i Ivo pl. Durbešić

Prije sjednice Velikog plemićkog vijeća održana je misa u crkvi Sv. Marka. Misu je vodio vlč. Borna pl. Puškarić uz sudjelovanje znatnog broja članova

Nakon odslušane hrvatske himne, predsjednik HPZ-a **Branko pl. Cindro** otvorio je 19. izbornu sjednicu Velikog plemićkog vijeća Hrvatskoga plemićkog zbora zahvalivši se prisutnim članovima na odazivu, te ravnateljici Hrvatskog povijesnog muzeja Matei Brstilo Rešetar, prof. koja nam je velikodušno ustupila prostorije Hrvatskog povijesnog muzeja.

Minutom šutnje odana je počast svim preminulim članove HPZ-a i svim poginulim Hrvatskim braniteljima.

Pri registraciji je utvrđena nazočnost **39** redovnih članova HPZ-a, što ne obuhvća 1/4 redovnih članova. Slijedom statutarnih odredbi predsjednik je utvrdio da će se kvorum proglasiti nakon isteka 30 minuta. (tijekom Sjednice prispjela su još dva člana)

U svom uvodnom govoru predsjednik HPZ-a Branko pl. Cindro osvrnuo se na misiju naše udruge kako je navedena u Statutu: povezivanje hrvatskih plemićkih obitelji da bi služili domovini i svojim rodoslovljima svjedočili kontinuitet državnosti njegujući povijesne vrednote i plemićke tradicije, a sve to kao svoj dug predcima koji su za stečene zasluge dobili plemićke titule, uz naše GESLO: *Što pređi ti namriješe, zasluži da zaista tvoje bude.*

Predsjednik je pozdravio goste i zahvalio im na dolasku na sjednicu Velikog plemićkog vijeća. Gosti na sjednici bili su:

Slika 1. Članice i članovi Zbora nakon mise u crkvi Sv. Marka

Figure 1. Members of the CNA after Mass at St. Mark's Church

- **Matea Rešetar Brstilo**, ravnateljica Hrvatskog povijesnog muzeja
- **akademik Tomislav Raukar**, voditelj Odsjeka za povijesne znanosti, Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti
- **Juraj pl. Odrčić**, župan Plemenite općine Turopoljske
- **dr. sc. Željko Heimer**, predsjednik pukovnik Hrvatskog grboslovnog i zastavoslovnog društva,
- **primarijus dr. Josip Gjurović**, predsjednik Hrvatske bratovštine Bokeljska mornarica 1809
- **doc. dr. sc. Marija Karbić**, predsjednica znanstvenog savjeta Hrvatskog instituta za povijest
- **mo. Josip degl Ivelio**, meštar obredničar, Družba *Braće Hrvatskog zmaja*

Gosti su pojedinačno, kratkim govorom, pozdravili Hrvatski plemićki zbor, istaknuvši njegovu važnost i ulogu u kulturnom životu Hrvatske. Predstavili su i instituciju iz koje dolaze te najavili daljnju suradnju s HPZ-om.

Počasnim članovima: akademiku **Tomislavu Raukaru**, ravnateljici Hrvatskog povijesnog instituta **dr.sc. Jasni Turkalj** i ravnateljici Hrvatskog povijesnog muzeja **Matei Rešetar Brstilo prof.**, uručene su povelje počasnog člana.

Predsjednik je, kao predsjedavajući sjednice Velikog plemićkog vijeća, utvrdio istek roka od 30 minuta i proglasio kvorum koji uključuje nazočnih 39 redovitih članova te obznanio da je za donošenje pravovaljanih odluka potrebna dvotrećinska većina, tj. najmanje 26 glasova. Time je radni dio sjednice mogao početi.

Slika 2.
Predsjedništvo
sjednice Velikog
plemičkog vijeća
Figure 2. Presidency
of the Great Nobiliary
Council

Predložen je sljedeći dnevni red:

1. Otvaranje sjednice, pozdravna riječ i izbor radnih tijela sjednice
2. Dobrodošlica domaćina skupa
3. Pozdravi gostiju
4. Prihvaćanje dnevnog reda
5. Prijedlog izmjene i dopune Statuta
6. Izvještaji o radu i glasovanje
 - 6.1. Izvještaj predsjednika
 - 6.2. Izvještaj kancelara
 - 6.3. Izvještaj uredništava
 - 6.4. Financijski izvještaj
 - 6.5. Financijski plan za 2017. godinu
 - 6.6. Izvještaj herolda i prijedlog za prijam počasnih i novih članova
 - 6.7. Izvještaj nadzornog odbora
7. Prijedlog za izbor novih dužnosnika Zbora
 - 7.1. Razrješnica dosadašnjim i glasovanje o izboru novih dužnosnika
 - 7.2. Izjava novog predsjednika
 STANKA OD 30 min.
8. Svečano uručenje povelja počasnim članovima
9. Svečano uručenje znakovlja novim članovima

Dnevni red je jednoglasno prihvaćen uz dopunu Siniše pl. Kuščića za isključenje Marka pl. Mladinea iz Hrvatskog plemićkog zbora. Nova točka dnevnog reda postavljena je iza točke 6.6.

Slika 3. Gosti i članovi tijekom sjednice

Figure 3. Guests and members at the session

Za članove radnog predsjedništva predloženi su i jednoglasno prihvaćeni: predsjednik HPZ-a, Branko pl. Cindro, kancelar Goran pl. Borelli, zamjenik predsjednika Marjan pl. Maroja, zapisničar Adriana pl. Bona, kandidacijsko-izborno povjerenstvo: Petar pl. Rakamarić i ovjervitelj zapisnika Duje pl. Despalatović.

Prema 5. točki dnevnog reda „Izmjene i dopune statuta“, kancelar je u ime Plemićkog stola (u daljnjem tekstu PS-a) iznio obrazloženje. Pri tome je rekao da je na izvanrednoj sjednici Velikog plemićkog vijeća (u daljnjem tekstu VPV), 26. listopada 2016., u diskusiji višekratno istaknuto da je Statut loš, nedorečen i da je vrlo teško u skladu s njime rješavati probleme. Slijedom toga PS je na sjednici 6. ožujka 2017. osnovao Povjerenstvo sa zadatkom da pripremi izmjene Statuta. Nakon diskusija na sastancima PS-a o koncepciji izmjena pripremljen je pročišćeni tekst koji je prihvaćen na sjednici PS-a i objavljen na mrežnoj stranici. Tako je ovaj prijedlog, za koji će se glasovati, bio dostupan svim članovima. U izmjenama su donesene sljedeće najvažnije novine: koncepcijska organizacija Zbora ostaje ista kao i dosad, odnosno institut predsjednika (s 2 zamjenika) predstavlja HPZ u javnosti, a PS ostaje izvršno tijelo VPV-a kao i do sada. Članak 26. je dosad navodio da je potrebna $\frac{1}{4}$ članstva za pravovaljanost VPV-a, odnosno čekanje 30 min te proglašavanjem kvoruma bez obzira na broj nazočnih članova. Tako se moglo dogoditi da se VPV održi s npr. 10 članova i donosi odluke, odnosno da je na VPV pozvano samo 10 ili manje članova. Da bi se spriječilo takve manipulacije, predlaže se da je minimalno potrebno imati 1/10 (dakle bar 30 članova) da bi se održala sjednica. Nekakav minimum treba odrediti da bi sjednica imala smisla. Sustav s čekanjem od 30 min nije se pokazao učinkovit. U članku 31. predložen je novi sastav PS-a. Prema ovom pri-

jedlogu predsjednici ogranka ne čine više kvorum a i dalje sudjeluju u radu PS-a. Osim toga uvođenje interneta u sustav obavještanja i dogovora bitno će unaprijediti rad PS-a. Uvedene su i nove funkcije za pojedine dužnosnike u PS-u. Dio je vezan za odnose sa CILANE-om. Logično je i potrebno da dužnosnici u CILANE-u i delegati budu i članovi PS-a.

Predložene izmjene statuta jednoglasno su prihvaćene.

Iduća točka dnevnog reda pretpostavila je izvještaje radnih tijela Zbora za prethodno razdoblje:

- **Izvještaj predsjednika:** predsjednik Hrvatskog plemićkog zbora Branko pl. Cindro u osvrtu na razdoblje od izvanredne sjednice VPV-a napomenuo da je ružan period iza nas te najavio da se trebamo okrenuti budućnosti Zbora.
- **Izvještaj kancelara:** kancelar Goran pl. Borelli je u svom izvještaju naveo da je u navedenom razdoblju održan 21 sastanak PS-a. Na sastancima su raspravljani i doneseni zaključci o svim konkretnim aktivnostima rada, kao što su donošenje odluka o troškovima, organizaciji predavanja, potom o izvorima prihoda (kao što su donacije i članarina), prijavi na natječaje, suradnji sa srodnim udrugama, katoličkom crkvom i CILANE-om, sudjelovanju na različitim manifestacijama. Uz podršku PS-a, na čelu s glavnim urednikom Ivom pl. Durbešićem, sjajan posao je obavilo uredništvo u organizaciji predavanja, uređenju mrežne stranice i sve poslove vezane za tiskanje časopisa. Za HPZ je osobito zanimljiva organizacija mladih, na čije osnivanje nas je potaknuo CILANE kod kojega su mladi dobro organizirani i aktivni. Slijedom te inicijative je naša mlada snaga Petra pl. Maroja okupila naše mlade članove i prikazala HPZ u CILANE-u na odličan način. Potaknuti time danas predlažemo da naši mladi članovi postanu članovi Plemićkog stola, pa time i nositelji budućih aktivnosti, a Petra pl. Maroja postala je dužnosnica u CILANE-u.

Ipak, ovaj mandat PS-a obilježila je kriza HPZ-a. Rezimirajući cijelu situaciju, sada kad je to razdoblje iza nas, može se reći da je PS u rješavanju ove krize uspio postupiti odgovorno i časno prema članstvu u odnosu na obveze koje je preuzeo izborom od VPV-a. Zataškavanje i poštuda članstva „prljave i nedostojne“ problematike nije dugoročno održiva opcija. Ako „prljavo rublje“ postoji, treba ga oprati, a ne gurnuti pod krevet. Idući mandat je pred nama. Novo vrijeme i energija za progresivnije rasprave i projekte za udrugu.

Izvještaji predsjednika i kancelara jednoglasno su usvojeni.

- **Izvještaj uredništva:** Ivo pl. Durbešić iznio je izvještaj uredništava Glasnika, Zbornika, predavanja i mrežne stranice navodeći niz važnih aktivnosti koje su uredništva ostvarila u proteklom razdoblju. Posebno treba istaknuti da smo uspjeli dogovoriti i ostvariti 19 predavanja u sezoni 2016./2017., pa i isplanirati i dogovoriti za cijelu sezonu 2017./2018.

- Izdali smo i Glasnik br. 13 bez potpora i donacija. Kao i uvijek, osim prikaza rada Zbora objavljeno je i nekoliko članaka napisanih na osnovi predavanja koja su održana na druženjima članstva.

Na mrežnoj stranici objavljeno je i redovno oglašavano druženje, predavanja kao i događaji oko europskog udruženja CILANE.

Izveštaj je jednoglasno prihvaćen.

- **Financijski izvještaj: rizničar** Davor pl. Pozojević podnio je financijski izvještaj za 2016. godinu. Ukupni prihodi, gotovo isključivo od članarine, bili su 40 tisuća kuna. Rashodi su bili: režije 26 tisuća, časopis gotovo 8 tisuća, a preostalo je razno.

Izveštaj je jednoglasno prihvaćen.

- **Financijski plan za 2017. godinu:** rizničar, Davor pl. Pozojević iznio je financijski plan za 2017. godinu, koji je puno ambiciozniji skoro 80 tisuća kuna.

Financijski plan za 2017. je jednoglasno usvojen.

- **Izveštaj herolda i prijedlog za prijam počasnih i novih članova:** herold Zlatko pl. Barabaš, predsjednik Heraldike komisije, predložio je u ime komisije Velikom plemićkom vijeću prijam novih članova u HPZ. Prema Statutu i Pravilniku o članstvu, članovima našega Zbora mogu postati oni koji pripadaju rodovskom plemstvu, plemstvu dobivenom od hrvatskih kraljeva ili od legitimnih nasljednika njihovih, tj. ugarskih kraljeva, austrijskih careva i mletačkih duždeva, kao i oni dobiveni od drugih kraljeva ako ih je potvrdio hrvatski Sabor. Dobiveno plemstvo mora imati legitimnost i kontinuitet u priloženim dokumentima. Heraldika komisija za prijam u članstvo Hrvatskog plemićkog zbora, u sastavu: Branko pl. Cindro, Kornel pl. Kallay i Zlatko pl. Barabaš, primila je u razdoblju od 1. listopada 2015. g. do 15. travnja 2017. g. ukupno 14 zahtjeva za redovnim i 1 za pridruženim članstvom u našem Zboru. Na prijedlog Plemićkog stola primamo i 3 počasna člana. Herold je napomenuo da otprije postoji još nekoliko zahtjeva, a koje smo bili prije odbili zbog nepotpune dokumentacije, koja, nažalost, još uvijek nije dopunjena. U posljednjih 7 dana primili smo još 1 zahtjev, dokumentacija se za njega dopunjava i nadamo se prijamu novoga člana na sljedećem zasjedanju Velikog plemićkog vijeća.

Dakle, ukupan broj zahtjeva koje smo razmatrali bio je 15 i povoljno je riješeno svih 15. U spomenutom razdoblju komisija se sastala 5 puta. Herold je zahvalio našim članovima i vanjskim suradnicima koji su nam pomagali u tumačenju i provjeri dokumentacije. Heraldika komisija, na temelju *Statuta i Pravila o članstvu* predložila je nove članove na potvrdu Plemićkom stolu. Prijedlozi su prihvaćeni i u zapisnicima sa sjednica poimence su navedeni novi članovi i preliminarno primljeni. Herold je predložio Velikom plemićkom vijeću da primi u naše članstvo sljedeće nove članove:

Počasni članovi

- akademik Tomislav Raukar
- dr. sc. Jasna Turkalj
- Matea Rešetar Brstilo, prof.

Redovni članovi:

1.	Dora	pl. Jelačić Bužimski	Zagreb
2.	Olga	pl. Arneri	Orebić
3.	Adrijana	pl. Košćec-Đuknić	Zagreb
4.	Mladen	pl. Marušić	Zagreb
5.	Bartul	pl. Marušić	Zagreb
6.	Neven	pl. Kačić-Bartulović	Split
7.	Donat	pl. Petricioli	Zagreb
8.	Mirna	pl. Petricioli	Zadar
9.	Valter	pl. Nutrizio	Zagreb
10.	Marijana	pl. Nutrizio	Zagreb
11.	Karlo	pl. Nutrizio	Zagreb
12.	Marinela	pl. Nutrizio	Zagreb
13.	Annemarie	pl. Bona	Graz
14.	Igor	pl. Michieli	Zagreb

Pridruženi član:

1.	Marko	Silađi	Zagreb

Prijedlog herolda jednoglasno je usvojen.

Herold je potom obavijestio VPV da su dva člana na svoj zahtjev istupila iz Zbora, i to:

1. Ante Rendić-Miočević,
2. Žarko Grisogono

U skladu sa zaključkom s prošlogodišnje izvanredne sjednice Velikog plemićkog vijeća po kojoj se isključuju članovi koji do 31. 12. 2016. ne plate članarinu za razdoblje veće od 4 godine, herold je obavijestio nazočne da su s tog osnova iz Zbora isključeni sljedeći članovi:

Antoniazio Nataša, Antoniazio Drago, Barabaš Krešimir, Barabaš Hrvoje, Draganić-Vrančić Aleksandar ml., Franceschi Josip, Grisogono Milivoj, Grisogono Lovre, Janić Festetić Dina, Ivanišević Porin, Kurelec Lada, Kušćić Jelaska Fani, Marijašević Vjeran, Mladineo Marica, Mladineo Marija, Mladineo Anđelka, Mladineo Ante, Pavlović Giorgio, Pavlović Ana, Raizner Ljudevit, Raizner Andrea Melita, Raizner Goran, Tartaglia Davor, Vrkljan Katica, Vrkljan Marijana, Vrkljan Marko, Vrkljan Frane, Vrkljan Jelena, Vrkljan Katarina, Vučetić Goranka, Vučetić Vera, Vusio Ivo i Vusio Josip.

– Isključenje Marka pl. Mladinea

Nova točka dnevnog reda „Isključenje Marka pl. Mladinea iz članstva Zbora“ stavljena je na glasovanje nakon heroldova izvještaja. Većinom glasova (31 glas)

Slika 4. Gosti i članovi sudionici sjednice Velikog plemićkog vijeća

Figure 4. Guests and members of the session of the Great Nobiliary Council

uz 1 glas protiv i 7 suzdržanih, prihvaćen je prijedlog za isključenje Marka pl. Mladinea iz članstva Zbora.

- **Izveštaj Nadzornog odbora.** Damir pl. Zudenigo podnio je izvještaj Nadzornog odbora, koji je jednoglasno prihvaćen.

U sklopu 7. točke dnevnog reda iznesen je prijedlog izbora novih dužnosnika Zbora.

Jednoglasno je prihvaćena razrješnica dosadašnjim članovima svih radnih tijela Zbora i iznesen prijedlog je izbora novih dužnosnika:

PREDSJEDNIK I ZAMJENICI PREDSJEDNIKA

1	Radovan pl. Marijanović Kavanagh	predsjednik
2	Branko pl. Cindro	I. zamjenik predsjednika
3	Marijan pl. Maroja	II. zamjenik predsjednika

PLEMIĆKI STOL

1	Goran pl. Borelli	kancelar
2	Duje pl. Despalatović	protonotor (zamjenik kancelara)
3	Ivo pl. Durbešić	glavni urednik
4	Davor pl. Pozojević	rizničar (blagajnik)
5	Vladimir pl. Ivanišević	komornik za kreiranje i održavanje Internet stranice
6	Adriana pl. Bona	notar (tajnik)
7	Zlatko pl. Barabaš	herold
8	Bartul pl. Marušić	komornik za normativne akte
9	Branko pl. Cindro	delegat u CILANE-u
10	Vanda pl. Borelli	delegat u CILANE-u za mlade

11	Nika pl. Franceschi	predstavnik mladih
12	Petra pl. Maroja	dužnosnik u CILANE-u
13	Dorothea Murković pl. Puškarić	knjižničar
14	Ileana pl. Nutrizio Blažević	komornik koordinator ogranaka
15	Tibor pl. Kallay	komornik za suradnju s drugim udrugama
16	Tvrtko pl. Ivanišević	komornik za propagandu
17	Petar pl. Rakamarić	komornik za gospodarstvo

OGRANCI

1	Nikša pl. Kuščić	Split
2	Marijan pl. Maroja	Zadar
3	Snježana pl. Barabaš Seršić	Osijek
4	Ileana pl. Nutrizio Blažević	Opatija
5	Selene pl. Kuščić	inozemstvo

SUD ČASTI

1	Kornel pl. Kallay	predsjednik Suda časti
2	Branimir pl. Puškarić	
3	Darko pl. Portada	

NADZORNI ODBOR

1	Mladen pl. Trupčević	predsjednik Nadzornog odbora
2	Kamilo pl. Benković	
3	Damir pl. Zudenigo	

LIKVIDATOR

1	Petar pl. Rakamarić	

SENAT

1	Ivan pl. Celio Cega	predsjednik
2	Miroslav pl. Prelogović	

izbor novih dužnosnika prihvaćen je uz jedan suzdržani glas.

Predsjedavajući je pročitao pismo zahvale na ukazanom povjerenju koje je poslao Radovan pl. Marijanović Kavanagh, novi predsjednik, koji nije mogao nazočiti sjednici radi bolesti.

Nakon stanke sjednica je nastavljena svečanim uručenjem povelja novim članovima: Herold, Zlatko pl. Barabaš iznio je osnovne podatke o svakom novom članu:

1. Olga pl. Arneri
2. Dora pl. Jelačić Bužimski
3. Neven pl. Kačić-Bartulović
4. Adrijana pl. Košćec-Đuknić
5. Annemarie pl. Bona

6. Mladen i Bartul pl. Marušić
7. Igor pl. Michieli
8. Valter, Marijana, Karlo i Marinela pl. Nutrizio
9. Donat i Mirna pl. Petricioli.

Na zasjedanju Velikog plemićkog vijeća 2015. god. zbog nemogućnosti dolaska nisu svima bile uručene povelje pa je povelja naknadno uručena **Renati i Franji pl. Husinec**.

U članstvo je, kao pridruženi član primljen i **Marko Siladi**.

Herold je obavijestio VPV da je primanjem novih članova dosegnut redni broj članstva **301**.

Gospodin Neven Kačić-Bartulović u ime novih članova obratio se s par riječi zahvale. Ivo pl. Durbešić je predložio da se uputi pismo predsjedniku Hrvatskog plemićkog zbora sa željom za što brže ozdravljenje, što je prihvaćeno.

Sjednica je zaključena riječima našeg mota:

„Što pređi ti namriješe, zasluži da zaista tvoje bude.“

Izborna sjednica Velikog plemićkog vijeća završila je himnom Hrvatskog plemićkog zbora. Navečer je u hotelu Palace priređena svečana večera.

Kongres CILANE-a

Avignon 5.–8. 10. 2017.

Branko pl. Cindro

Europsko udruženje plemstva (CILANE) svake tri godine organizira kongres kojeg je domaćin jedna od članica. Posebnost kongresa su tematski izleti/predavanja u okviru kojih se u neformalnoj atmosferi sudionici mogu bolje upoznati, ali i razmijeniti ideje i iskustva svojih matičnih organizacija. Službeni dio obogaćen je i s nekoliko plenarnih predavanja kojima prisustvuju svi sudionici kongresa.

Ovogodišnjem okupljanju domaćin je bilo Papinsko udruženje plemstva, a okupljanje je bilo na francuskom jugu, u malom gradiću Avignonu na obali rijeke Rhone. Papinsko udruženje plemstva jedina je članica CILANE-a koja okuplja potomke obitelji kojima je plemstvo dodijelio Papa, a ne nacionalni suveren. Takvih obitelji kojima je plemstvo dodjeljivano između 14. stoljeća i 1931. veći dio je u Francuskoj i Italiji, a nazivamo ih i diljem Europe.

Avignon je povijesno papinsko središte Francuske jer su u tom gradu stolovali od 1305. do 1377. sedmorica Papa koji su svi redom bili francuskih korijena. Nakon povlačenja papa u Rim još su dvojica papa, zvani antipape, stolovali u Avignonu paralelno s papama u Rimu. Papinska palača s početka 14. stoljeća i zidine koje okružuju grad i danas su odlično sačuvani i 1995. proglašeni su svjetskom baštinom na popisu UNESCO-a. Na tom popisu je i glasoviti Avignonski most, dužine 900 metara, izgrađen krajem 12. stoljeća. Danas su od njega ostala samo četiri luka koji nadsvođuju malo manje od polovice rijeke Rhone.

Nakon uobičajenih izleta i razgleda okolice u prva dva dana formalni dio kongresa odvijao se u palači upravo u konklavi. U obnovljenoj dvorani veličanstvenih dimenzija u kojoj su sjedeća mjesta poput tribina s lijeve i desne strane, sjedili smo na mjestima na kojima su prije 700 godina birani pape. Tada se još izbor nije obznanjivao puštanjem bijeloga dima, nego cjelodnevnom zvonjavom srebrnog zvona. Hrvatska delegacija bila je brojna, a činili su je Branko Cindro, potpredsjednik HPZ-a, Sellenne Kuščić, predstavica inozemnih članova, Maja i Dinko Franceschi, te Dora i Nika Franceschi, Tibor i Ti-

la Kallay, predstavnici mladih. Sve članice, osim Danske, imale su svoje predstavnike, a brojnost delegacije HPZ-a imala je pozitivan odjek među gostima. Tu je potrebno napomenuti da smo svi sami snosili većinu troškova. Branko Cindro i Sellenna Kuščić sudjelovali su na službenom sastanku delegata, a Nika Franceschi na službenom sastanku delegata mladih, a svi zajedno prisustvovali smo brojnim događajima vezanim za Kongres.

Iznimno zanimljiva predavanja uslijedila su nakon pozdravnog govora koordinатора CILANE-a, gospodina Johana Grotenfelda, i predsjednika papinskog udruženja plemstva, gospodina Rogera Marrand des Grottes. Redom su to bila predavanja:

1. Papinsko plemstvo – gospodin Roger Marrand des Grottes,
2. Doprinos Europi papinstva u Avignonu – gospodin Bernard de Gatelier,
3. Povijest Papinske palače, najveće gotičke palače u Europi – gospođa Dominique Vingtain.

Nakon ručka održani su zasebni sastanci delegata i delegata mladih.

Dnevni red uz uvodne napomene predstavio je koordinador gospodin Grotenfeld.

Ad. 1. Uvod i prihvaćanje dnevnog reda

– prihvaćen je dnevni red, pozdravljeni su gosti koji prisustvuju sjednici, prihvaćena je zamjena za dugogodišnjeg voditelja Tima za promociju Jonasa v. Materna.

Ad. 2. Zapisnik sa sastanka 01.04.2017.

– zapisnik je prihvaćen bez primjedaba.

Ad. 3. Financije

– prihvaćeno je financijsko izvješće uz odluku da se članice koje nisu platile članarinu pozovu da to u najskorije vrijeme učine.

Ad. 4. Izvještaj komisije za prijam

– Španjolska, kao promatrač, već je niz godina kandidat za članstvo, ali ostaje i dalje samo kandidat zbog činjenice da postoji nekoliko udruga koje pretendiraju na članstvo. Unatoč tome, Španjolska je vrlo aktivna, pogotovo u organizaciji skupova i priredaba za mlade.

– Poljska je u proceduri za prijam u članstvo. Intenzivni su kontakti u tijeku i predložen je obrazac po kojem će biti poslani genealoški podatci o obiteljima u obliku u kojem bi bilo očito jesu li ispunjeni uvjeti koji traže CILANE.

Ad. 5. Zaštita osobnih podataka

- prema direktivi EU-a o zaštiti osobnih podataka može se u budućnosti pokazati da je izdavanje popisa/almanaha plemstva protuzakonito. U tom smislu bit će angažiran odvjetnički ured radi pojašnjenja daljnjih postupanja, a nacionalni savezi trebaju javiti kakva je praksa u njihovoj matičnoj zemlji.

Ad. 6. Tim za promociju

- nakon priznanja bivšem voditelju tima Jonasu v. Maternu i zahvali na dosad učinjenom, imenovani su novi članovi tima.

Ad. 7. Izvještaj o razmjeni

- u proteklom razdoblju bilo je manje aktivnosti nego prijašnjih godina, a kao razlog navodi se smanjena opća sigurnost u Europi. Najaktivnije zemlje bile su Njemačka, Francuska i Belgija.

Ad. 8. Izvještaj mladih

- bit će prikazan u posebnom dokumentu.

Ad. 9. Future Committee

- Future Committee je tijelo formirano sa zadatkom da analizira, prikuplja i sintetizira ideje o budućem djelovanju CILANE-a. Na posljednjem sastanku raspravljalo se o metodologiji rada Komiteta i izradi upitnika koji će biti poslan nacionalnim savezima. Odgovori saveza bit će osnova za njihovo daljnje djelovanje.

Ad. 10. Sastanci 2018. CILANE

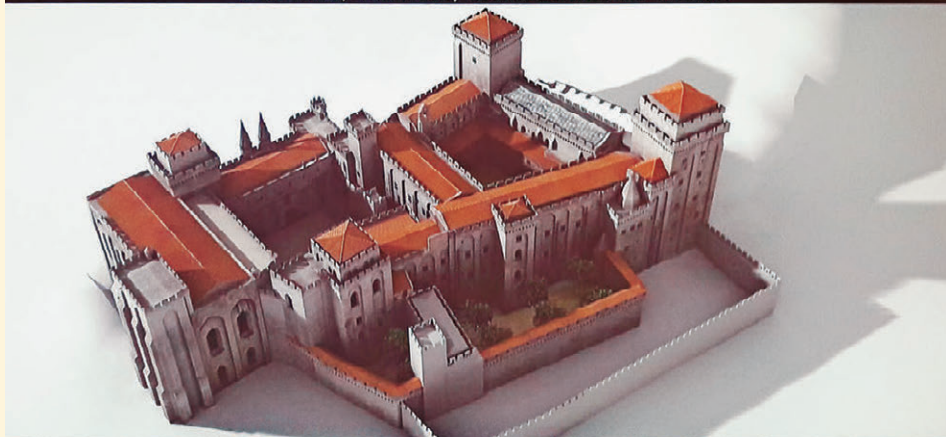
- Dogovoreno je da se sljedeći proljetni sastanak CILANE-a održi u Parizu od 23. do 25. ožujka 2018., a jesenji u Riddarhusetu u Finskoj od 21. do 23. rujna 2018.

Ad. 11. Razno

- koordinator CILANE-a poziva zemlje članice da u slučaju mijenjanja statuta, dokument pošalju na uvid u CILANE kako bi se utvrdila sukladnost promjena.
- izrada mrežne stranice CILANE-a napreduje i na njoj će se naći i osnovni podatci svih zemalja članica
- zanimljiva rasprava vođena je nakon molbe predstavnika Španjolske da uputimo pismo potpore španjolskom kralju vezanu za situaciju u Kataloniji. Dio delegata nije se s time slagao i nije bilo volje izlagati se tako da se određuje potpora samo jednoj strani. Tada je, na inzistiranje hrvatske delegacije, uz argumenta-

and build in the garden noble apartments and a sumptuous ceremonial room, whose name, "l'Admirable," became distorted into "Mirande."

et édifia dans les jardins une somptueuse salle d'apparat, « l'Admirable », devenue par déformation « La Mirande ».

ciju da postoji samo jedinstveno španjolsko plemstvo, a ne i zasebno katalonsko, a povukavši snažnu paralelu sa kukavičkim stavom međunarodne zajednice vezano za Domovinski rat u Hrvatskoj, CILANE odlučio poslati (doduše možda previše neutralno) pismo potpore španjolskom kralju u njegovu nastojanju da sačuva integritet Kraljevine Španjolske.

Ad. 12. Izbor novog koordinatora.

– kongres CILANE-a ujedno je i mjesto na kojem se bira novi koordinatorski i njegova zamjena na mandat od 3 godine, odnosno do sljedećeg kongresa. Dosadašnji koordinatorski zahvalio je svim delegatima na konstruktivnim raspravama i pomoći tijekom mandata.

Za novu koordinatorsku CILANE-a izabrana je gospođa Beatrix de Sury d'Aspremont (Švicarska), a za njezinu zamjenicu princeza Sophie Galitzine (Rusija). Baronesa Vera v. Fersen i u idućem će mandatu biti tajnica društva.

Pri kraju Kongresa, u neformalnoj atmosferi, druženje je završeno dobronamjernom dosjetkom kako smo upravo prisustvovali presedanu da se u dugoj povijesti konklave, na mjestu gdje stotinama godina žene nisu imale pristupa, prvi put dogodilo da za tri vodeće pozicije CILANE-a budu izabrane upravo žene!

Sastanak sekcije mladih CILANE-a 2017. u Avignonu

*Meeting of the Youth Section of the 2017
CILANE Congress in Avignon*

Nika pl. Francheschi

Sastanak mladih delegata CILANE-a održan je 7. 10. 2017. u Palais des Papes u Avignonu, a započeo je u 14:00 sati. Novi glasnogovornik mladih Claës af Burén otvorio je sastanak predstavivši sebe i novu tajnicu mladih CILANE-a Isabellu Hamilton.

Prisutni

Porte-Parole: *Monsieur Claës af Burén*

Secretary: *Comtesse Isabella Hamilton*

Predstavnici nacionalnih saveza:

Monsieur Carl-Philip Ehrnrooth, FAUK

Mademoiselle Maria Clelia Durazzo, CNI

Jonkheer Martijn Stoop, VJAN

Mademoiselle Olga Pavlinova, UNR Jeunes

Monsieur Ladislas de Sury d'Aspremont, AFS

Monsieur Philippe de Séjournet de Rameignies, Club des Jeunes (ANRB)

Count Alexander Hamilton, RAUK

Mademoiselle Anne-Charlotte d'Espalungue d'Arros, JNF (ANF)

Mademoiselle Clémence Marraud des Grottes, RNP

Ostali prisutni koji nisu delegati

Monsieur Philippe de Séjournet de Rameignies, Club des Jeunes & CILANE web team

Monsieur Borja Quepo de Llano y Campomanes, Guest, Spain

Mademoiselle María Teresa Roca de Toroges, Guest, Spain

Monsieur Kristóf Joó, Magyar Történelmi Családok Egyesülete

Mademoiselle Nika de Franceschi, HPZ

Baronne Isabelle von Thuemmler, VvDA

Sastanak je započeo raspravom o događanjima koji se planiraju do kraja i tijekom iduće, 2018. godine, počevši s IWE Spain u studenome i IWE Finland u prosincu. Zatim se pričalo o Facebook stranici, mogućnostima objavljivanja događaja koja nisu događaji iz CILANE-a, validiranju postova i odobravanju novih članova grupe. Također se razgovaralo o budućnosti mladih CILANE-a, prikupljanju novih mladih članova i o obilježavanju 60. obljetnice CILANE-a u 2019. godini.

Zaključeno je da je za svaku registraciju člana pojedine udruge za događaj CILANE-a potrebno odobrenje delegata. Osim toga, ako član mladih udruge jedne države planira provesti duže razdoblje u drugoj državi članici CILANE-a, preporučuje se da delegat obavijesti drugog delegata o tom članu kako bi se moglo organizirati druženje i, ako je potrebno, pružiti tome članu pomoć, npr. u traženju smještaja. Također je vođena žustra rasprava o promjeni statusa ako se član/ica uda/oženi za osobu koja nije plemić/plemkinja. Stav CILANE-a je: "Born noble, always noble", stoga se poziva na zalaganje za takav stav u zborovima država članica.

Usljedilo je kratko izlaganje svakog delegata o stanju i novostima u udruzama svojih zemalja.

Iznijela sam zajednički pripremljeni izvještaj naše delegatkinje Vande i moj, o novim dužnosnicima CILANE-a izabranim u svibnju ove godine, druženjima i aktivnostima mladih, te otkazanog IWE Croatia koji se trebao održati u lipnju ove godine. Spomenula sam planiranje i pokušaj organiziranja drugog IWE-a u Hrvatskoj, kao i o planovima mladih u našem Zboru.

Hrvatsko plemstvo

Nematerijalno kulturno dobro Republike Hrvatske

Kancelar, Goran pl. Borelli Vranski

U ovom će tekstu biti opisana današnja percepcija hrvatskog plemstva u našem društvu. Dokazat će se da je hrvatsko plemstvo jedan od temelja naše državotvornosti pa je, prema tome, njegovo negiranje upereno protiv našeg prava da imamo državu. Nadalje, upozorit će se kako bi nas registracija *Hrvatskog plemstva* kao nematerijalne kulturne baštine institucionalno pozicionirala na primjeren način uključujući i nacionalnu i domoljubnu dimenziju. Bit će spomenute i posljedice takve registracije na percepciju Hrvatske u Europi, odnosno na položaj i aktivnosti (Hrvatskoga plemićkog zbora (HPZ-a)). Sve navedeno nastojat će se elaborirati argumentima i objašnjenjima, bez politikanstva, a govoriti o ovoj temi važno je i za članove HPZ-a i za širu društvenu zajednicu.

Hrvatsko plemstvo, što će nam to?

Što našem narodu predstavlja hrvatsko plemstvo, je li Hrvatskoj potreban Hrvatski plemićki zbor, čemu sve to uopće služi i može li od toga Hrvatska imati ikakve koristi? Naše javno mnijenje, pa i državne institucije, sumnjičavo gledaju na ovako postavljeno pitanje i bez puno dvojbi dobit će se odgovor da u današnjoj modernoj hrvatskoj državi plemstvo nije potrebno, narod ga ne doživljava. Ukratko, plemstvo ničemu ne služi i od njega nema nikakve koristi. Slijedom toga nema svrhu i uludo je potrošen svaki novac na plemstvo, pa tako i na aktivnosti HPZ-a.

Ovakav stav je danas prisutan u velikom dijelu našeg naroda i još je jedna nedovoljno promišljena i neutemeljena paradigma kojom se pokušava marginalizirati hrvatsko nacionalno biće, obezvrijediti naš nacionalni identitet i staviti pod upitnik samo pravo Hrvata na svoju državu. Poveznica između obrasca: „Hrvatsko plemstvo ne treba Hrvatskoj“, s jedne strane i ugroženosti naše države, s druge, može (treba) se dokazati slijedećim argumentima.

Što piše u Ustavu RH, kako je nastala hrvatska država?

Nemamo običaj svaki dan čitati Ustav (iako je on „Biblija“ naše državnosti), pa ćemo navesti ono što je za ovaj tekst bitno. U Ustavu RH, u „Izvorišnim osnovama“ stoji:

„Izražavajući tisućljetnu nacionalnu samobitnost i državnu opstojnost hrvatskoga naroda, potvrđenu slijedom ukupnoga povijesnoga zbivanja u različitim državnim oblicima te održanjem i razvitkom državotvorne misli o povijesnom pravu hrvatskoga naroda na punu državnu suverenost, što se očitovalo:

- u stvaranju hrvatskih kneževina u VII. stoljeću;
- u srednjovjekovnoj samostalnoj državi Hrvatskoj utemeljenoj u IX. stoljeću;
- u Kraljevstvu Hrvata uspostavljenome u X. stoljeću;
- u održanju hrvatskoga državnog subjektiviteta u hrvatsko-ugarskoj personalnoj uniji;
- u samostalnoj i suverenoj odluci Hrvatskoga sabora godine 1527. o izboru kralja iz Habsburške dinastije;
- u samostalnoj i suverenoj odluci Hrvatskoga sabora o pragmatičnoj sankciji iz godine 1712.;
- u zaključcima Hrvatskoga sabora godine 1848. o obnovi cjelovitosti Trojedne Kraljevine Hrvatske pod banskom vlašću, na temelju povijesnoga, državnoga i prirodnoga prava hrvatskog naroda;
- u Hrvatsko-ugarskoj nagodbi 1868. godine o uređenju odnosa između Kraljevine Dalmacije, Hrvatske i Slavonije i Kraljevine Ugarske na temelju pravnih tradicija objiju država i Pragmatičke sankcije iz godine 1712.;
- u odluci Hrvatskoga sabora 29. listopada godine 1918. o raskidanju državnopravnih odnosa Hrvatske s Austro-Ugarskom te o istodobnu pristupanju samostalne Hrvatske, s pozivom na povijesno i prirodno nacionalno pravo, Državi Slovenaca, Hrvata i Srba, proglašenoj na dotadašnjem teritoriju Habsburške Monarhije“ itd.

U navedenim političkim tvorevinama, koje su temelj današnje Države, hrvatsko plemstvo je bilo jedini nositelj i kreator tih političkih okvira. Takvo je bilo društveno uređenje i tu nema prostora relativizaciji povijesnih činjenica.

Grb R.H.

Hrvatski grb u Habsburškoj monarhiji 1851 – 1919.

Grb Hrvatskog plemićkog zbora

Nematerijalna kulturna baština

Da je *Hrvatsko plemstvo* naša nematerijalna kulturna baština nećemo u ovom tekstu posebno dokazivati i elaborirati. Možda je dovoljan službeni dopis Akademije HAZU, razreda za društvene znanosti, dakle najvišeg društvenog autoriteta, u kojem je to jasno utvrđeno i u kojem se podržava ideja registracije *Hrvatskog plemstva* kao nematerijalne kulturne baštine. To je ujedno i potvrda opravdanosti postojanja i djelovanja HPZ-a.

Ako zagrebemo u našu povijest, vidjet ćemo da je od doba hrvatskih kraljeva pa nadalje, u praktično svim društvenim kretanjima (politika, gospodarstvo, kultura ...) plemstvo imalo vodeću razvojnu i kreativnu ulogu (u sastavu hrvatskog sabora, kao i u županijskim i gradskim upravama, bili su isključivo plemići). Temeljem tih povijesnih činjenica postaje jasno da je hrvatsko plemstvo dio naše državotvorne baštine i dio našeg nacionalnog identiteta. Gdje se danas očituje taj identitet? U velikom broju plemićkih simbola inkorporiranih u osnovne hrvatske simbole (zastava, grb itd.), u materijalnoj baštini (dvorci, palače, kulturni spomenici, gospodarstveni objekti itd.), u velikom broju hrvatskih imena, kao i naziva trgova i ulica itd. „Podsjetnik“ na povijest našeg plemstva su imena Tomislava, Krešimira, Branimira, Domagoja itd., prezimena Jelačića, Draškovića, Pejačevića, itd. Hrvatsko plemstvo je vodilo i ginulo u ratovima s Turcima braneci Europu, aktivno sudjelovalo i u Ilirskom preporodu, a kontinuitet uloge hrvatskog plemstva na društvene promjene seže i do novije povijesti, npr. uloge Janka baruna Vranyczanyja Dobrinovića i Jakova grofa Eltza u priznavanju današnje RH. Tragovi hrvatskog plemstva su svuda oko nas i sudjeluju u našim životima više nego što mislimo (ili želimo misliti). O ulozi hrvatskog plemstva u našoj povijesti napisano je i izrečeno bezbroj znanstvenih i popularnih radova i TV dokumentaraca, međutim pojedinačni opisi, događaji i osobe nisu povezivani u sveobuhvatni pojam hrvatskog plemstva kao jedinstvenog društvenog entiteta, odnosno naše nematerijalne povijesne baštine.

Hrvatska povijest je bila i prije ustaša i partizana

U Engleskoj, jednoj od država s najvišim stupnjem civilizacijskog dosega i demokracije (kao i nekim drugim europskim državama) plemstvo je simbol njihove tradicije, kulture življenja i njihova identiteta. Englezi vole i poštuju tu svoju tradiciju (ključni čimbenik voljenja je poštovanje). To doživljavaju kao svoju osobnost i kvalitativnu vrijednost. Za Engleze je Kraljica svetinja koja se brani pod svaku cijenu. Po našem svjetonazoru to izgleda nerazumljivo i pomalo smiješno, pretjerano i društveno sasvim neprimjereno. Ako uzmemo u obzir našu povijest nesuverenosti dograđenu komunističkim naslijeđem i obrazovanjem u tom duhu, onda je naš odnos prema plemstvu razumljiv. Možda je vrijeme da se odmaknemo od nametnutog nam učenja i u svoj nacionalni identitet prihvatimo i ugradimo dio povijesti i kulture koja je bila i prije pojave ustaša i partizana.

Da pokušamo malo razmisliti i razumjeti što je to „ludim Englezima“ (pa onda i Španjolcima, Dancima, Šveđanima itd.) da održavaju (i na to troše velika sredstva) svo-

je plemstvo, kraljeve i kraljice u današnjem demokratskom društvu? Ako krenemo od pretpostavke da nisu „ludi“ (a sigurno nisu jer je riječ o najrazvijenijim demokracijama i društvima), onda možemo doći do zaključka da ti kraljevi i kraljice za njih imaju veliku vrijednost. Zašto? Zato jer su ti kraljevi i kraljice njihova tradicija, njihova povijest i njihov identitet, oni sami. To je njihov specifikum, njihova kvaliteta i vrijednost, a oni svoje vrijednosti čuvaju, promiču i afirmiraju, s njima se ponose. Kod nas je, nasuprot tome, aktualno natjecanje u umanjivanju vlastitih vrijednosti i isticanju svih mogućih negativnosti uz dokazivanje da je Hrvatska mala, nevažna, najlošija, da se najsporije razvija od svih u Europi itd., a popis negativnih konotacija u medijima uistinu je dugačak. Ovakav pristup ima utjecaj na javnu percepciju u Hrvatskoj i izvan nje i u konačnici upućuje na

Regionalna podjela Europe (karta njemačkog instituta StAGN)

The regional subdivision of Europe (a map taken from the StAGN Institute)

zaključak da Hrvatska nije uopće potrebna, odnosno da je Jugoslavensko rješenje bilo puno bolje (vidljivo iz inzistiranja na usporedbi: „U Jugoslaviji se bolje živjelo“, uporabi termina „Regija“ ili „Region“ i sl.)

„Zapadni Balkan“ ili „Srednja Europa“

Jedan od osnovnih ciljeva HPZ-a je podizanje društvene svijesti o plemićkom dijelu naše povijesti i time o pripadnosti hrvatske kulture europskim civilizacijskim dosezi-ma. U tom smislu pojam *Hrvatsko plemstvo* ima svoj kvalitativni specifikum u riječi *Hrvatsko* po nacionalnom obilježju i posebnostima (u odnosu na plemstvo u drugim državama), po onom dijelu naše povijesti temeljem koje je ostvarena Država. Upravo je hrvatsko plemstvo okosnica povijesnih zbivanja i kulture življenja koja nas svrstava u Europski, a ne u Balkanski kontekst. Naša strukturalna pripadnost Europskoj kulturi daje odgovor na pitanje jesmo li „Zapadni Balkan“ ili „Srednja Europa“. Osim prikazane karte Njemačkog instituta, pripadnost Srednjoj Europi potvrđuju priznati geopolitičari, povijesna pripadnost Hrvatske Habsburškoj monarhiji i Zapadnom Rimskom carstvu, uključujući i činjenicu da je npr. Zagreb (geog. dužina, 15°58') zapadnije od Beča (16°37'). U tom smislu, učlanjenje HPZ-a u europsku asocijaciju plemstva CILANE ima posebnu težinu i značenje. Europa vrlo dobro poznaje našu plemićku povijest i osobito cijeni jedinstvenu pojavu 300-godišnje borbe hrvatskog plemstva protiv Osmanlija u sklopu institucije Hrvatskog sabora. Članstvom u CILANE-u je na razini Europe potvrđen entitet hrvatskog plemstva i autentičnost nacionalnog obilježja našeg plemstva u sporu sa susjedima koji ga pokušavaju svojatati (Mađarska, Italija).

Registracija nematerijalne kulturne baštine

Na programu promocije plemićke kulturne baštine u Hrvatskoj danas, uz Hrvatski plemićki zbor, aktivno djeluje Družba braće Hrvatskog zmaja, Hrvatsko grboslovno i zastavoslovno društvo, Plemenita općina Turopoljska i dr., potom udruge za popularizaciju i turističku promociju povijesnih događanja, poput Vitezova Zelengradskih, Vranskih vitezova itd., muzeji, fakulteti i instituti za povijest te povjesničari, npr. prof. dr. Miroslav Granić, dr. sc. Marija Karbić i mnogi drugi. Svojim doprinosom se pridružuje i Hrvatska televizija, vlastitim dokumentarno igranim serijama, kao što su „Hrvatski kra-ljevi“ i „Hrvatski velikani“, „Dubrovačka republika“, TV kalendar itd. Time se pokazuje koliko je naša povijesna baština prisutna u javnom prostoru i koliko nam je važna.

U uređenoj i nacionalno osviještenoj državi kulturna se baština institucionalizira registracijom kulturnog dobra. Time ta kulturna baština postaje dijelom nacionalnog identiteta uz obvezu očuvanja i zaštite. Svrha i pozitivni učinci registracije očiti su iz velikog broja dosad registriranih materijalnih i nematerijalnih dobara. Na tragu toga je i potpun smisao našega prijedloga Ministarstvu kulture za registraciju *Hrvatskog plemstva* kao nematerijalne kulturne baštine. Navedeni oblici aktualne prisutnosti plemićke baštine u javnom prostoru dokazuju potrebu njezine registracije kao nematerijalne kulturne baštine, odnosno osmišljenog i odgovornog odnosa Države prema toj baštini.

Zakonski okvir

Registracija *Hrvatskog plemstva* kao nematerijalne kulturne baštine mora se provesti u skladu sa „Zakonom o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara“, koji u definiranju nematerijalne baštine nije eksplicitno predvidio pojam kao što je *Hrvatsko plemstvo*.

Pojam nematerijalne baštine uglavnom podrazumijeva pojedine običaje i oblike duhovnog stvaralaštva. Uz malo fleksibilnije tumačenje zakonskih odredbi moguće je registrirati i pojam *Hrvatsko plemstvo*. Sadašnja situacija oko postupka registracije je u traženju odgovarajućeg tumačenja zakona. Ministarstva kulture pokazuje oprez i određenu rezervu prema prijedlogu registracije, jer ni druge države nisu svoje društvene entitete ili plemstvo registrirale na taj način. Ipak, u kontaktima s osobama iz političkog i društvenog života dobivena je potpora zamisli registracije pa ćemo u budućnosti vidjeti kako će proći ova inicijativa HPZ-a.

Značenje registracije za RH i članove HPZ-a

Registracija *Hrvatskog plemstva* kao naše nematerijalne kulturne baštine predstavljala bi formalno određenje Države prema tom dijelu naše povijesti, potvrda činjenice o hrvatskom plemstvu kao dijelu hrvatskog identiteta i posredno ključnog čimbenika naše državotvornosti. Na domaćem bi planu sve aktivnosti vezane za promociju našeg plemstva (publikacije, znanstveni radovi, TV emisije itd.) dobile jasno osmišljen okvir i smisao. Na međunarodnom bi se planu slika Hrvatske poljepšala u smislu percepcije o pripadnosti europskoj kulturi. Primjerice našim nastojanjima da se u EU termin „Zapadni Balkan“ zamijeni terminom „Jugoistočna Europa“ dodao bi se još jedan argument, itd.

Hrvatski plemićki zbor, kao i druge srodne udruge, registracijom bi ostvarili poziciju odgovorne institucije koja se brine za promociju i očuvanje kulturne baštine. U javnom bi prostoru sve naše aktivnosti dobile dodatnu dimenziju. Naši bi članovi registracijom također dobili status društveno prihvaćenih osoba koji svjedoče i promoviraju kontinuitet plemićkog nasljeđa. Svi naši članovi doživljavaju svoje članstvo, sudjelovanje u aktivnostima HPZ-a i plaćanjem članarine, dijelom svojih domoljubnih i nacionalno osviještenih osjećaja (obveza).

Uloga hrvatskog plemstva u obrani hrvatske nacionalnosti i državnosti

The Role of the Croatian Nobility in Sustaining the Continuity of the Nationality and Statehood

Spomenica

Četvrti dio

Kazimira Jellačića Buzinskog

Predgovor i sažetak

U Glasnicima broj 11, 12 i 13 objavili smo prvi do treći dio Spomenice Kazimira Jellačića Buzinskog. U ovom broju nastavljamo sa četvrtim dijelom. U njemu autor opisuje prilike u Hrvatskoj od bana podmaršala Josipa baruna Šokčević do Dragutina grofa Khuen-Hedervarya odnosno od godine 1860. do 1903. U tom razdoblju izmijenilo se sedam banova od kojih je samo jedan, Ivan Mažuranić, bio narodnjak, a svi ostali mađaroni.

Ključne riječi: Kazimir Jellačić Buzimski, Spomenica, Josip barun Šokčević, Levin barun Rauch de Nyek, Koloman Bedeković Komorski, Ivan Mažuranić, grof Ladislav Pejačević, Dragutin grof Khuen-Hedervary

JELLAČIĆ BUZIMSKI, K. 2018. *Memories Part Three. Herald of the Croatian Nobility Association Vol. 14. No. 1: xx-yy*

In Issues 11, 12 and 13 we successively published the first three parts of Memories by Kazimir Jellacic Bužimski. In this issue, we continue with Part Four, in which the author describes the circumstances in Croatia from the administration of Ban Baron Josip Šokčević to that of Ban Count Dragutin Khuen-Hedervary, i.e from 1860 to 1903. During that period Croatia saw seven different Bans all of whom except for Ban Ivan Mažuranić, who was a member of the National Party, were supporters of the union called the Magyars.

Key words *Kazimir Jelačić Buzimski, Memories, Baron Josip Šokčević, Baron Levin Rauch de Nyek, Koloman Bedeković Komorski, Ivan Mažuranić, Count Ladislav Pejačević, Count Dragutin Khuen-Hedervary.*

Dnevnik Sabora Kraljevine Hrvatske od godine 1861. posvedočava kako se jesu Hrvati pošteno za svoju nezavisnost, za podpunu suverenost državnog prava Kraljevine Hrvatske ujamačenu medjunarodnim nepovredivim ugovori Monarkije Austrinske, do skrajnosti borili. Preporučam mojemu unuku Nikoli, da ga pročita, da i on sledi dične naše otačbenike, «da svoje brani, tudje štuje».

Kraljevina Hrvatska sve svoje stečevine, koje je teškom mukom postigla, glede kulturnih zavodah, glede uvedenja svog materinskog hrvatskog jezika kao uredovnog u svih upravljajućih strucih u obsegu Kraljevine Hrvatske, što je latinisam, švabstvo i magjarština bila nadvladana, imade jedino Ilirski dobi zahvaliti, ali do godine 1850. nije ban sa činovničtvom pod magjarskom komandom stajao, svaki županjski činovnik bio je posednik, zato neodvisen, i pošten Hrvat, koji je svoju domovinu ljubio. Onda su kod nas samo dve stranke obstojale, Ilirska sa kojom je narod bio – i Magjaronska, koja se iz nekoliko aristokratah sastojala, iz samih izrodah, koji nisu niti svoj materinski jezik hrvatski znali govoriti, koji, akoprem hrvatski kruh rado jedu i od naše domovine uzdržavaju se, jedino odlikuju se, što narod znadu gultiti. Ilirska stranka imala je od svih stališah umne i imućne borioce što fotografije muževah ilirske dobe 1835. – 1850. u jednom okviru izdane, posvedočavaju. Žaliti je da u istom okviru mnogo zaslužnih muževah nema, koji su ono doba svojom neumornom delatnoštom našoj miloj domovini sa svojim najvećim požrtvovanjem mnogo dobra doprineli, i izposlovali. Ja ne mogu nu ino, da nebi ovdie nekoje naveo, da u zaboravnosti ne ostanu, i to su sledeći muževi ilirske dobi:

Josip Juraj Strosmajer biskup djakovački, koji, akoprem će kod Slavjanah, kao veliki Slav, i mecen uvek živeti, je imao u okvir dojtii, jer već godine 1845. u Beču kao dvorski kapelan za hrvatsku domovinu revno radio.

Grof Juraj mladji Erdödy, kao vatreni domorodac

Baron Dragutin Kušland, podpredsednik Sabora, zaslužan muž

Mirko Bogović, naš spisatelj i pjesnik, umirovljeni ministarski savietnik

Antun Nemčić, naš spisatelj, Županije križevačke V. Sudac

Mirko Šandor, koji svojim domoljubljem surke ilirske uveo

Anton Rubido, umni revni Ilirac dobročinitelj odvjetnik

Mato Mrazović, odvjetnik, divni zaslužni vođa naše stranke Narodne
Juro grof Jellačić Buzinski, podmaršal, koji je bio kroz čitav život svoj vatreni pošte-
ni Hrvat, kakav je bio brat njegov ban Jellačić

U okviru muževah ilirske dobe iz Varaždinske županije jesu samo dva unešeni Me-
tell Ožegović Barlabaševečki, i dr. Stjepan Ilijašević, i tako mnogi su mimoidjeni, koji su
znatne zasluge stekli, osobito u Županiji varaždinskoj, koja je jedina medju ostalemi žu-
panijama Kraljevine Hrvatske prednačila, i time sa odstranjenem magjaronah iz službe,
duh narodni obezbedila, i uzdržala: a to su bili:

Mirko Lentulaj Vrhovni župan, varaždinski Otac naše domovine
Mio Koščec, odvjetnik koji je prvu čitaonicu Ilirsku ustrojio
Janko Čegel Lapučki podžupan, koji ima za Ilirsko doba velike zasluge
Škender Šimunčić, umirovljeni Vrhovni župan revni borioc ilirski
Franjo Rizman, grada Varaždina sudac, ustavni borioc naših pravah
Peter Hrvat, umirovljeni Veliki župan revni branitelj naših pravah
Andro Vinković, vlastelj umni povjestničar, i borioc Ilirske dobe

Kažimir Jellačić Buzinski umirovljeni veliki sudac koji sam od godine 1835. pa sve
do danas radio neumorno, sa požrtvovanjem delovao za moju milu hrvatsku domovi-
nu, kao već u mojoj spomenici naveo sam, da sam kroz moju kortešaciju pribavio na-
rodni duh u Županiji varaždinskoj, da je godine 1845. od magjaronah pročistena bila, to
mislim da bi bio zaslužio, da sam u isti okvir ilirske dobe unesen.

Za ilirske dobe jošte su bili u Županiji varaždinskoj revni borioci pristaši naši.

Dragutin Svagel, posle umirovljeni viečnik Stola sedmorice
Ladislav Jellačić Buzinski, umirovljeni kotarski sudac moj brat
Antun Labaš Blaskovečki, umirovljeni kotarski sudac
Stiepan Havačić, župnik Zaboka
Grof mladji Juraj Erdödy, vlastelj Razvora
Ivan nep. Rukavina, župnik Krapinskih Toplic
Rudolf Speciari, odvjetnik
Eduard Halper, umirovljeni kotarski sudac
Ladislav Kukuljević Saksinski, umirovljeni Vrhovni župan
Tito Babić, odvjetnik, posle umirovljeni viečnik Sudbenog stola i Predsednik
Stiepan Car, odvjetnik i umirovljeni ministarski tajnik
Ferdinand Mekovle ? (nečitko M.J.) odvjetnik
Ladislav Kiš Šaulovečki, umirovljeni Vrhovni župan

Ovi svi bili su moji pobratimi, koji su mene u mojoj kortešaciji podupirali, i pošte-
ni Hrvati bili, da smo u Županiji varaždinskoj magjarone izdaice domovine nadvladali,
iz častničkih službah odstranili, i za našu Kraljevinu Hrvatsku koristno radili, uzmgli
– što smo i učinili. Mi smo delovali, da su druge županije naše mile hrvatske domovine
naš primer sledile. Time je pokret godine 1848. pod banom Jellačićem uspešno delovao,

posle su, kako vidi se, kao vredni otačbenici, umirovljeni, time; od uplivnog delovanja korisnog za hrvatski narod, odstranjeni.

Kad je Šmerling ministar vanjskih poslah vidio, da svojom naumljenom centralizacijom kod zastupstva Hrvatskog sabora godine 1861. ne može uspeti, akoprem u istom poduzetju je imao moćne podupiratelje bana **Josipa baruna Šokčevića**, kardinala i Nadbiskupa zagrebačkog Juraja Haulika, i hrvatskog kancelara Ivana Mažuranića, je Sabor ručnim pismom kralja Hrvatskog Franje Josipa dne 12. studena 1861. raspušten. Da su se Hrvati Beča plašili, tomu je uzrok ministar Bach, koji je u mesto upravnog hrvatskog jezika, absolutističkim načinom nemački jezik našem hrvatskomu narodu narinuo. Taj nezahvalni čin je Kraljevine Hrvatske narodnosti, ustavnosti, i slobodi zapretio.

I u Ugarskoj je Bach nemački jezik za upravni uveo, ali tomu se nije bilo čuditi, da je ta za buntovnike Magjare kazna sledila – polag moje misli, mi Hrvati bi bili bolje učinili, da smo se sa Austrijom, nego sa Ugarskom opet združili, kad asiacki magjarski narod gospoduje, i nagadjali. Da smo se sa Austrijom nagodili, nebi imali dualizam, u kojem sada Nemci i Magjari nad Slavjani gospoduju, nebi nama bilo Medjimurje, koje nami ban Jellačić pribavio, oteto, nebi bila Rieka, pod izlikom «Separatum Corpus» od Kraljevine Hrvatske otergnuta, i magjarskoj upravi podvrgnuta. Dalmacija, Istria sa garnerskemi otoci Kraljevini Hrvatskoj prikloplena time vlastnost povraćena, tako i sada Bosna i Hercegovina, kad je bez razlike veroizpovedanja, hrvatski jezik gospodajućim, bi bile sa Kraljevinom Hrvatskom spojene – jošte tomu bi se bili sa braćom Sloveni, Česi i Poljaci u zajednici nalazili.

Magjari su neumorno u Beču delovali, da svrhu svoju postignu, imali su za sebe moćne muževe, koji su za nje radili – u suproti mi žalibože nismo nikoga za nas imali, koji bi se bio za nas kod Dvora zauzeo, jošte tomu magjaroni, naše izdaice, jesu Magjarom pripomagali. Franjo Deak pošten i umereni Magjar, njihov vodja, je važnost Kraljevine Hrvatske uvidio, te je Hrvatom «Belu Kartu» ponudio, da si napišu uvjete, pod kojemi bi natrag u savez sa Ugarskom stupili, jer medju Ugarskom i Hrvatskom zakonom § 42 1861. je bio svaki savez prekinut. Taj zakon jasno dokazuje da je bečka vlada želela, da Kraljevina Hrvatska u savez sa Austrijom stupi, koja je takodjer i u Ugarskoj delovala, da je Vojvodina Erdelska /:Transilvanija:/ u savez sa Austrijom stupila – da smo mi to učinili, ne bi bilo Magjar Oršaga – a niti Dualizma, već bi bila Austrija federativno ustrojena, koje ustrojstvo je jedini spas za Austriu, jer magjarsko delovanje očito smera na odcepljenje od Austrije. Tako i Nemci teže za nemačkim carstvom, jedini Slavjani, koji su u većini, Austrinsku Monarkiju uzdržavaju. Kako goder

Slika 1. Podmaršal Josip barun Šokčevića, hrvatski ban 1860. –1867.

Figure 1. Submarshal Baron Josip Šokčević, Croatian Ban 1860–1867

Magjari za svoje gospodstvo u Ugarskoj, tako su Nemci za svoje gospodstvo u Austriji jesu se borili, Magjari i Nemci najveći međusobni nepriatelji, a nas Slavjanah najveći dušmani jesu u Monarkiji Austrinskoj Dualizam postigli, za izvedenje ubitačnog za nas Dualizma, tako u Austriji, kao i u Ugarskoj, jesu promene sledile – Beust Švaba iz Nemačke pridošlica je ministrom izvanjskih poslova imenovan, a moćni Šmerling umirovljen. U Ugarskoj na kormilo došao je grof Andraš, koji je godine 1849. kao begunac urotnik in efigie obešen bio – kod nas pako jesu Josip baron Šokčević ban, Ivan Mažuranić kancelar umirovljeni, a za banskog namestnika Levin baron Rauch stari magjaron, i Emil Kušević c.k.podmaršal stari magjaron očiti nepriatelj Hrvatah Kancelarom jesu imenovani.

Slika 2. Levin barun Rauch de Nyek, ban 1868. – 1871.
 Figure 2. Baron Levin Rauch de Nyek, Croatian Ban 1868–1871

Oboica nesposobni za upravu podelnih častih, Rauch je dobio kod kr. zemaljske vlade odjela za nutarnje poslove za predstojnika Roberta pl. Zlatarovića odvjetnika, koji je bio kod vrhovnog župana Županije sriemske Franje grofa Kulmera, tajnik, sposobnog činovnika, i dobrog Hrvata, ali žali Bože radi svojih okolnostih, da tu častnu službu postigne, novim magjaronom postaje, kod istog obistinjuje se, «da je poturica gorji od Turčina». Kušević je dobio za podkancelara Eduarda Jellačića Buzinskog c.k. komornika bivšeg podžupana Županije zagrebačke. Moj rođjak žali-bože je bio magjaron poturica, da nije bio to, nebi bio takovu službu postigo. Bio je doktor prava, i Kušević ga neobhodno trebao, jer u svom jeziku materinskom nije mogao službovati, o čemu sam se osvedočio, kad sam jedanputa u Beču kod podkancelara Jellačića u njegovom

uredu bio, jesam vidio, da je svaki pismeni podnesak, koji se kancelaru Kuševiću podastirao, nemačkim prevodom popraćen bio. Takove su si ljudi znali Magjari u svoje svrhe pribaviti koji su na propast lastovite* svoje hrvatske domovine delovali, i radili – zato, što su svojim zlobnim delovanjem nagodu medju Austriom i Ugarskom, bez sudelovanja Kraljevine

Hrvatske, zatim nagodu medju Kraljevinom Ugarskom i Kraljevinom Hrvatskom pošpešili. Levin baron Rauch je za Kraljevinu Hrvatsku banom imenovan, Emil Kušević, baronom postao, a Eduard Jellačić ne samo baronom, već Tajnim savjetnikom njegovog c.k. apostolskog veličanstva imenovan – posle izvedene nagode jesu sva trojica umirovljeni. Robert Zlatarović je sa redovi odlikovan, takodjer umirovljen – tako se, sa odlikovanji prava narodah ruše.

* lastoviti = vlastiti

Baron Levin Rauch kao namestnik banski svojim službovanjem je započeo zapljenu novinama narodnih, koje su prava, ustavnost, i slobodu Kraljevine Hrvatske branile, što pod nijednim banom istim Halerom nije učineno. Tim svojim neustavnim postupkom pribavljao si je neprijateljstva narodnih organa Kraljevine Hrvatske – a kad je banom imenovan, i ustavnim starodavnim načinom ustoljen, je iste godine u Ugarskom saboru krunitba u Pešti određena, i naš kralj hrvatski Franjo Josip, zajedno je okrunjen kao kralj Ugarski, i krunitbena izprava je u dvih primerakah u magjarskom i hrvatskom jeziku izdana. Kod krunitbe jesu jedino dostojanstvenici Kraljevine Hrvatske sudelovali – posle krunitbe je godine 1867. i sabor naše Kraljevine sazvan, da se nagoda sa Ugarskom pribavi, u tu svrhu je i naš Sabor svoje delegate izabrao, i to pod predsedništvom biskupa Juraja Strossmajera. Hrvatski narod sa delegati pod predsedništvom našeg mecenara je bio umiren – ali po našimi delegati stavljeni uvjeti nagode nisu Magjarom prihvatili, to je bio očiti znak, da znami iskreno, pošteno, i bratski raditi ne želi, jer kad su Magjari sa Austrijom bez nas nagodu sklopili, kad je krunitba izvedena, onda ponuda «Bele Karte» izjalovila se, te je ta vredna braća magjarska delovala kod nas, da su naši delegati svog delovanja odrekli se, te su posredovanjem bana Raucha u našem Saboru bolje počudni delegati izabrani. Naravno, da naši delegati iz većine magjaronah, štreberah, sastavljeni, jesu nevalanu nagodu medju Kraljevinom Ugarskom i Kraljevinom Hrvatskom iste godine 1868. sa Magjari sklopili. Prigodom viećanja o nagodi, kako mi je kazao Škender Fodroci delegat, dobri Hrvat, moj pobratim, koji je magjarski znao govoriti, da je sam Franjo Deak Hrvatom ponudio financije naše Kraljevine, bez koje autonomija nema vrednosti, primljena, i za drugi dan viećanje o tom određeno – nu kleta izdaica magjaronska Josip Suvić je kod grofa Juliusa Andrašija predstojnika Ugarskog

Slika 3. Đakovački biskup Josip Juraj Strossmayer 1815. – 1905.

Figure 3. Bishop of Đakovo Josip Juraj Strossmayer 1815–1905

ministarstva izposlovaio da se je od navedenog zaključka odustalo, i tako je bio za potrebe Kraljevini Hrvatskoj paušal od dva miliona dvjesto hiljada opredelen, time sa postotkom 45 za nas, a 55 za Ugarsku od čitavog dohodka Kraljevine Hrvatske. Magjari, ti ustavni slobodni narod samo za sebe, niti istu siromašnu nagodu skloplenu, koju je ozakonenu u obojima saborima, i po vladaru potvrđjenu, samovoljno samovlastno ne vrše, napadaju, i krniju takovu. Zato Magjarima nisu bili uvjeti delegacije pod predsedništvom biskupa Jurja Štrosmajera povoljni koji je zahtevao «Da narod Kraljevine Hrvatske mora biti svoj u svom, da njegova domovina nije ničija domena, van samo njegova, da na svojem i u svom on jedini, i sam gospodari, i upravlja, te da koristi, štogod ih se iz zemlje i iz naroda dobiva, imadu se upotrebljavati jedino, i samo za narod, i narodne svrhe Kraljevine Hrvatske.»

Kad Magjari nisu mogli pod banom Josipom baronom Šokčevićem sebi počudne članove Delegacije za izvedenje na-

gode sa Kraljevinom Hrvatskom postići, izposlovali su kod Dualističke centralne vlade Bečke, da je ban Šokčević umirovljen, a namestnik banski Rauch, banom imenovan. Ovdje za shodno nalazim napomenuti, da polag starodavnog ustavnog običaja, koji kod naroda svetinju sačinjava, svaki ban Kraljevine Hrvatske, kao namestnik kralja hrvatskog imenovani, svoje ustolenje, tojest Instalaciju svečano je držao. U tu svrhu je bio Sabor sazvan, bio je za kraljevskemi znakovi buzdovanom, i hrvatskom zastavom, koje su dva hrvatski velikaši pred banom, koji je takodjer jašio, nosili, u Zagreb svečano uveden. U saborskoj sednici je imenovanje bana pročitano, i ban je po Saboru ustanovljenu prisegu položio. Isti dan je svečanost naroda sledila, u celosti vol na ražnju se je pekao, vino se točilo, po kućah se gostovalo, gajdaši svirali, narod pjevao, i plesao – velikaši, višje svećenstvo, zastupnici županijah i gradovah, inostrani poslanici jesu kod bana svetkovali. Tako je i ban Rauch ustoljen, imenovanje u hrvatskom jeziku polag nagode glasilo, i ban je u hrvatskom jeziku prisegu saborskoj sednici položio.

Baron Levin Rauch kao ban, polag svoje naravi sa raznemi geschefti* izpod svog dostojanstva, je se bavio. Onda u Kraljevini Hrvatskoj na kormilu političkog delovanja jesu se ženialni muževi nalazili, Mato Mrazović, Josip Miškatović, Ivan Vončina, i Ivan Perkovac, koji su temeljito našu autonomiju, slobodu i neodvisnost branili. Naravno da to banu Rauchu magjaronu nije povoljno bilo, zato je iste naše branioce proganjao i to tako, da su se iz Zagreba u vojni Sisak preseliti morali, kad su nastavili «Pozor» nadalje izdavati, kad njima list nije bio zapljenivan. Nije li to nešta nečudnovatog bilo, da je u granici veća sloboda vladala, nego u nagodbenoj Kraljevini Hrvatskoj, pod štitom slobodnog Magjar Orsága. Ban Rauch je naše Vrhovne župane poštene Hrvate odstranio, i ostale mnogo ih službe lišio, i sebi počudno častništvo imenovao – za time počeo se sa gešeftom baviti naime sa isušanjem «Lonjskog polja» te mu je za rukom pošlo, u Ugarskom saboru, da je to izvedenje zakonom postalo, to je za našu Kraljevinu Hrvatsku veoma koristno, i neobhodno potrebno poduzetje bilo, nu nesretni njegov gešeft, požuda za novcem, nije mu dao, da ga izvede, već je nastojao da za sebe i svoje kroz švindeli** na stotinu hiljada na štetu Kraljevine Hrvatske pribavi, što je i najprije sledilo. To je bio za Matu Mrazovića proti banu Rauchu dobar materijal, Mrazović radi svog pisanja kaznenim putem napastovan, ali je dično bana Raucha tako nadvladao, da se je banske službe odreći morao – time izušenje Lonjskog polja na papiru ostalo sa štetom od stotine hiljada, koju je posle Kraljevina Hrvatska nastojanjem magjaronске vlade morala trpeti.

Levina baruna Raucha kao bana jedina zasluga je bila, što se je strogo nagodbenog zakona držao, i Magjarima nije pustio da ga krnje, već je nastojao da se vrši. Pod njegovim banovanjem jesu bile kod zajedničkih Ugarskih ministarstvah naime Financije, Rata, Komunikacije, Trgovine, za Kraljevinu Hrvatsku sektie hrvatske sa hrvatskim ure-

* Gescheft = posao, germ.

** Švindeli = prijevara germ.

dovnim jezikom ustrojene, koje se sada protuzakonito sa jednostavnimi prevoditelji obskrbljuju.

U Kraljevini Hrvatskoj je se u službovanju izključivo hrvatski jezik kao službovni rabio, što je od ugarskih ministarstvih dolazilo, je se u hrvatskom jeziku službovanje vodilo, pa kako se sada kod uprave financialne, kod poštah kod železnica službuje? Može se svaki o protivnom osvedočiti, kako Magjari svetinju zakona štiju – u nagodbenom zakonu od godine 1868 §56 doslovno glasi «U svem kolikom obsegu Kraljevine Hrvatske i Slavonije službeni jezik je hrvatski toli u zakonodavstvu, koli u sudstvu i upravi – u §57 za organe zajedničke vlade ustanovljuje se takodjer hrvatski jezik službenim jezikom unutar granicah Kraljevinah Dalmacije, Hrvatske i Slavonije» – pak se jošte ti naduti Magjari usudjuju sebe za slobodne smatrati – a nema većih tlačitelja na čitavom svetu. Zaboravljaju istinitu izreku svog velikog Magjara Franje Deaka koji je njima kazao «što se silom oduzme, nije izgubleno» – sila do vremena. Kako ta naša tobožna braća magjarskim gospoduju u Medjimurju, kad čisti hrvatski narod obitava, preko šestdeset hiljada svojim hrvatskim materinskim jezikom se služi i drugo nezna govoriti, koje Medjimurje pod Zagrebačku nadbiskupiju podpada, uvadja u pučke škole samovlastno magjarski jezik. U istom asiatskom jeziku, kojeg nijedan medjimurac ne govori, službuje se proti Bogu grešnim načinom, i glede tog barbarskog nasilja Medjimorac očituje «Prije će Mure i Drave nestati, nego što će medjimuršćan Magjarom postati». Magjari su zaboravili Bachov absplutisam, kad je čitavu Ugarsku germaniseral, jeli Magjarima to prialo? Kako je germanizacija, tako će Bog dati, da će i magjarizacija u Europi nemoćna pasti. Levin barun Rauch ban je tako isto glede naše Rieke učinio, nije prije nikakove promene uvađjao, već je na Rieci Županiju riečku, Kr. sudbeni stol, gimnaziju sa uredovnim hrvatskim jezikom uredovanja polag nagodbe uzdržao.

Ali, golemo čudo, Antun Vakanović, bivši našeg Hrvatskog sabora kao narodnjak, predsednik, koji za ilirstva tako veliki domorodac bio, da je surku i crvenu kapu sa polumesecom i zvezdom nosio, banskim namestnikom postao naravno kroz preporuku Raucha, jer je postao magjaron, i bio od Raucha posvema odvisan. U svom službovanju je bio bolji priatelj Magjarom, nego svojoj hrvatskoj domovini, i to tajnim načinom – bio je siromah hrom, zato se kod njega poslovice latinska obistinila i «cave a signatis». Bio je moj pobratim iz ilirske dobe, mislio je da će banom postati, zato je proti svojoj domovini grešio, i u prilog Magjarom radio. sledilo, jer polag Ustava prije godine 1848. je namestnik banski, «Locumtenens Banalis» uvek – nu imenovanje banskog namestnika je protu ustavno zagrebački biskup bio, to je bila za zagrebačkog biskupa stara historička čast, i kako nas povjest uči, biskupi jesu dično sa Kraljevinom Hrvatskom ne samo upravljali, već i ratove vodili proti nepriateljom naše hrvatske domovine.

Posle kratkog vremena je Koloman Bedeković Komorski, bivši prvi podžupan, i Verhovni župan Županije varaždinske, kao ministar Kraljevine Hrvatske banom imenovan. Bio sam iz varaždinske dobe žnjim pobratim, bio je imućan vlasteljin, ali žalibože

stari magjaron, drugčije bio pošten, dobar, i pravedan dostojanstvenik, on nije činovništvo u političke svrhe upotrebljavao. On je kao ban u čitavoj Kraljevini Hrvatskoj organizaciju preuzeo, i proveo, što nije trebao učiniti. Bedeković je prvi ban koji nije ustavnim načinom ustoljen /: Instaliran/. Kako se pogovara, da njegovo imenovanje nije propisno u hrvatskim jeziku, već u magjarskom, izdano, u kojem je, ne zna se kadi, prisegu položio. Time se zrcali Magjarah vršenje sankcioniranog nagodbenog zakona sa Kraljevinom Hrvatskom, i bratski postupak sa Hrvati. Bedekovića banovanje nije dugotrajalo, njegovo banovanje nije bilo Magjarom, za njihovo zlobno nastojanje, dovoljno, bolje su ga u Pešti trebali, kadi ga predsednik Ministarstva može rukovoditi. Zato je Bedeković banske časti riešen, i natrag naš hrvatski ministar imenovan. Posle njegove smrti je Mirko Josipović, sin glasovitog Daniela Josipovića turopolskog komeša – hrvatskim ministrom u Pešti imenovan, i tako u našoj Kraljevini Hrvatskoj sve po magjarskoj komandi radi se.

Slika 4. Hrvatski ban Kolo-man Bedeković Komorski 1871. –1872.

Figure 4. Koloman Bedeković Komorski, Croatian Ban 1871– 1872

Na mesto bana Bedekovića je banom grof Ladislav Pejačević ein echter magjaron imenovan, koji slabo hrvatski govori, koji nije nikada činovnik bio, kojemu je svaka uprava nepoznata – dovoljno je da je prijatelj Magjarah, a neprijatelj svoje hrvatske domovine. Jošte tomu imao je Jovana barona Živkovića preventnog Srbina za predstojnika Kr. zemaljske vlade odjela za unutarnje poslove – koji je radi magjarskih zaslukah baroniju postigo – može si svaki misliti, kakovu jesmo upravu imali, i kako se jesu prava Kraljevine Hrvatske štitila.

Slika 5. Grof. Ladislav Pejačević hrvatski ban 1880. –1883.

Figure 5. Count Ladislav Pejačević, Croatian Ban 1880–1883

Ovdi sam pogrešno naslednika Bedekoviću naveo Ladislava grofa Pejačevića, već je bio Ivan Mažuranić, nu što sam o grofu Ladislavu Pejačeviću ovdi naveo stoji, tako isto i glede Ivana Mažuranića što sam o njem napisao, za istim je za bana došao grof Kuen Hedervary.

Ban Pejačević nije bio takodjer ustavnim načinom ustolen, to je bio drugi ban po svoj prilici njegovo imenovanje u magjarskom jeziku protuustavno sledilo, koje nije bilo u našem Saboru proglašeno, niti je propisno u Saboru prisegu položio – to je postupak Magjarske ustavnosti. Pod banovanjem grofa Pejačevića David emisar magjarski je bio financialne uprave Kraljevine Hrvatske ravnateljom, on je započeo nas Hrvate magjarizirati, odredio je, da se imadu činovnici magjarski učiti, on je dao za financialne urede nove table sa

magjarskim grbom i napisom načiniti – i kad je iste table u Zagrebu obnoć izvesiti dao, sve je bilo uzrujano, narod je takove izkinuo, i u Savu osentativno pobacao, kamo i spadaju. Po čitavoj Hrvatskoj, kadi su table magjarskim gerbom sa magjarski napisom izvešene bile, je narod odstranio, koji se je tako pobunio, da je vojnička sila upotreblivana, teško je bio mir uspostavljen. Izpostava upitnih tablah je bila zabranjena kroz Kr. zemaljsku vladu, što je i grofa Ladislava Pejačevića banije rešilo. Koloman Tisa magjarski kalvin predsednik Ugarskog ministarstva je dao u Zagrebu na ured financialni tablu bez gerba i napisa izvesiti, i jošte tomu za čuvanje takove prazne table stražu odredio, koja i sada za uspomenu visi, i tim zlobnim postupkom jesu svoju bratsku ljubav naprama Hrvatom dokazali, da voliu tablu bez grba i napisa ruglo izvešenu imati, nego sa grbom Kraljevine Hrvatske i napisom hrvatskim, kako sankcionerani nagodbeni zakon propisuje – pak ipak imade jošte magjaronskih izdaicah. Grof Ladislav Pejačević kroz vreme svog banovanja je se kavalirski ponašao, jer je bio imućan, nije polag želje Magjarah nasilja izvajao.

Žalostno je, da su velikaši i veleposednici u Slavoniji za tudjinstvo odhranjeni, ne samo, da za svoju hrvatsku domovinu, u kojoj su rodjeni, u kojoj živiju, koja je uzdržava, ništa ne činiju, već ulogu izdaice zauzimaju – tako grof Teodor Pejačević, sin grofa Ladislava Pejačevića kao vrhovni župan Županije verovitičke, kojega bi bila sveta dužnost za sreću svoje domovine raditi i delovati, u kojoj svoje imućstvo imade, i dičnu čast obnaša, u prilog magjarima, razdor potica svojom mudrostjom, kad je izumio «slavonski jezik» po primeru ministra Kalaja, koji je bosanski jezik stvorio, a na hercegovački jezik je zaboravio. Kako je takodjer grofu Teodoru Pejačeviću jezik sremski izostao, barem ga Srbi tako ne uče. Čudnovato, da naše izdaice u prilog Magjarima rade, a neće njihov primer glede rodoljublja slediti.

Svaki je bio zvedliv, koga budu Magjari nama za bana narinuli – u takovih poslovih Magjari se nagodbenog zakona drže – najedanputa glas se prosuo, da je Ivan Mažuranić umirovljeni hrvatski Magjari nisu to Hrvatom, već sebi u prilog izveli, da će moći uspešnije delovati. Ivanu Mažuraniću nije bilo moći sposobnost zanjekati, ali žali Bože bio lenčina, kako latinac kaže «pigra masa», tomu je bio neimućan, radi tog primio se oportunistima, da uzmogne unosnu bansku čast duže uzdržati. Zato je bio na usterb Hrvatah Magjarima odviš popuštao, Mažuranić je treći ban koji nije bio ustavno ustoljen. kancelar banom imenovan – što se je i obistinilo. Isto imenovanje je Hrvate iznenadilo, te je na toliko umirilo, da kao zaslužni otačbenik, nebude proti svojoj hrvatskoj domovini radio – prevejani.

Čudnovato, da svakom imenovanom banu je prva zadaća organizacija službovanja. Da takovu poduzme, naravno, da to iz političkih obzirah biva, da se polag potrebe siromašnim činovničtvom obskrbi, da će laglje moći

Slika 6. Ivan Mažuranić, hrvatski ban 1873. – 1880.
Figure 6. Ivan Mažuranić, Croatian Ban 1873–1880

ubitačnim težnjama, na štetu svoje lastovite domovine, udovoljavati, i takove izvadjati. Tako je i Ivan Mažuranić ban novu organizaciju proveo, podžupanije uveo, koje nisu nikakovog smisla imale – kod iste organizacije godine 1875. jesam kao veliki sudac kotara Zlatar Županije varaždinske umirovljen, o mom službovanju u Kotaru zlatarskom na pose opisujem, šta sam kroz 14 godin, u istom onom službovanju u Kotaru zlatarskom u dobrbit moje mile Hrvatske načinio i izveo. Svatko se pravedan bude mogao o tom osvedočiti, nisam molio mirovinu, jer sam bio hvala Bogu zdrav, i krepak, jedina pogreška bila, što sam bio plemić, i posednik, koji, prije godine 1848. jedini službe županijske radi časti vršili su. Zašto? Jer plaće su bile veoma neznatne, prvog podžupana zastojala je 400 for drugog iz 300 for velikog sudca iz 200 for kotarskog sudca iz 150 for pristava iz 120 for a vrhovni župan je bezplatno svoju uzvišenu službu vršio. Neplemići jesu dičnim stališom pipadali, svećeničkom, odvjetničkom, merničkom i plemićka prava uživali, onda je čitava Varaždinska županija porez za svoje potrebe šestdeset hiljada forinti plaćala, zato i je ustavnost osamsto godin trajala, a sada nas činovništvo izjeda, bez koristi, a preogromni nepodnesivi porezi, i javni tereti uništavaju – tomu je činovnička država /: beamten Staat./ nastala, birokracija na usterb ustavnosti vlada, i na propast naroda deluje – što je posvema naravno, jer činovnik bez imućva, bez poseda, je rob vlade, koja gospoduje. To vidimo sada i u Ugarskoj, tom razlikom; da Magjari rade za sebe, a Hrvati žali bože proti sebi. – u korist tudjinstvu.

Pod banovanjem Mažuranića jesu zhodne zgrade za sveučilište i akademiju pribavljene, i isti koristni zavodi, koje naš veliki Hrvat mecen Biskup Juraj Štrosmajer utemeljio, jesu ustrojeni, i oživotvoreni – tako isto galeria slikah, koju je takodjer mecena biskup Štrosmajer nagradio, podignuta, a bi bio mogao i medecinski fakultet, za kojega je takodjer biskup Štrosmajer deset hiljada poklonio, a mnogo hiljada u tu svrhu pokloneno bilo od hrvatskog naroda, pribaviti – ali banu Mažuraniću je okretnost usfalila. Da je Akademia tako dično ustrojena, ima se zahvaliti neumornom nastojanju umnoga doktora Franje Račkia kanonika zagrebačkog i opata, Akademie predsednika, velikog Slavjana i historikera, uz pomoć naših divnih hrvatskih povjesničarah Ivana Kukuljevića, i Tadea Smičiklasa. Pod Mažuranićevom erom je zgrada Kr. sudbenog stola zagrebačkog na Zrinskom trgu podignuta i Ludnica zemaljska u Stenjevcu ustrojena. Pod banovanjem Mažuranića Magjari jesu glede naše Rieke u svoju korist napredovali. Mažuranić je prigodom svoje organizacije je r. sudbeni stol, kr. kotarsku oblast maknuo, i tako proti nagodbenom zakonu radio, polag kojega, status quo, imao se uzdržati, i zakonitim putem Riečko pitanje rešiti, kojemu povod dao buntovnik Lajoš Košut pomagareni Slovak, koji se pravno zove Košutić, i to godine 1848., kad je našu Rieku «Magjar tener» prozvao da samosiljem i nepoštenemi sredstvi, Magjari do morja, kojeg neimaju, dospeti uzmognu. Ali za istu Rieku boriju se i Taliani, koji ju faktično vladaju, koji povjest čita, Rieka pripada Kr. Hrvatskoj, to njezin položaj posvedočava, da je Rieka nepobitna vlastnost Hrvatah, koji ju i uživanju – niti Magjar sa Talianom, niti Talian sa Magjarom budu riečko pitanje rešili – Magjar troši, Talian uživa, a Hrvat je vlasnik, tu se bude obistinila po-

slovice latinska «Duobus litigantibus, tertius gaudebit», a to smo mi Hrvati, u to ime bog pomoz. Ban Mažuranić ostavio je Hrvatom sina Vladimira Mažuranića, koji je sada odsječni savjetnik kr. zemaljske vlade odjela pravosudja, umnog i poštenog Hrvata, žalibože da uplivati ne može, kako bi rado.

Polag starodavnog ustavnog običaja koji kod naroda svetinju sačinjava, bani Kraljevine Hrvatske, kao namestnici kralja hrvatskog, jesu bili doživotno imenovani, u Saboru hrvatskom imenovanje proglašeno, propisna prisega položena, i svečano ustoljeni. Sada, kad je Kraljevina Hrvatska godine 1868. s Ugarskom nagodbu sklopila, usled koje, imenovanje na predlog predsednika Ugarskog ministarstva biva, ti dostojanstvenici pod imenom banske časti, po volji Magjarah, u prilog njima, imenuju i odstranjuju se, i tako se najsvetije ustavno pravo Kraljevine Hrvatske postepeno krši. Koloman Tisa, taj prevezani kalvin magjarski, koji je bio godine 1868. vodja vladine opozicije, je godine 1884. kao predsednik Ugarskog ministarstva, izhodio umirovlenje bana Mažuranića, jer se jesu u Kraljevini Hrvatskoj nastojanja Magjarah, polagano pospešivala. Zato je Tisa kod našeg dobrog vladara izposlovao, da je grof Dragutin Khuen Hedervary od Hedervara banom imenovan, nu samo naslovom, jer nije njegovo imenovanje u Saboru proglašeno, niti je propisno zakletvu položio. Grof Dragutin Khuen je plemena tirolskog, koji je kroz ženitbu do vlasteljinstva u Slavoniji dospao, a u Ugarskoj do naslova, i poseda Hedervar, dočepao se. Jošte tomu ima za suprugu Margaritu groficu Teleki, rodjakinju Kolomana Tise, indi je echt Magjar, to je potpunoma dovoljno, ne treba više da je njegovo imenovanje sledilo i Hrvatom narinuto. Grof Dragutin Khuen Hedervari posle bana Levina barona Raucha je ceterti ban usurpator, koji nije ustavnim načinom, propisno imenovan, i ustolen, to i mademo našoj Nagodbi, i slobodi magjarskoj zahvaliti.

Vredno nalazim, da ovdje napomenem jedan lepi primer značajnosti – kako ju znade plemić, i neplemić vršiti. Grof Dragutin Khuen je sveučilište u Zagrebu polazio, hrvatski jezik dobro si prisvojio, koji mu sada kao banu dobro služi. Kod izpita nije bio sretan, jer ga je sveučilišni profesor dr. Franjo Spevec bacio. Pod banovanjem istog grofa Dragutina Khuena je ipak dr. Franjo Spevec prve službe postigo, bio je kod Kr. zemaljske vlade Odjela za bogoštovje i nastavu predsednikom imenovan, posle je kod Kr. stola sedmorice predsednikom postao, i sa naslovom pravog tajnika njegovog c.k. apostolskog veličanstva odlikovan. Preuzvišeni gospodin dr. Franjo Spevec zadobljene uzvišene časti, i naslov je svojim znanjem, poštenjem, i značajem postigo – već onda, kad je pučku učionu u Kotaru zlatarskom, kadi sam bio predstojnik polazio, je izvanrednu marljivost, dobar um, odlično ponašanje na vidilo stavio – tomu je čestit domorodac, i ljubi svoju hrvatsku domovinu.

Slika 7. Grof Dragutin Khuen Hedervary od Hedervara, Hrvatski ban od 1883. do 1903.

Figure 7. Count Dragutin Khuen Hedervary from Hedervara, Croatian Ban 1883–1903

Drugačije je ban Ivan Mažuranić samnom postupao, kojega sam, kako već u mojoj spomenici navadjam, godine 1861. u našoj za onda moćnoj narodnoj skupštini, koja bila kod Ambroza Vranicanija obdržavana, kod koje i Ivan Mažuranić bio nazočan, za kancelara Kraljevine Hrvatske predložio, da ga skupština banu Josipu Baronu Šokčeviću za njegovo moćno posredovanje preporuči, što je i skupština prihvatila, i ja sam sa Ivanom Kukuljevićem bio izaslan, i istu želju skupštine kao predstavnice naroda hrvatskog banu Šokčeviću predložio, i to dobrim uspehom, jer je Ivan Mažuranić Kr. Hrvatske kancelarom u Beču bio imenovan. Kad je Ivan Mažuranić kao umirovljeni kancelar godine 1874. banom Kraljevine Hrvatske imenovan, prigodom njegove organizacije, je mene u mojoj najjačoj muževnoj dobi godine 1875. umirovio, koji sam trideset i osam godin, do obćeg znanja mog vladara moju hrvatsku domovinu sa podpunim zadovoljstvom mojih predpostavljenih, kako moje svedočbe, kroz svih 38 godin mog službovanja izdane, posvedočavaju, verno, pošteno i uspešno služio. Tim umirovlenjem je meni Ivan Mažuranić dve godine, kojemi bi bio četrdeset godišnje moje službovanje izpunio, i čitavu mirovinu postigo, ugrabio, po svoj prilici zato, što sam plemić i vlastelj bio. Jošte imadem jedan ne liepi čin istog dostojanstvenika navesti – ja sam bio jošte za ilirske dobe sa Ivanom Mažuranićem pobratim. Kad je kancelarom postao je bratinstvo prekinuo, ovdje se obistinjuje ona latinska poslovica «honores mutant mores» većinom kod nižjeg roda, oplemenjenje postepeno napreduje. Dokazom tomu može služiti, da sam bio sa banovi grofom Josipom Jellačić, Levinom baronom Rauch, Kolomanom Bedekovićem Komorskim, i sa Antom pl. Vakanovićem banskim namestnikom, dok su živeli, pobratim, a i sadanjim hrvatskim ministrom Mirkom Josipovićem jesam pobratim, koji radi uzvišene časti bratinstvo nisu prekidal, niti isti prekida.

Grof Dragutin Khuen je ponajprije u Kraljevini Hrvatskoj organizaciju preduzeo, da si sve činovništvo sebi poslušno, a od njega posvema odvisno pribavi, da uzmogne takovo u svoje svrhe upotrebiti, kod izbora saborskih zastupnikah većinu pribaviti – što je kao pouzdanik magjarski lahko izvesti mogao – i tako prigodom izbora saborskih zastupnikah, on stavlja kandidate, i izbori kroz činovništvo pod vodstvom vrhovnih županah svimi sramotnimi načini, pretnjami, varanjem, gostbami, a i oružanom silom se provadjaju, i tako si saborsku većinu grof Khuen pribavlja. Činovništvo u mesto, da svoju službu vrši, svom se zvanju odaziva, na štetu naroda koji ga plaća sa kortešaciom se mora baviti, i svoju čast sramotiti. Čim koji činovnik kod izbora više zulumah*, nasilja, i nezakonitosti počini, ako je kandidat vladin izabran, time si zasluge pribavlja, ako je i najveća neznalica, uzdržava se i veću službu postigava. Činovnik najsposobniji, koji svomu zvanju se odziva, koji je pošten Hrvat, nema izgleda na promaknutje, i progону je izložen.

Grof Khuen u Kraljevini Hrvatskoj gadni i mišljeni srbizam podupira, da uzmogne hrvatskom napredku nahuditi. U Hrvatskoj Kraljevini do godine 1861. za srbstvo ni se znalo, niti čulo, svaki iztočnog veroizpovedanja u Hrvatskoj, Slavoniji i Dalmaciji rodje-

ni, bio je Hrvat, što je polag zdravog razuma istinito, jer srbske vere nema, već pravoslavne iztočnog vjeroispovjedanja. Vera ne čini domovinu, niti ju imenuje – tomu nepobitni dokaz služi Velika Rusia, Bugaria, Crnogora, kojih vlastit narod je iztočnog veroispovjedanja, ipak nisu srbske države – jedino u Kraljevini Srbskoj narod obitavajući Srbinom se može nazivati. Pravoslavni stotinu godina jesu sa Hrvati bratski živeli, zajedno kao poštene Hrvati godine 1848. protiv buntovnih Magjara jesu vojevali, a sada pod tim zlobnim srbizmom protiv svojoj braći razdor prave, u prilog Magjarima, koji se u Ugarskoj uništavaju i proganjaju. Tomu postupku neka si za primer uzmu svog mučenika vodju, kojega su barbarskim načinom prognali dr-a Svetozara Miletića mog pobratima, koji je godine 1861. u Zagrebu za naše bratimstvo, za poštećenje neodvisnosti Kraljevine Hrvatske sudjelovao – a šta radi Grof Khuen taj usurpator banske vlasti? Među braćom razdor podupira, nazovi Srbe odlikuje, podržava, za zastupnike u naš Hrvatski sabor daje birati. Istog Paju Ivanovića, inostranca, sadanjeg u Zagrebu urednika srbskog «Srbobrana», je zastupstvom Sabora hrvatskog odlikovao, da uzmogne narod hrvatski pod jaram magjarski skućiti, u tom ga brat Srbin podpomaže. Istinu kaže latinska poslovice «Graeca fides nula fides». Kukavice ne uvidjaju, da na svoju propast rade – ja sam živi svedok, koji sam se u Pešti kroz šest godina mog zastupstva osvedočio, da su tako zvani Srbi posvema dobri Magjari, da u Ugarskoj druge narodnosti ne štiju, već je preziraju – jedanputa sam se iz Pešte kroz Vukovar kući vozio, na parobrodu mnogo bilo je tako zvane srbadije, čitavim putem do Vukovara je ta srbadija magjarski govorila, ja sam mislio, da su to koreniti Magjari, kad smo u Vukovar prispeli, glej čudo, svi su hrvatski pričeli govoriti – tako, kako ja govorim, nazvali ga Slavonci, slavonskim, a srbadija srbskim, ostane moj mili materinski jezik hrvatski u Kraljevinah Hrvatskoj, Slavoniji i Dalmaciji – jer je to zajedno prava Kraljevna Hrvatska. Ako naši pravoslavni hoće Srbi biti, to mogu jedino u Srbskoj Kraljevini postići, kod nas nipošto – a njima sretan put. Žalostno je da se u Kraljevini Hrvatskoj dva plemena među sobom bore, kojih ne luči ništa, nego vjera, ta pravoslavni ne uživaju – ono u Ugarskoj, što kod braće Hrvatah imadu. Naša međusobna borba potiče odatle, što su naša pravoslavna braća u našoj Hrvatskoj Kraljevini glavni stup protunarodne politike u prilog Magjarima, a na očitu propast oboih nas «duobus litigantibus, tercius gaudet». Svaki koji zdrav razum, i malo uvidjivosti imade mora uvideti, da srbstvo u Ugarskoj ne bude nikada mjesto imalo, a onakovo srbstvo, kakovo ističu naša nebraća u Hrvatskoj Kraljevini, jošte manje mjesta može imati. Siromašna Ti Hrvatska Kraljevina, koja preko hiljadu godina postoji, koja svoje kraljeve imala, koja sa Ugarskom kao takova nagodu sklopila, koja svoj hrvatski materinski jezik uzvišeno usdržava, koja svoje sveučilište, akademiju, muzej, galeriju, sve potrebne zavode imade, koje je sve svojimi sredstvi u svom glavnom gradu Zagrebu podigla, za koje tako zvana srbenda niti novčića nije doprinela, a ipak je rado uživa – koja Srbska Kraljevna današnja stotinu godina pod Turskim jarmom stenjala – pak se usudjuju te srbende protiv nama, u našoj hrvatskoj domovini raditi.

Grof Khuen Hedervari, videći da mu je neobhodno od potrebe da si od opozicije nekoje umne, i upliva imajuće muževe pribavi, da laglje svoje svrhe izvadjati, uzpešiti uzmogne, što mu nije teško bilo polag svoje moći koju u rukah imade, postignuti, a osobito kod takovih, koji su neimućni, koji časti i odlikovanja želno očekivaju, te je u svoj logor predobio sledeće:

Ljudevita Vukotinovića za našu hrvatsku domovinu zaslužnog književnika, i pjesnika, koji je već godine 1834. us grofa Janka Draškovića i dr. Ljudevita Gaja za prava Kraljevine Hrvatske počeo se boriti, on ne samo, da je znao magjarski govoriti, već se je prije zvao Farkaš. Dao si je isto prezime promeniti, otuda vidi se, kakav je bio dobar otačbenik, kako je ljubio svoju hrvatsku domovinu, u kojoj se rodio, i živio, oda je postao magjaron, izdaica domovine. Grof Khuen pribavio mu je zastupstvo u Hrvatskom i Ugarskom saboru, bio je magjaronskog kluba predsednik, biran je u delegacije, što je sve unosno bilo. Svoju beznačajnost je jošte time podkrepio, što je bio pučkog lista magjaronskog urednik. Žaliti je, da takav zaslužni muž svoje historično ime za svoju hrvatsku domovinu svojim izdajstvom je proigrao.

Mirka Hrvata odvjetnika, kojeg je dao biskup Štrosmajer izškolati, bio uman i energičan domorodac, kao zastupnik sabora Kraljevine Hrvatske sve do vremena ere Grofa Khuena bio vredan branitelj slobode, ustavnosti, i prava svoje hrvatske domovine, za nagradu svog izdajništva, je u Saboru našem predsedništvo, koje mu godišnje četiri hiljada nosilo, je postigo, kao takav proti opositiji poštenim Hrvatom u prilog grofu Khuenu je prostački postupao – umro je kao izdajica svoje domovine.

Josip Miškatović kojeg je biskup Štrosmajer izškolati dao, je bio svećenik, veoma uman čovek, kod Pozora, i Obzora u uredničtvu delovao uspešno kao vatreni i poštenu sin svoje hrvatske domovine, bio arkivar Kraljevine Hrvatske za zastupnika kod svih saborah izabran. Do ere grofa Khuena, je bio pošten zastupnik, revno je sva prava Kraljevine Hrvatske branio – kad ga je grof Khuen za svoju stran predobio – stališ redovnički, bez da su mu redovi oduzeti, je napustio, u divlji brak stupio, brkove i bradu nositi počeo, i to sve u glavnom gradu Zagrebu, na porugu naše rimo katoličke crkve – to je dokaz, šta može jedan magjaron činiti. Grof Khuen je skrbio, da je kao takav u Hrvatskom i Ugarskom saboru zastupnikom izabran, i u delegatije biran, kroz to imao mastne dohodke. Grof Dragutin Khuen Hedervari upotrebio je Josipa Miškatovića u svom zlobnom kaznivom činu. U Pešti u arhivu Kraljevine Ugarske nalazili su se starodavni znameniti spisi Kraljevine Hrvatske, koji su tamo nepoštenim načinom prideržavani. Grof Josip Jellačić Buzinski Kraljevine Hrvatske ban je godine 1848. iste spise kao vlastništvo Kraljevine Hrvatske teškom mukom, redovitim putem, zadobio, i takove je Ivan Kukuljević Sakcinski kao za onda arkivar Kraljevine Hrvatske iz Pešte preuzeo, i u naš arkiv u Zagreb spremio. Grof Khuen je ista dokumenta, sa Josipom Miškatovićem, samovlastno, ob noć, tatskim načinom natrag u Pest odpremiti dao, i Magjarom predao. Kad se je to doznalo, strašna uzrujanost je u Zagrebu nastala, da su ta dvojica jedan koji bansku vlast vrši, a drugi koji se kao arkivar u službi nalazi, proti svojoj prisegi izveli, i proti zakonu

radili, pošto Državni arhiv, u kojem je neprocienivo blago naroda hrvatskog zahranjeno, sa kojim imade vlast jedino Sabor Kraljevine Hrvatske razpolagati, to bi se bili morali obodva od svog službovanja dignuti, i kaznena iztraga provesti. Kad je bio grof Khuen u Saboru radi tog zločina na odgovornost pozvan, je u Saboru njegova većina mučala, kad je izjavio, da su isti spisi u Pešt uvida radi odaslani, i da ču takovi, koji se na Kraljevinu Hrvatsku odnose, natrag vraćeni biti, što do danas nije učineno. Time se njegova većina zadovoljila – posle kratkog vremena us posredovanje Magjarah je grof Khuen sa redom železne krune I razreda odlikovan – ja mislim da tomu postupku ne treba komentara.

Ivana Vončinu veoma umnog i sposobnog muža, bio je Županije riečke podžupan, bio je energičan, koristonosno je radio za hrvatsku domovinu kao zastupnik Sabora. Takove je Grof Khuen za sebe trebao – pribavio mu je predstojništvo odjela za bogoštovje i nastavu kod Kr. zemaljske vlade, u istoj službi kao dostojanstvenik – je se čestito ponašao, profesore, učitelje nije u svrhu politike upotreblivao, pučke učione podupirao – gradu Zagrebu kao načelnik vodovod pribavio.

Lavoslava Šram odvjetnika veoma sposobnog, bio je vatreni domorodac, odličan i uman govornik – magjaronstvo mu je doprinelo, što je plemstvo postigo.

To sam naveo petoricu od starije doba, koje je grof Khuen za sebe zadobio, sa kojima sam bio pobratim, i zajedno za našu milu hrvatsku domovinu radio. Sva petorica u grobu počiva, nije li to «Nemesis Divina» Bog neka njima grehe odprosti, koje su proti svojoj hrvatskoj domovini počinili.

Grof Khuen usurpator banske časti, koji se nije dao niti za zastupnika za Sabor hrvatski birati, u saborskih sednicah uvek govori, i zastupa svoju stranku, koja većinu sačinjava, i u prilog Magjarom proti Kraljevini Hrvatskoj radi. On se proti opozicionalnim zastupnikom prosto ponaša, i u svojih govorih tako vredja, da su ga dne 5. listopada 1885. iz saborske siednice izbaciti hoteli. Na kormilu su bili dr. David Starčević, Eugen Kumičić, i Josip Geržanić, što njima na žalost naroda hrvatskog nije za rukom pošlo, jer je grof Khuen us zaštitu svojih privrženikah iz sabornice odpirio, nu usput u begu je od zastupnika Josipa Geržanića vrit nogom dobio. Naravno da je državno odvjetništvo, sudstvo, koje grof Khuen u svojih rukah imade, proti istoj trojici draconički postupalo, da su zatvorom kazneni – za uspomenu jesu ti svi tri mučenici naroda zajedno sa svojemi branitelji Erazmom Barčić, dr. Marianom Derenčin, i dr. Hinkom Hinković fotograferani – a grofu Khuen za njegovu zaslugu ostao «pente culum».

Grof Khuen Hedervari ne samo, da sve činovništvo političkih, sudstvenih, obćinskih oblastih posvema sebi odvisne načinio, već svoje pašovanje u svoju svrhu protegnuo je na činovništvo nastave, da postigne segurne izbornike, da može delovati za protunarodno izobraženje mladeži, da se time postepeno utamani kod mladeži duh narodni, i ljubav svoje hrvatske domovine. Počeo je sa umirovljenjem sveučilištnih profesorah, ta-

*zulumah = (od zulum) tur. bezvlašće.

ko jesu veoma sposobni, zaslužni, obće štovani, sveučilišne mladeži zaštitnici dr. Konstantin conte Vojnović, dr. Alexander Bresztyenszky umirovljeni – a pribavlja imenovana mladićah, koji su tekar škole izvršili. Dovoljno je grofu Hedervariju, da će biti njegova kreatura, dobar magjaron, tako se je Franjo Spevec dočepao, da je profesorom sveučilišta imenovan, taj mladić, doklam je učione polazio, pripadao je Stranki prava, a sada je ljubimac Hedervarija postao, jer radi proti svojoj hrvatskoj domovini, jer sveučilištnu mladež proganja, i upropašćuje. Tomu dokaze pružao je kao prviputa izabrani rector, kad je sveučilištna mladež na Jellačićevom trgu zastavu magjarsku sažgala, upravo onda, kad je naš kralj hrvatski Franjo Josip u našem glavnom gradu Zagreb na radost čitavog naroda hrvatskog boravio, koji je bio sjajno primljen, i tri dana kod nas radostno sproveo. Nije mladež, kao rector, u pravednu zaštitu uzeo, već proti noj zlobno postupao.

Kad je grof Khuen svog ljubimca Crnkovića Nikolu I izgubio, morao se je pobrinuti, da si drugoga pribavi. Našao ga je odmah u osobi Tomašića Nikolu II koji je takodjer jedva škole dovršio. Grof Hedervari mu je profesuru na sveučilištu zagrebačkom pribavio, za zastupnika oboih saborah, i u delegaciju, dao ga je izabrati, jedinu zaslugu imade, što magjarski govoriti znade, a tomu ga je njegov otac Josip Tomašić kao magjaron u duhu magjarskom othraniti dao. Isti Josip Tomašić je samnom kao dijak u konviktu bio, nitko ga nije trpio, jer je mrzio hrvatsku domovinu, bio je i u tjelu izrod, zvali smo ga Šmerkavi Joško, mnogoputa bio je izlupan, indi si nije mogao dobrog Hrvata othraniti. To je čudnovato, da mu zasluzbe u Hrvatskoj prijaju, i takovu koju mrzi, ne ostavi, i u blažen Magjar Orszag se ne preseli – kad je sposoban, i magjarski govoriti znade, bi mogao svojoj hrvatskoj domovini mnogo koristiti, uspešno državna prava Kraljevine Hrvatske braniti, barma na temelju postojećeg sankcioneranog nagodbenog zakona od godine 1868. – a taj Nikola II usudjuje se u Ugarskom saboru prava lastovite svoje hrvatske domovine zanijekati. U istoj sednici 17. sečnja 1896. je jedinu istinu kazao, da grof Dragutin Khuen Hedervari veliki magjarski patriotist, to mu je Nikola II za njegovu zaslugu naveo, žalostno od jednog hrvatskog zastupnika. Svaki pošten Magjar takovog izroda prezira, doklam ga treba, za korist svoju prima, što mu se daje. Nikolu Tomašića neka si zapamti, što je veliki državnik Franjo Deak kazao:

Što se silom oduzme nije zgubljeno

Što tko sam daje, je izgubljeno.

Kad je tomu izrodu Tomašiću Nikoli II tako zazorna hrvatska domovina, i njezina državna prava, u kojoj se rodio, u kojoj živi, u kojoj mu je materinski jezik hrvatski, zašto ju ne ostavi? Neka se u Magjar Orszag, koji mu je tako mil, preseli, Drava nije daleko, mi ćemo kazati sretan put, nepovrati se nikada.

Dolazim na trejtog Hedervariovog ljubimca sveučilišnog profesora Alexandra Egersdorfera. Otac mu je bio dobro stojeći pošten Hrvat, a sin postao izrod, kaziva se, da njegovo imućstvo slabo stoji, za postići mastne zasluzbe, mora proti svojoj hrvatskoj domovini raditi, što on i čini.

Grof Khuen Hedervari polag potrebe izvan ovih trih navedenih sveučilišnih profesora još je za zastupnike u Hrvatski sabor sledeće sveučilišne profesore povuko – Izidora Kršnjaviu, Josipa Plivarić na glasu znanstvenog spisatelja državnih pravah Kraljevine Hrvatske, Antuna Pavića, Tomu Maretića, Antuna Lobmajera, i tako je naš Hrvatski sabor sretan, da imade osam sveučilišnih profesora, za zastupnike naroda Hrvatskog, koji su polag komande Hedervaria svimi nasilnima sredstvi, istom oružanom silom izabrani, i to u kotarima, u kojima jesu izbornikom nepoznati – i tako se pod erom Magjar Orsága ustavno pravo izbora sada u Kraljevini Hrvatskoj vrši.

Kad se uzme, da zastupnici naroda u Hrvatskom saboru na pet godin biraju se, to se isti osam sveučilišni profesori kroz pet godin svomu zvanju, za koje mastne plaće vuču, odazvati ne mogu – što štetonosno na sveučilišnu mladež deluje. Kad još je tome znaju, da su njihovi sveučilišni profesori sramotno polag komande, us revers, narodu silovitimi sredstvi narinuti, i izabrani, što njima na diku ne služi – ali šta ćemo, to se samo štreberi tako sramotnim načinom birati dadu svaki bi rado predstojništvo odjela za bogoštovje i nastavu postići, ali kakovim redom odlikovan biti, neobziruć se na istinitu izreku latinsku, «Quod pendenciae, tot delicta in Patriam».

Isidor Kršnjavi sveučilišni profesor, on se je bio dokučio do želnog predstojništva odjela za bogoštovje i nastavu, on je imao ponos, bar nekakovo čustvo za svoju hrvatsku domovinu, on se je za kratko vreme svog predstojništva svomu zvanju odazivao, njegovim nastojanjem jesu prve krasne zgrade u doljnom glavnom gradu Zagreb za Kr. Gimnasiu, za Devojački Liceum, za obrtnu školu podignute, on se je kao predstojnik i za umjetnine slikarstva zanimao, i svoju veštinu upotrebio, nu Isidor Kršnjavi polag svega još je tomu u Saboru imanog govora, kojim se je, da se Hedervariju bolje prilije, proti državnom pravu Kraljevine Hrvatske u prilog Magjarima izjavio, što mu nije bilo od potrebe, jer Hedervari za to skrbi se. Isidor Kršnjavi nije dovoljno magjarskoj ideji u prilog radio – zato se ga je svojim načinom rešio. Sveučilišni profesori, koji su zastupnici na Saboru Kraljevine Hrvatske, pošto se kao takovi revno ponašaju proti svojoj hrvatskoj domovini, jesu segurno očekivali da jedan iz među njih kao strukovnjak za predstojnika bogoštovja i nastavu bude imenovan, ali se ljuto prevariše. Grof Carlek Khuen Hedervari pokolenja tirolskog treba odlučnijeg i delatnijeg čoveka za propagandu magjarske ideje, tojest madjariziranje Hrvatske, da to magjarska idea znači; Grof Stefan Karoly u Ugarskom saboru je jasno izjavio, i doslovno kazao «Agitacija narodnostih pod ugarskom krunom mora se svimi sredstvi iztrebiti, magjarski jezik jedini gospodujući biti, to je naša magjarska državna idea». Da je Magjarah težnja nas Hrvate pomagjariti, za dokaz služi, kad je godine 1848. nastojanjem Ljudevita Košuta pomagjarenog

Slika 8.
Prof. Isidor Kršnjavi
Figure 8. Professor
Isidor Kršnjavi

Slovaka Košutić zvanoga magjarskog diktatora za Kraljevine Hrvatsku i Slavoniju kao pod ugarskom krunom spadajuće zakonom već ustanovljeno bilo, da za deset godin ima se magjarski jezik uvesti, i za nas Hrvate jedini gospodujući biti. To je Hrvatima povod dalo, da su Hrvati oružanom silom ustali, i godine 1849. pod banom Josipom Jellačić Buzinskim sa sto hiljada vojnikah, proti Magjarom Ugarsku uništili, i ratovali. Oholi Magjari jesu već zaboravili na Bachovu germanizaciju, kako je njima ona godila? Ti barbari Magjari sa svojom slobodom i ustavnostjom usudjuju se hvastati, a pod istemi svetimi naslovi svimi sredstvi nasilnima nastoje u Ugarskoj nemagjarske narodnosti upropastiti svojom magjarizacijom. Neka pamte, da svaka sila do vremena i da u Kraljevini Hrvatskoj svoju Magjarsku Ideu bez krvi neće provesti.

Hrvati svakoga naroda njihov materinski jezik štiju, a niti magjarski jezik ne preziraju – ali hrvatski narod, koji ima svoju kraljevinu svimi državnimi pravi, kako to nagodbeni sankcionerani zakon od godine 1868. kojeg su Hrvati sa Kraljevinom Ugarskom, pod nipošto Magjarskom, načinili jasno svedoči, zato je magjarskom jeziku neprijatelj, jer Magjari, svoj magjarski jezik nasiljem, nezakonitim načinom u Kraljevini Hrvatskoj uvadljati nastojiju, time naš hrvatski materinski jezik izrinuti, i svoj gospodujućim načiniti.

Hedervari usurpator banske vlasti magjarski emisar nastoji želji Magjarah postupce se odazivati. Pod njegovom zaštitom kod Uprave financialne, kod Poštah, kod Železnica, koje su našim novcom sagrađene, magjarizacija uvadja se, za činovnike službenike Magjari se upotrebluju, iste magjarske pučke škole se uvadljaju. Birokraciju uveo, činovništvo, koje je povisio, službenike, sebi posvema odvisne podčinio, koje se više kortešacijom bavi, nego li se svomu zvanju odzivaju, terorizam uveo, demoralizaciju uveo, koju u svoju svrhu podupira, tim si je saborsku većinu pribavio. Po njegovoj zapovedi zastupnici za Sabor biraju se despotičkim načinom, silom, pretnjom – i tako Hedervari pašatički samovoljno, samovlastno siromašnom našom Hrvatskom domovinom upravlja.

Hedervari za predstojnika Odjela bogoštovja i nastave je izhodio imenovanje svog ljubimca Otona Krajcovicca magjarskog propagatora dušom i telom. Tog čoveka je Hedervari k sebi uzeo za sekretara, zvao se je Spicer bio je židovskog pokolenja, Hedervary pribavio izmenu pridovka i plemstvo sa predikatom «Iločki», postao je državni nadodvjetnik, taj sekretar bez zaslugah, kroz kratko vreme, postigao je ta odlikovanja, koja se sedom glavom postigavaju, ali za Hedervarija zasluge imade, jer magjarski govori, i dober korteš za magjarsku Ideu. Zato je Oto Krajcovic Iločki bez svake sposobnosti predstojnikom Odjela za bogoštovje i nastavu imenovan, što je po svoj prilici sveučilišne profesore, koji su verni zastupnici u Saboru, iznenaditi moralo – ali novoimenovani predstojnik već u početku svog službovanja sposobnost težnjah Hedervaria na vidilo stavio, njegovim nastojanjem je Kr. zemaljska vlada za pučke učione «Koledar» izdala, kojega imaju učitelji prodavati, siromašni učitelji, koji i tako malu plaću imaju, da jedva životare, moraju se trgovinom baviti, koju Zemaljska vlada poprimila. Što nebude rasprodano, morati će učitelj iz svog djepa, da u nemilost nepadne, namiriti. Isti koledar

je obskrbljen sa slikom predstojnika, imade opis magjarskog mileniuma, i svašta drugih neznamenitostih, o Kraljevini Hrvatskoj, o njezinom državnom pravu o ljubavi materinskog jezika, o domovini hrvatskoj nema ni rečice, to je početak otudjivanja mladeži našeg pučanstva. U tu svrhu je Hedervari svog Spicera trebao – tako su Magjari u našem Medjimurju raditi počeli, uveli su pučke knjige starinskim pravopisom sa protunarodnim sadržajom, da nisu Hrvati, da su Medjimorci pod ugarskom krunom, da medjimurski jezik moraju sa magjarskim izmeniti, i od godine 1861. od kad je Medjimorje od matere Hrvatske Kraljevine oduzeto, i pod Ugarsku Kraljevinu podpalo, u pučke škole magjarski jezik uveden. Tako isto u svih granah uprave, i to kod naroda čistog hrvatskog, od preko šestdeset hilja pučanstva sastojećeg.

Na Saboru Kraljevine Hrvatske kad je po starom ustavnom pravu dne 22. srpnja 1861. za kapitana Kraljevine Hrvatske Josip baron Šokčević ban izabran, je Sabor za pod kapitana podmaršala Juru grofa Jellačića Buzinskog izabrao. Isti vredni otačbenik u svom zahvalnom govoru je doslovno kazao «Da narodu nije toliko opasan on nepriatelj, koji mu ugrabi materialno dobro, koliko onaj, koji mu otme duševnu dragocienost, njegovu narodnost». Povjest nas uči, kako su bani Kraljevine Hrvatske nezavisnost hrvatskog naroda, suverenost i državno pravo štitili i uzdržavali, svoju svetu dužnost vršili.

Hrvatska Kraljevina imade svoju pragmatičku sankciju od godine 1712. a Ugarska Kraljevina na pose svoju od godine 1723. Pod banom Ivanom grofom Palfy imali su već onda Magjari nakanu svoju pragmatičku sankciju Hrvatom narinuti, time Kraljevinu Hrvatsku sa Kraljevinom Ugarskom spojiti – tomu ban Palfy nije pristao – i u Hrvatskom saboru dao proglasiti za izdajicu, koji bi proti Hrvatskoj pragmatički sankciji od godine 1712. što radio.

Ban Anton grof Nadašdy je u Ugarskom saboru Magjarom kazao «da deržavno pravo Kraljevine Hrvatske napadati nedozvoluje» – da Kraljevina Hrvatska imade proti nepriatelju tri vodenice, kazuč na latinskom jeziku «habemus tres fluvios Dravam, Savam et Colapim ex quibus unum vobis ad sorbendum dabimus». «Tri rieke imademo Dravu, Savu i Kulpu od kojih jednu ćemo Magjarom za napitak dati».

Kad je 1. ožujka 1790. pod carom i kraljom Josipom II uvadjala se germanizacija u Kraljevini Ugarskoj, započeli su Magjari raditi, da se magjarski jezik za poslovni ima uvesti u svih uredah koji pod ugarsku krunu podpadaju, ali u saboru Ugarskom ban hrvatski Ivan grof Erdödy i zagrebački biskup Maximilian Vrhovac glede uvedenja magjarskog jezika glede Kraljevine Hrvatske jesu prosvjet uložili, i u Hrvatskom saboru izjavili «Libera regne sumus, siguem prudet esse Croatam, Hunis subjectus serviat ile feris», «Slobodno jesmo Kraljevstvo, ako je koga stid biti Hrvatom, neka služi kao rob divljim Hunom». Ovo za dokaz služi da su u Beču i Pešti u postupku svom jedna braća, jedan hoće germanizerati, drugi magjarizerati, zato jesu u svoje svrhe za nas slavjane ubitačni dualizam skovali.

Glede magjarske ideje, je Rumun glasoviti književnik Ladislav Lukač izjavio «Tko u Ugarskoj magjarsku državnu ideu proglašuje, je najveći nepriatelj Ugarske, on je

hipokrit, neznalica jer to načelo znamenuje u svom sadržaju toliko, kao Finis Hungarije – lahko će to slediti, da će tomu asiatska oholost i nasilna magjarizacija pripomoći.

U Carevinskom vieću 5. svibnja 1887. je zastupnik Gregorec kazao «Da je kroz dualizam zločinstvo počinjeno na jedinstvu države», Dualizam je negacija ravnopravnosti, on stvara dve tamnice, u kojih su Niemci i Magjari namješteni za tamničare Slavenom, mi južni Slaveni uvjereni smo, da su dani dualizma odbrojani, i nadamo se, da će magjarskom šovinizmu do skora kraj biti.

Pogrešno po drugi puta pišem o grofu Ladislavu Pejačeviću, ali i u ovom opisu ima važnosti Zaboravio sam na grofa Ladislava Pejačevića, koji je posle umirovljenog bana Mažuranića, banom imenovan, bio je revni magjaron, on je bez ustolenja na tihom banstvu čast preuzeo, za njegovog banovanja je bio kod Kr. financialnog ravnateljstva u Zagrebu zloglasni David ravnatelj hudi Magjar, koji je pašatičkim načinom državne podatke utjerivao, siromaško pučanstvo nepotrebnim načinom upropašćivati nastojao, on je dao za naplatu poreza istu obuću seljaku izvući, i pošto po to prodati. Isti Magjar Ember David usudio se je za sve financialne oblasti table sa magjarskim napisom načiniti, za prepričiti otpor, dao je iste table magjarske obnoć kod svih financialnih oblastih izvesiti. Pošto isti oholi čin protivi se Nagodbenom zakonu od godine 1868., narod razjaren, sve su te magjarske table skinute, i uništene, buna nastala, bila je vojnička pomoć potrebna, jer se je po čitavoj Kraljevini Hrvatskoj narod digao, i to najvećma radi okrutnosti Magjara Davida. Koloman Tisa predsjednik Ugarskog ministarstva je dao table bez svakog napisa izvesiti. Kolika je to oholost i šovinizam magjarski, kad se nije mogao magjarski napis narinuti volio je bez napisa, nego službenim hrvatskim jezikom takove izvesiti dati. Pošto ban Pejačević nije izragu odredio, niti kazneni postupak proti tobožnim izgrednikom poprimio, je banske časti se odrekao, nezna se dali umirovljen, ili usled naputa ostavku podnio. Pod banom Pejačević je i izbor zastupnikah za Hrvatski sabor obavljen, on je počeo za iste saborski izbor činovništvo upotrebiti, nu izbor nije tako povoljno izpao, kako je želio. Zato je mnoge činovnike premestio, a nekoje u mirovinu stavio, tako je u Podžupaniji zlatarskoj vredni zaslužni podžupan Josip Tomašić umirovljen zato jer je baron Juraj Rukavina kao opozicionalac bio izabran. Ban Pejačević je za namestnog podžupana zloglasnog magjarona Alberta Chlupa imenovao – isti se je na porugu činovništva u uredsku prostoriju smestio, njegova prva zadaća biaše, da je čitaonicu, koja je bila pod mojom upravom ustrojena, raspustio, Društvo kazališnom zabave davati zabranio, pašatičku upravu uveo, siromašno pučanstvo opterećivao, zulume počinavao, čitava okolica Podžupanije zlatarske je ga mrzila. Pod njegovom upravom je radi magjarskih tablah pučka buna nastala, i radi njegovog okrutnog postupka, malo je manjkalo, da ga nije pučanstvo u Zlataru usmrtilo, tako je bilo sa istim Chlupom u Bistrici, izaslano vojničvo ga je spasilo – na umirenje pučanstva je odstranjen. Koloman Tisa predsjednik Ministarstva ugarskog je se pobrinuo, te je svog rodjaka Dragutina grofa Khuen Hedervary od Hedervara našem kralju za bana predložio, i tako je banom

Kraljevine Hrvatske imenovan, koji je godine 1883. bansku čast bez ustolenja na tiho preuzeo, i tako je magjarski upravitelj uzvišene banske časti postao, koji kao takav sve do danas sa Kraljevinom Hrvatskom gospodari. Pogovara se da je imenovanje Hedervaria, kroz predsjednika Ministarstva Kolomana Tise u magjarskom jeziku sastavljeno sledilo, i da je u magjarskom jeziku u ruke predsjednika položio – u mesto, da je po starodavnom ustavnom propisu u Saboru bana imenovanje proglašeno, i isti zaprisežen naravno u hrvatskom jeziku i polag običaja kao namestnik kralja instaliran, kako je bio Levin baron Rauch. Posle njega, nijedan ban nije propisno bansku čast zauzeo, sledateljno, da su to jednostavni glavari, od Magjar Orsága posvema odvisni, ne za Kraljevinu Hrvatsku, već za provinciju magjarsku, tako magjari nagodbeni zakon od godine 1868. štiju. Ovdje se može kazati latinska opomena «vide cui fide, quidquid agis, prudenter age, et respice finem» nu i za Magjare prirečje biti će umjestno, «Quem Deus vult perditum habere, illum dementat» svega toga nebi bilo, da su Hrvati složni, kako je bilo za Ilirske dobe «slogom rastu male stvari, nesloga sve pokvari», ali na veliku žalost lastoviti sini naše mile hrvatske domovine podupiraju magjarskog emisara Hedervaria, i rade na propast svoje lastovite domovine, sve za trbuh, odlikovanje, za gospodstvo, i svoje pašovanje – te izdaice domovine prisvajaju se vredni naslov, da su «stranke narodne» što nisu, već «stranka Hedervaria», koju narod hrvatski ne bira za naš sabor, već je Hedervari nasiljem dade birati. Jošte tomu nastao je razkol među opozicijom, naime: «Strankom prava» kojemu povod dao pokršćeni Židov Josip Frank, i to zato, jer mu Stranka prava vodstvo nije povjerila, dokazom tomu, je njegova pretnja, kad je kazao «Ili ću vas voditi, ili rastepti» – naravno, da isti nesretni razkol Magjarom u prilog ide. Ako mi sami među sobom jesmo nesložni, sami proti svojoj domovini u prilog neprijatelju radimo, sami sebe bez uzroka ponizujemo, odakle nam pravo na tuđe priznanje, i štovanje? Koji svoju historiju, dičnu prošastnost svog hrvatskog naroda, njezina državna prava zanijeće, nemože kod zdrave pameti biti.

Razkol prave jošte pravoslavni grčko iztočnog vjeroizpovjedanja, koji su rodjeni Hrvati, u Hrvatskoj obitavaju, sva prava uživaju, sebe za Srbe nazivaju, i srbsku propagandu proti lastovitoj svojoj braći Hrvatima teraju. Hedervari skrbio je prigodom izbora za sabor, nesamo domaći pravoslavni, da su za zastupnike izabrani, već inostranci propagatori srbizma, to sve proti Hrvatima na korist Magjarah – tako je nekakvog Gjurju Gjurkovića, koji se bavi u Beču kod redakcije «Neu frei Presse» koja revno proti Hrvatima piše, za zastupnika Kraljevine Hrvatske proturao, i za Ugarski sabor, u delegaciju izabrati dao – koji je narodne stranke vodja. Isti izrod usudio se je, u novinama, hrvatski narod, kojeg žalibože zastupa, nazvati «Nation auf Puff» pak proti istomu uvreditelju horvatskog naroda koji nema stalno obitavanje, stalnu domovinu, nepostupa se. Tako je Hedervari Pavla Jovanovića iz Biograda urednika «Srbobrana» za zastupnika izabrati dao, isti Srbin se je u Zagrebu smestio, Srbobrana izdaje, i srbstvo u Kraljevini Hrvatskoj pod erom Hedervarija propagera.....

Dalmatinski plemići u 19. stoljeću

Dalmatian Nobility in the 19th Century

Dr. sc. Stanko Piplović

Dalmatinsko plemstvo vrlo je staro. Postojalo je već u srednjem vijeku. Odigralo je važnu ulogu u javnom životu pokrajine. U 19. stoljeću je promjenom društvenog sustava postupno gubilo vlast i gospodarsku moć. Nakon što je Dalmacija 1815. ušla u sklop Austrije uveden je novi društveni poredak. Građanski sloj je jačao, ukinute su staleške privilegije. Plemići su trebali podnijeti pismene molbe s dokumentima da im se prizna status. U tu svrhu osnovano je Heraldičko povjerenstvo koje je preispitalo zahtjeve što su se postupno rješavali niz godina. Dodjeljivali su se i novi plemićki naslovi, koji više nisu bili po nasljedstvu, bili su nagrada za postignuća na funkcijama u državnoj upravnoj hierarhiji ili vojnim zaslugama.

Glavne riječi: 19. stoljeće, Dalmacija, Austrijska uprava, Heraldičko povjerenstvo

PIPLOVIĆ, S. Dalmatian nobility in the 19th century. Vol. 14, No 1: xx - yy

Dalmatian nobility is very old. It dates back already to the Middle Ages. It played a significant role in the public life of the province. In the 19th century, change of the social system resulted in their gradual loss of both governance capacity and economic power. After 1815, when Dalmatia became an entity within the Austrian Empire, a new social order was introduced. The middle class was strengthening, the old privileges were abolished. The nobles were required to submit an application letter along with the supporting documents in order to have their status recognised. To that end, the Heraldic Commission was set up to which assessed the applications, and then it took years for decisions to be made gradually. s. New noble titles were also awarded, not on a hereditary basis, but in recognition of individual achievements in positions held in the state administrative hierarchy or military merits.

Key words: 19th century, Dalmatia, Austrian administration, Heraldic Commission

Društvene prilike / *Social Circumstances*

Plemstvo je stoljećima bilo povlašteni sloj građana u političkom i gospodarskom životu. Time je stvoren poseban sustav organizacije društva i kulture. Vlastelin je bio osoba koja je taj položaj nasljeđivala po utvrđenim pravilima i dužnostima. Plemička velika vijeća upravljala su javnim poslovima komunalnih zajednica sve do početka 19. stoljeća.

Razmeđe 18. i 19. stoljeća obilježeno je velikim ratnim sukobima u Europi. Napoleon je 1797. u svom pohodu ukinuo Republiku Veneciju, u okviru koje je bila i Dalmacija. Nastupom mira pokrajina je dodijeljena Austriji. Plemstvo, jedan od dotadašnjih osnovnih društvenih stupova, postupno gubi na značenju. Dalmacija, dio te moćne carske tvorevine, dijeli istu sudbinu. Smanjena su prava velikih vijeća i pučkih skupština. Na čelu pokrajine stajao je sada guverner sa sjedištem u Zadru. Umjesto srednjovjekovnih i potom venecijanskih komuna stvaraju se kotari s mjesnim nadležnostima. Dotadašnje knezove zamjenjuju suci upravitelji, a uz njih su dva prisjednika i kancelar. Plemičke i pučke zajednice ostale su i nadalje, ali su djelovale na osnovi novih propisa i gotovo bez ikakvih ovlasti.

Ratovi su i dalje trajali pa su 1806. Dalmaciju okupirali Francuzi. Za kratko vrijeme 1806. – 1813., proveli su temeljit upravni preustroj. Nova vlast je ukinula sve staze i njihove povlastice, ukinuta su plemićka vijeća. Osnovane su općine i svi su ljudi postali jednaki pred zakonom.

Nakon novih velikih ratnih sukoba Austrija je 1813. zauzela francuske Ilirske provincije u kojima je bila uključena i Dalmacija. Bečkim kongresom 1815. ta je pokrajina ušla u sastav Habzburške Monarhije i izravno je podvrgnuta Beču. General Tomašić je imenovan generalnim guvernerom.¹ U Monarhiji je ostala puno stoljeće sve do završetka Prvoga svjetskog rata 1918. godine. Austrijska vlast je od samoga početka uvodila novi društveni poredak i državni ustroj, osobito upravu i sudstvo. Uspostavljena je drugačija organizacija teritorija s podjelom na okružja, kotare i općine. Na čelu pokrajinske uprave nalazio se namjesnik i Zemaljska vlada koja je 1852. dobila naziv Namjesništvo. Pokrajinska je vlada bila izravno podložna ministarstvima u Beču. Namjesnik je bio njezin civilni i vojnički upravitelj.²

Staro feudalno plemstvo u bivšoj Venecijanskoj republici, pa i u njezinoj pokrajini Dalmaciji, iako mu se važnost smanjivala, nastojalo je sačuvati svoj privilegirani položaj u novim okolnostima i u bitno izmijenjenim i gospodarskim uvjetima. Nadalo se da će se odlaskom Francuza ponovno uspostaviti stare komune s velikim i malim vijećima u kojima bi oni opet imali vlast. Međutim državna uprava je odlučila preispitati stara

¹ Antoljak, 1943. 232-233.

² Novak, 1944. 316 -317.

prava svih patricijskih obitelji. Među važnim pitanjima koja su se rješavala bio je i status plemstva, priznatog ili dobivenog od venecijanskog Senata te stečenog u vrijeme francuske uprave. Proces je dosta dugo trajao. Plemstvo je bilo razočarano.

Heraldičko povjerenstvo / *Heraldic Commission*

Ubrzo nakon Napoleonova konačnog poraza Austrijanci su okupirali Veneciju. Lombardo-Veneto je uključen u kraljevstvo na čelu s vicekraljem. Podijeljeno je u dva dijela, Milansku i Venecijansku vladu kojima su upravljali guverneri. Za rješavanje pitanja novog statusa plemstva u okviru Venecijanske vlade utemeljeno je 28. prosinca 1815. Heraldičko povjerenstvo nadležno za čitav teritorij bivše Republike Venecije: Veneto, Istra, Dalmacija, Albanija, Bergamo i Crema. Djelovalo je sve do 1928. godine. Uz pojedine obitelji, vijeća i gradovi nekadašnje Venecijanske aristokratske republike i Dubrovnika zatražili su priznanje njihovih grbova. Među njima su i dalmatinski gradovi Omiš, Korčula, Hvar, Makarska, Nin, Perast, Pučišće na otoku Braču, Dubrovnik, Skradin, Split, Šibenik, Trogir, Krk i Zadar te pokrajina Dalmacija.³

Car Frane I, a poslije i Frane Josip I, uz brojne naslove bili su i kraljevi Dalmacije, koju je zastupao pokrajinski namjesnik sa sjedištem i uredom u Zadru. U skladu s time Dalmacija je imala svoj grb još od venecijanske uprave, na kojemu su bile tri okrunjene leopardove glave na plavom polju.⁴ O vremenu njegova nastanka nema pouzdanih podataka. Vrlo je star i pretpostavlja se da je nastao još početkom 15. stoljeća. Upotrebljavao se i u doba austrijske uprave u različitim inačicama.⁵

Daljnijm preustrojem uprave i osnutkom Dalmatinskog namjesništva u Zadru pri toj je instituciji već 1816. osnovano posebno pokrajinsko heraldičko povjerenstvo. Zadatak mu je bio preispitati i utvrditi naslijeđena plemićka prava i naslove na cijelom njezinom teritoriju. Trebalo je riješiti sporna pitanja i eventualno potvrditi njihov daljnji naslov.⁶

U tu svrhu plemići su trebali podnijeti pismene molbe. Uz molbe su prilagani razni dokumenti kojima su dokazivali svoja prava i nastojali na potomke prenijeti privilegije. Vlastelini su bili nezadovoljni što su morali pisati visoko taksirane molbe ako su željeli da im se prizna stari naslov. Vlada je u studenome 1816. imenovala dio članova Heraldičkog povjerenstva. U njega su uključeni: Antonio Chlumezky, direktor vlade za Dalmaciju, kao voditelj te članovi: savjetnik pokrajinske vlade dr. Nikola Jakšić, savjetnici Prizivnog suda Juraj Božić i F. Alborghetti te pisar Andrea Frossard, revizor knjiga u Dalmatinskoj vladi. Alborghetti je ubrzo napustio Povjerenstvo radi odlaska na

³ Mosto, 1940. 62-68.

⁴ Glavina, 1996. 853 - 854. - Grakalić, 1990. 62.

⁵ Alačević, 1898. 177 -181. - Grakalić, 1990. 60 - 62. 2004.

⁶ Gizdić, 1998. 183-186.

novu dužnost. Na njegovo mjesto imenovan je 1822. sudac Prizivnog suda Anton Mišetić.⁷

U sastavu Povjerenstva su se u to vrijeme dogodile i druge promjene. Uz ostalo Jakšić je postao voditelj, a novi članovi dr. Angelo pl. Benvenuti prokurator i dr. Nicolo Pappafava apelacijski savjetnik.⁸ Bilo je i problema u radu. Povjerenstvo je djelovalo sve do kraja 1831. godine. Ali i dalje je nastavljen rad i to u Odjelu za heraldička pitanja Vlade.⁹ S obzirom na novu situaciju, dio privilegiranog stanovništva nije ni tražio potvrdu svog statusa.

Popisi priznatih naslova objavljavani su u službenim godišnjim shematizmima *Almanacco provinciale di Dalmazia, a zatim u Manuale provinciale della Dalmazia* koji su izlazili u Zadru. Tako se u tim publikacijama može precizno pratiti tijek procesa u razdoblju od 1822. pa sve do 1848. Na prijedlog Dalmatinske vlade 1823. je Vrhovnom carskom rezolucijom odobrena potvrda plemstva 88 obitelji u Splitu, Trogiru, Zadru, Šibeniku, Dubrovniku, te na otocima Braču, Visu i Pagu. U to vrijeme car je potvrdio prava i nekih obitelji u Kotoru.¹⁰ Najveći broj je bio iz važnijih gradova na obali, a tek manji na otocima Dalmacije. Nešto poslije pristupilo se rješavanju pitanja Korčule.

Do 1830. broj potvrđenih plemićkih obitelji povećao se na 168. Uključene su obitelji s otoka Hvara, iz Makarske i Kaštel Viturija. Zanimljivo da se popisi u Dalmaciji u dobroj mjeri podudaraju s onima napravljenih prije od Venecijanske vlade. Iz svega se može zaključiti da su molbe dostavljene u Veneciju, ubrzo proslijeđene na daljnje rješavanje u Zadar. Postupak priznavanja nije uvijek tekao glatko. Nakon priznavanja nasljednih plemstva Vlada je pristupila oblikovanju njihovih grbova koji su morali biti usklađeni s novim heraldičkim pravilima kakva su vrijedila za Austriju. U 19. stoljeću plemići su gubili povlašteni položaj, njihovo značenje u društvenom i gospodarskom životu je opadalo. Mnogi su osiromašili. Sve više se izražava građanski sloj koji preuzima vodeću ulogu. No još uvijek je opstao priličan broj plemićkih obitelji i njihovih članova. I tada su se mnogi od njih istaknuli i uživali veliki ugled.

Zadar

U Zadru, tijekom pola tisućljeća glavnom gradu Dalmacije, bio je velik broj plemića. Najstariji, kojima je Austrija priznala povlastice, poznati su još iz 13. stoljeća. Među njima su Benvenuti, Begna, Bortolazzi, Fanfogna i Sanfermo. Obitelj Nassi spominje se u Zadru sredinom 18. stoljeća, a krajem stoljeća primljeni su u plemićko vijeće. Heraldičko povjerenstvo priznalo im je stari naslov 1818. godine.

⁷ Imperiale... 1822. 188.

⁸ Commissione... 1826. 45.

⁹ Kolumbić, 1979. 75-80

¹⁰ Distinta... 1824. 287-295

Obitelj Fanfogna spominje se u 12. stoljeću. Anđeo Fanfogna je 1822. dobio priznanje i potvrdu lombardo-venetskog plemstva. Njegova djeca su 1859. dobili potvrdu venecijanskog plemstva. Faustin je bio bojničnik i doživotni član Dvorskog vijeća. Antun je 1840. oženio Katarinu Garagnin, kći Ivana Luke iz Trogira i preselio se u taj grad. Tako je nastao ogranak Fanfogna-Garagnin. On je 1848. zapovjednik Narodne garde u Trogiru, a potom i načelnik grada, s prekidima 1858. – 1864. Car Frane Josip I. prilikom posjeta Dalmaciji 1875. odlikovao ga je viteškim križem.

Begna je stara zadarska plemićka obitelj koja se spominje u 10. stoljeću. Josip conte Begna, sin Kuzme, oženio se krajem 18. stoljeća Dinkom groficom Posedarski. Tako je nastala nova obitelj Begna Posedarski. Njegovom sinu Kuzmi Begni Posedarskom priznat je plemićki naslov 1822. Heraldličko povjerenstvo priznalo je plemstvo Antunu i njegovim sinovima Jerku i Šimunu iz Zadra te Andriji i Blažu Posedarskom iste godine. Potvrda venecijanskog naslova *conte od Benković grada* udijeljena je 1875. Ferdinandovom sinu Alfredu i njegovom stricu Eduardu.

Bortolazzi su ogranak Grisogona jedne od najstarijih zadarskih plemićkih obitelji. Za prve austrijske uprave u Dalmaciji bio je Šimun Grisogono Bartolazzi prvi pukovnik policijskih snaga za zadarsko područje. Sinovi Šimuna Antun i Dinko dobili su potvrdu plemstva 1822. godine. Obitelj je u 19. stoljeću odselila iz Zadra. Obitelj Borelli je normanskog porijekla. Godine 1717. doselio se u Dalmaciju vojnički časnik Bartolomej Begna. Iste godine, 20. srpnja, Andrea je primljen u plemstvo grada Zadra. U doba austrijske uprave Heraldličko povjerenstvo im je priznalo plemstvo.

Obitelj Petricioli se krajem 17. stoljeća doselila iz Italije i dobila plemstvo grada Zadra. Austrija je obitelji potvrdila plemstvo 1822., a iste godine Ivanu pl. Albinoniju i obitelji Lantana podrijetlom iz Bergama.

Split

U Splitu su postojale ugledne i zaslužne vlastelinske zajednice. Obitelj Tartaglia spominje se još u 12. stoljeću. Njezin član Michiele uspio je od austrijske vlasti dobiti priznanje starog naslova *conte* sa svim povlasticama koje je imala i prije. Uglavnom se bavio unapređenjem porodičnog imanja u obližnjem selu Konjskom. Prilagodio se novim prilikama pa je bio politički i poslovno angažiran. Općinski je vijećnik u vrijeme načelnika Antonija Bajamontija. Osnovao je *Prvu dalmatinsku pučku banku* i *Društvo za izgradnju brodogradilišta* u splitskoj luci. Njegov sin Petar, po struci agronom, bio je francuski vicekonzul u Splitu. I on je bio član općinskog vijeća.¹¹ I stara patricijska obitelj Alberti, nekada zvana Jančić, poznata je još iz srednjeg vijeka. Potvrda plemstva izdana je 1822. Lovri i Petru, a pravo na isticanje naslova *conte* odobreno im je 1907. godine.

¹¹ Tartaglia, 2011. 97-116

Petar Alberti bio je član velikog vijeća, za francuske uprave prisjednik općine, a zatim gradonačelnik Splita.

Obitelj Cindro spominje se u 13. stoljeću. Njezini članovi obavljali su različite komunalne dužnosti i sudjelovali u javnom životu grada. U 19. stoljeću bili su odvjetnici, općinski vijećnici, profesori i časnici. Splitskoj lozi potvrđeno je plemstvo 1882. godine. Patricijska obitelj Cambi porijeklom je iz Italije. U Splitu se prvi put spominje početkom 15. stoljeća. U borbama protiv Turaka istaknuo se Petar, kao zapovjednik Vrgorca u drugoj polovici 18. stoljeća. Za vrijeme francuske uprave braća Nikola, Sebastijan i Petar bili su masoni. Nikola je bio općinski vijećnik do 1814., a Petar načelnik 1818. i 1820. Plemstvo im je potvrđeno 1822. godine. Među članovima je u 19. stoljeću važnu ulogu imao Jerolim, koji je bio predsjednik splitske općine, načelnik Muća i zastupnik u Dalmatinskom saboru.

Capogrossovi su bili stara trgovačka i plemićka obitelj. U Split su se doselili iz Italije u 15. stoljeću. Obitelj je imala posjede na otoku Braču i u Kaštelima, kojima je na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće upravljao njezin pripadnik Niko. Bio je član Gospodarskog društva u Splitu. U vrijeme pada Venecijanske republike bio je na strani Austrijanaca. Na općoj narodnoj skupštini 1797. izabran je pukovnikom i naditedantom splitskog područja. Njemu i bratu mu Vicku potvrdila je Austrija plemstvo 1822. i 1825. godine. Vickov sin Jerolim bio je pravnik i predsjednik splitske općine. Drugi sin je bio općinski vijećnik. Zadnji muški potomak obitelji, Janko, poginuo je u Prvom svjetskom ratu. Bokarići su bili građanska, a od 17. stoljeća plemićka obitelj u Splitu. Petar Buccareo Aquila, koji je stanovao u Trogiru, poginuo je 1797. u neredima koji su uslijedili nakon pada Venecijanske republike. Austrija im je 1822. priznala plemstvo i grb. Zadnji muški potomak Dujam Luka bio je u drugoj polovici 19. stoljeća nadzornik poreznog ureda i papinski konzul u Zadru.

Milesi su porijeklom iz okolice Bergama, a doselili su se u Split u 17. stoljeću. Naslov *conte* dobili su početkom idućeg stoljeća. Josipu Milesi potvrđeno je plemstvo 1822. godine.

Trogir

Trogir je također poznat po zaslužnim ljudima plemićkoga roda. Važni su pripadnici roda Cipiko, o čijem porijeklu nema pouzdanih podataka. Iz njega potječe veći broj istaknutih osoba. Koriolan Cipiko se u 15. stoljeću istaknuo kao humanist i ratnik, a Jerolim je poznati pravnik u 17. stoljeću. Poslije pada Venecijanske republike i nemira u Trogiru na skupštini gradskih staleža izabran je kapetan Antun zapovjednikom trogirskog područja pa je branio grad od Kaštelana. Petar je bio pristaša nove demokratske vlade u Veneciji. Antun Vickov je bio među predstavnicima Velikog vijeća koji su pripremali austrijskoj vojsci. Marko je s dalmatinskom pukovnijom sudjelovao u Napoleonovom pohodu na Rusiju. Antun Vickov i njegovi sinovi dobili su 1823. godine potvrdu plemstva.

Među njima je i bogata obitelj Garagnin. Najvažniji je njzien član Ivan Luka mlađi, istaknuti stručnjak za poljodjelstvo. Djelovao je na prijelazu venecijanske i austrijske uprave. Njegov brat Dominik bio je guverner ukinute Dubrovačke republike za francuske uprave.¹²

Na području obližnjih Kaštela brojne splitske i trogirске plemićke obitelji imale su posjede ili su tamo živjele. To su bili Alberti, Andreis, Califfi, Cambi, Capogrosso, Casotti, Celio Cega, Cipiko, Dragazzo, Dudan, Garagin Fanfogna, Michieli Vitturi, Milesi, Paitoni i Rosignoli.¹³ Celio Cege su nastanjeni u Trogiru. Od ranoga srednjega vijeka među najmoćnijim su obiteljima u gradu, s velikim zemljišnim posjedima. U 19. stoljeću živjeli su uglavnom u obližnjim Kaštelima. Potvrdu plemstva dobio je 1823. godine Jerko. Vico se školovao u sjemeništu i humanističkoj gimnaziji u Splitu. Postao je član trogirskog katedralnog kaptola i opat. Pročuo se kao pisac o trogirskim kulturnim spomenicima, istaknutim ljudima i biskupima. Potomak te obitelji Jakov Celio Cega završio je studije u Padovi 1859. i bio je općinski liječnik u Kaštel Novome. Od 1869. do kraja života bio je na dužnosti načelnika te općine.¹⁴ Frane je bio službenik lučkoga zdravstvenog ureda.

Zanimljivi su i mnogi slučajevi drugih obitelji u tom kraju. Dudani su bili varoška, a poslije plemićka obitelj s naslovom *conte* u Splitu i Kaštel Kambelovcu. Pretkom obitelji uzima se Branislav Tasovac iz Banje Luke. Titulu im je potvrdila i austrijska vlast 1799. godine. Njezin član Juraj doktorirao je medicinu u Padovi pa je 1806., za francuske uprave, imenovan vijećnikom splitske općine. U isto vrijeme Filip je postavljen za inspektora bogoštovlja u upravi splitske općine, Lovro je bio član povjerenstva za uljepšanje grada, a za druge austrijske uprave sudac. Obitelj je dobila austrijsko priznanje plemstva 1825. godine. U 19. stoljeću među njima je bilo književnika, političara, liječnika, poljodjelskih stručnjaka, pravnika i članova općinskog vijeća Splita.

Michieli-Vitturi su bili plemići s otoka Brača, vjerojatno ugarskog porijekla. Primljeni su u trogirsko plemstvo u 17. stoljeću. Potvrdu plemićkog statusa dobili su 1823. i 1841. godine.

Šibenik

Među šibenskim plemićkim obiteljima poznate su Mihetić, Mišić Šižgorić, Šubić Bribirski, i Semonić. Divnići su jedna od najstarijih i najbogatijih obitelji u gradu. Porijeklom su iz Skradina. Njezini članovi zauzimali su istaknute položaje u 19. stoljeću. Tako je Ivan Jakov bio načelnik općine 1822. – 1827. godine, a Danijel, sin Frane, 1852. Danijel je od Austrije dobio potvrdu plemstva tek 1874. godine. Njegovi sinovi u politici su se životu isticali kao autonomaši.

¹² Predgovor... 1995. 10- 52

¹³ Omašić, 2001. 642-643-

¹⁴ Jakov... 1892. 2

I plemenita obitelj Šižgorić imala je važnu ulogu u javnom životu Šibenika, gdje se doselila u 14. stoljeću. U 19. stoljeću, već osiromašeni, njezini brojni članovi živjeli su na obližnjem otočiću Žirju. Nikola je 1803. bio plovnik crkve sv. Petra. Ivan Semonić, sin Ivana odvjetnika istaknuo se u prvoj polovici 19. stoljeća kao uspješan vojskovođa i diplomat pa je dobio čin generala. Bio je guverner Varšave.

Dobrojevići su zabilježeni u dokumentima 15. stoljeća. Bili su građanska obitelj koji su u to vrijeme primljeni u plemićki stalež. U 18. i početkom 19. stoljeća djelovali su kao notari u Šibeniku. Plemićka obitelj Galbiani, porijeklom iz Bergama, došla je u Šibenik u 18. stoljeću. Bavila se vađenjem koralja iz mora i time se obogatila. Upisana je u Plemićko vijeće 1775. godine, a 1791. od Senata su dobili naslov kneza. Austrija im je priznala plemstvo 1818. Obitelj se poslije ugasila.

Dubrovnik

Dubrovačko plemstvo je vrlo staro i ugledno, ali tijekom vremena izumrle su mnoge obitelji i njihovi ogranci. Već u 18. stoljeću plemstvo je gubilo važnost u javnom životu. U ratu između Francuza i europskih velesila Austrije, Engleske i Rusije početkom 19. stoljeća prestala je postojati Dubrovačka republika. Ukinuli su je Francuzi. Njihov dolazak vlastelinski stalež je dočekaao rastrojen, pa su im i stajališta o vlasti bila različita. Ona su se temeljila više na osobnom shvaćanju situacije nego na određenom zajedničkom konceptu. Jedni su se prilagodili novom stanju, drugi su se bunili, a treći su bili rezignirani. Na čelu oportunistički bio je posljednji dubrovački knez Sebastijan Giorgi-Bona. U velikim promjenama posebno je bilo pogođeno plemstvo. Neke obitelji ili njihove grane bile su frankofilski nastrojene i neprijateljski raspoložene protiv Austrije. Drugi su se odselili s područja bivše Dubrovačke republike.

Francuzi su 27. siječnja 1814. potpisali kapitulaciju u Gružu. Već idućeg dana austrijske su trupe ušle u Dubrovnik. Među ustanicima protiv francuske vlasti nastala je nesloga. Neki su se još uvijek nadali obnovi Republike. Plemićki sloj je pretrpio slom, gospodarski iscrpljen i zaboravljen. Okolnosti su se bitno promijenile pa su neki osnovali novi dom u okolnom priobalju, mnogi su ušli u sustav austrijske uprave ili vojske, drugi se vratili u Dubrovnik ili nestali. Svi tada živi plemićki rodovi morali su od austrijskih vlasti tražiti priznanje svoga statusa. Među brojnom dubrovačkoj aristokracijom u 19. stoljeću isticale su se još uvijek neke obitelji.

Poseban ugled je uživao rod Bona koji su doselili iz Puglije. Najstariji poznati članovi spominju se još u 13. stoljeću. Bilo ih je više ograna. Njihovi pripadnici su obnašali kneževsku dužnost. Bona su pripadali dubrovačkoj vlasteli s naslovom markiza koji im je 1754. podijelio poljski kralj August III. Austrija je to potvrdila članu obitelji Mihaelu krajem 1817. Plemstvo im je priznato iste godine. Među članovima iz tog vremena su Eduard Marin, lučki kapetan i mornarički časnik, te njegov sin Marin, šumski inspektor. Maurizio Mihov Bona bio je austrijski pukovnik.

U vlastelinske rodove Dubrovnika uključena je u 17. stoljeću obitelj Bosdari. Njezini pripadnici bili su u 18. i početkom 19. stoljeća dubrovački knezovi. U to vrijeme oni su vrlo bogati. Matematičar Ivan Vlaho je 1814. godine načelnik Grada. Vlaho Oskar odselio je 1830. u Ankonu. Status plemstva obitelji priznala je Austrija 1833. godine. Vlahovom smrću 1846. rod se ugasio. U ugledne veleposjednike ubraja se i plemićka obitelj Skočibuha.

Caboga je također stara dubrovačka obitelj, porijeklom iz Italije. Spominje se još u 12. stoljeću, kad je Marin Kabužić član Velikog vijeća. S vremenom su se razdijelili u više grana. Istaknuli su se u službi Dubrovačke republike. Među njima su u 19. stoljeću poznati Bernard Vlahov, poklisar i sudac, njegov sin Vlaho, vojni zapovjednik te više nasljednika koji su djelovali u državnoj službi i politici. Mariji ud. Bernarda de Caboga, Ivanu, Antunu i ostalim članovima priznato je plemstvo 1817. Pukovniku Bernardinu i njegovom bratu to je učinjeno 1835. godine. Jedan su od rijetkih vlastelinskih rodova koji je postojao još u 20. stoljeću.

Među dubrovačkim plemićima bio je velik broj francuskih pristaša iako su Francuzi dokinuli samostalnost Dubrovačke republike. Sinovi Petra Natalija zalagali su se za obnovu nezavisnosti. Jedan od njih, Jakov, bio je rusofil, a zatim frankofil, pa je nakon ukinuća Republike imenovan privremenim sucem. Plemstvo je jednome članu priznato 1817., a drugom 1829. godine. Za austrijske uprave Petar Jeronimov bio je direktor Polglavarstva, a njegov brat Mato poručnik austrijske vojske. Rod je izumro 1922. godine. Ignacio Goce, koji je koji je u dva navrata obnašao dužnost kneza, također je bio frankofil i monarhist, neprijatelj Austrije. Bilo je više grana ove obitelji, od kojih su neke nestale tijekom 19. stoljeća. Ogranak Bassegli-Gozze ugasio se sredinom 20. stoljeća.

Rod Pisano doselio se iz Grčke, vjerojatno u 12. stoljeću, bio je vrlo razgranat. Među njima su se isticali rodovi Ghetaldis i Ghetaldi-Gondola. Posljednji knez Dubrovačke republike Mato-Benedikt Ghetaldi također je frankofil. Kada su zavladaali Austrijanci 1814. godine, neki plemići potpisali su prosvjed protiv njihove vlasti, u čemu su sudjelovali i članovi te obitelji pa su kažnjeni. Ipak je 1817. Nikoli Matiji i drugim pripadnicima potvrđeno plemstvo. I članovi obitelji Poca potpisali su taj dokument pa su i oni kažnjeni. Grofovski naslov im je priznat 1818. godine. Jedan ogranak izumro je 1813. godine. Bonde nisu imale muških nasljednika pa je Mato Lucijan Pozza usvojio prezime Bonda. Njegov ogranak ugasio se 1907. godine.

Rod Saraca poznat je u Dubrovniku još početkom 13. stoljeća. Božo Frano Saraca prisustvovao je posljednjem sastanku dubrovačke vlastele, nakon pada Dubrovačke republike 18. siječnja 1814., u ljetnikovcu Giorgi u Rijeci dubrovačkoj. Dio dubrovačke vlastele potpisao je 30. kolovoza iste godine prosvjed protiv austrijskih vlasti. Prisustvovao je i Nikola Sargo koji je tri puta bio dubrovački knez. Austrijski general Milutinović naredio je da se svi potpisnici prosvjeda uhite, protjeraju s dubrovačkog teritorija i da im se konfiscira imovina. Ubrzo su propali, smanjio im se broj, a neki su članovi iselili iz Dubrovnika. U prosvjedu je sudjelovao i Frano Matov Zamagna, pripadnik jednog od

najvažnijih dubrovačkih plemićkih rodova, poklisar u Bosni i potpisnik prosvjeda dubrovačke vlastele protiv austrijske vlasti 1914. godine.

U zadnjim godinama samostalnosti Dubrovnika važnu je ulogu imao brojni plemićki rod Mence. Njegov pripadnik Klement obnašao je u nekoliko navrata dužnost kneza sve do 1807. I on je bio je protivnik Austrije. Ipak mu je 1817. potvrđeno plemstvo. Kraj života dočekao je kao siromah. Ta grana izumrla je 1854. godine.

Nakon pada Dubrovačke republike plemstvo je naglo propadalo. To se dogodilo i s članovima Saraca. Neki su odselili iz Grada. Samo je mali broj njih dočekao dvadeseto stoljeće. Među onima kojima je priznato plemstvo (1820. godine) bio je Frano Zama-gna. On je umro 1854. godine u Italiji. Kako nije imao izravnih potomaka, feud su naslijedili njegovi rodaci iz obitelji Gradi. Time je izumro jedan njihov ogranak. I pripadnici roda Cereva, koja se u srednjem vijeku doselila iz Kotora, spala je samo na jednu obitelj, a ta se obitelj u drugoj polovici 19. stoljeća odselila u Austriju. U 19. stoljeću su se pripadnici obitelji Grade istaknuli u sudstvu, bankarstvu prosvjeti, politici i općinskoj upravi. Plemstvo im je potvrđeno 1817. godine.

Tijekom 19. stoljeća izumrli su neki rodovi. Među njima i pučki rod Pauli – smrću kneza Miha 1792., a po ženskoj lozi 1800. Muški rod Gundulića čiji je najstariji član živio u 11. stoljeću, utrnuo se po muškoj liniji 1800. godine. Bassegli su nestali 1806., kad je preminuo Ivan Toma, istaknuti prosvjetitelj, a vlastelinski rod Bucchia 1807. godine. Obitelj Resti ugasila se s pjesnikom i pravnikom Julijom Antunovim 1814. godine. Taj je vlastelinski rod doživio pad Republike, ali ne i uspostavu austrijske uprave. Prema kronici plemići iz roda Ragnine doselili su se iz Taranta u 13. stoljeću. Izumrli su po muškim članovima 1818. godine. Ista sudbina zadesila je Menze 1821., smrću kneza Marina Dominikovog Zlatarića 1826., rod Bosdari 1846., Natali 1895., ogranak Ghetaldi-Gondola 1899. i Gradi 1911. godine.¹⁵ Ogranak obitelji Georgio, koja je usvojila prezime Bonda, po muškoj je lozi umrla 1902., a po ženskoj nekoliko desetljeća poslije.

Marinu Zlatariću, dubrovačkom knezu neposredno prije pada Republike, potvrđeno je plemstvo 1817. Njegovom smrću 1826. ugasio se taj rod. Rod Saraca-Saračić doselio se iz Huma. Spominje se još u 12., a rastao je u 18. stoljeću. Nastavio se širiti u 19. stoljeću. Godine 1900. bilo je 5 njihovih ograna. Poslije toga neki su se članovi odselili iz Dubrovnika, a ostali su izumrli u prvoj polovici 20. stoljeća.

Ostali krajevi / Other Regions

Slični problemi u promjeni društvenih odnosa događali su se i u drugim starim mjestima u Dalmaciji, u znatnoj mjeri u Hvaru, Korčuli, na Braču, u Makarskoj, u Kašteli-ma, a osobito na području Poljica

¹⁵ Ćosić, Vekarić, 2005

Starom plemstvu otoka Brača Ivelio od roda Andrijića i Marinu pl. Cerineu, sinu Jakova, priznato je plemstvo 1822. godine. Bračka povlaštena i splitska građanska obitelj vjerojatno se doselila iz Poljica na prostor kod Dračevice. U Sutivanu su imali kuću iz početka 16. stoljeća. Renesansni sklop zgrada dogradili su na razmeđu 19. u 20 stoljeće. Obiteljsko bogatstvo bilo je na vrhuncu sredinom 19. stoljeća za Ivana Dinka koji je studirao u Francuskoj i Austriji.

Na Hvaru je stara plemićka obitelj Giaxa-Jakša koja je bila upisana u plemićko vijeće Splita. Potvrdu od Austrije dobili su 1822. Vicko iz Splita i Jaokim iz Hvara. Na otoku Pagu među najstarijim plemenitim obiteljima bili su Jadrulići, poznati još u 14. stoljeću. Njezin pripadnik Mate istaknuo se krajem 19. stoljeća kao pobornik Hrvatske narodne stranke. U to vrijeme obitelj se iselila iz Paga i poslije živjela u iseljeništvu.

Vrlo su ugledni Mirkovići. Ivan Vicko Božidar je 1797. na čelu privremene uprave do uspostave redovne austrijske vlasti. U veljači 1898., kad je utemeljen kotarski sud u Pagu, imenovan je sudskim prisjednikom. Tu dužnost je obnašao sve do 1807., kad je od francuskih vlasti postavljen za prvog načelnika paške općine. Heraldičko povjerenstvo potvrdilo im je plemstvo i dodijelilo grb. U preporodno doba, obilježeno borbom za pohrvaćenje općine, u drugoj polovici 19. stoljeća ističu se brojni njeni članovi.

U 17. stoljeću naselila se u Pag iz Novigrada kod Zadra obitelj Portada. U društvenom i političkom životu istaknuli su se kao načelnici Mate u vremenu 1817. – 1821. i njegov sin Petar 1840. – 1846. Burne 1848. godine Ivan Mate Kazimir, pomorski kapetan, postavljen je za zapovjednika Narodne garde u Pagu, a njegov sin Lorenzo bio je više godina načelnik. Jedan je od osnivača prve hrvatske čitaonice, radio je na unaprjeđenju poljodjelstva. Zorovići su također stara plemićka obitelj u Pagu. Spominju se još u 13. stoljeću. Godine 1829. zatražili su potvrdu paškog i ninskog plemstva. Od ostalih paških plemića istaknuli su se u 19. stoljeću Rakmarići. Frane početkom stoljeća djeluje kao javni bilježnik, a njegov sin Vicko bio je za vrijeme francuske uprave vicedelegat u Pagu.

Novo plemstvo / *New Nobility*

Novi su se plemićki naslovi dodjeljivali istaknutim pojedincima koji su to priznanje stekli zaslugama u obnašanju viših državnih dužnosti ili kao crkveni dostojanstvenici. Austrijsko plemićko viteštvo stjecalo se promaknućem u plemićki stalež i dodjelom diplome. I u Makarskoj je bilo odlikovanih tim redom ili Redom Frane Josipa, što je nosilo viteški naslov *ad personam*. Vitezovi Reda željezne krune III. reda imali su pravo zatražiti od cara taj naslov kao nasljedni i u tom slučaju su ga načelno i dobivali. To su iz Makarske učinili Pavišić i Vuković.¹⁶ Među plemićima u državnoj službi najviše se ista-

¹⁶ Gareljčić, 1996. 16

knuo barun Niko Nardelli, rođen u Dubrovniku, po zanimanju pravnik. Poslije je prešao u političku službu, gdje je obavljao razne dužnosti od kotarskog komesara, kotarskog poglavara i konačno upravitelja Namjesništva u Zadru.¹⁷ Zanimljiv je slučaj stare bračke obitelji Rendić-Miočević iz Supetra. Njezinom pripadniku Ivanu sinu Nikole bilo je 1836. godine podijeljeno plemstvo Austrijskog carstva.

Godine 1875. car Frane Josip I. posjetio je Trst, Goricu, Istru i Dalmaciju. Tom prigodom je Vrhovnom rezolucijom od 27. svibnja dodijelio brojne naslove, odličja i titule istaknutim osobama. Plemstvo je udijelio Filipu Dominikoviću, predsjedniku Metkovića, Šimunu Curinaldiju, višem savjetniku i direktoru pošte u Zadru, Ivanu Marasoviću, predsjedniku Skradina, dr. Domenicu Marcocchiji, profesoru primaljstva u Zadru, dr. Nicoli Petrisu, advokatu i notar u Cresu i Petru Tomašiću, carskom savjetniku u Zadru.¹⁸

Od budućih državnih službenika istaknuo se Alfons Pavić pl Phaumental, porijeklom iz dalmatinskih Poljica, od plemena Pavića, a rodio se u Ljubljani. Plemički naslov dobio je 1799., a barunski on, njegovi nećaci i posinci vojni kapetani Gustav i Karlo 1918. godine.¹⁹ Radio je u državnoj službi i napredovao do položaja potpredsjednika pokrajinskog namjesništva u Zadru. Tu dužnost obnašao je punih 20 godina, od 1883. do 1903. Mnogo je učinio za svoj rodni kraj. Njegovom zaslugom probijeni su putovi kroz Poljica. Dao je popraviti crkve i škole.²⁰ Dr. Josip Tončić Sorinjski postavljen je na položaj kotarskog poglavara Splita 1889., na mjesto savjetnika Truške. Tončić se rodio u Rabu 1847. godine. Godine 1875. stupio je u državnu službu. Bio je kotarski poglavar u Hvaru, Splitu, Šibeniku i Dubrovniku. Postao je potpredsjednik Namjesništva u Zadru.²¹

U vrijeme Prvog svjetskog rata Austrija je progonila nepoćudne dalmatinske plemiće, a podijelila više naslova osobama koje su se istaknule u njezinoj službi. Luko markiz Bona, bilježnik u Dubrovniku, početkom rata je uhićen i nekoliko je mjeseci proveo u tamnici, pa je uhođen i interniran u Gornju Austriju. Početkom listopada 1917. protiv njega se tamo vodila disciplinska rasprava. Riješen je optužbe da je organizirao i sudjelovao u manifestaciji za Luku Jukića, a zbog jednog je prekršaja osuđen na 100 kruna globe. Kako je bio oslobođen, vraćeno mu je pravo da vodi bilježničke poslove. Bona je u to vrijeme imao brojnu obitelj, suprugu i 9 djece. Najstarijem je bilo 20, a najmlađem godina dana. Preselio se u Zagreb, ali se nije smio slobodno kretati. Mogao je zalaziti samo u kavanu *Corso*. Stradao je i grof Ivan Fanfogna u Trogiru. Tužen je zbog veleizdaje

¹⁷ Piplović, 2003. 20

¹⁸ Garimberti, 1877. 617, 618 i 619

¹⁹ Domaće... 1918. 1.

²⁰ Pavić, 2004. 1.

²¹ Barač, 1927. 2.

pa mu je zaplijenjeno imanje.²² S druge strane, lojalni vlastima su nagrađivani. U rujnu 1917. dodijeljeno je plemstvo domobranskom pukovniku Henriku Mondolfu, bratu splitskog odvjetnika.²³ Iduće godine bečki list Wiener Zeitung donio je vijest da je car podijelio austrijsko plemstvo veletrgovcu Serafinu Topiću iz Visa. U to vrijeme je Antonio Grisogono, vjerojatno radi priznanja statusa od vlasti, tražio od Uprave Arheološkog muzeja u Splitu potvrdu da je njegova obitelj od davnina imala naslov conte.²⁴

Zaključak / Conclusion

Plemstvo u Dalmaciji je vrlo staro. Venecija je bila dosta tolerantna u pogledu dodjeljivanja plemićkih titula u Dalmaciji. Taj sloj je bio povlašten i imao je presudnu ulogu u javnim poslovima organizaciji proizvodnji i obrane.

Tijekom 19. stoljeća bitno su se promijenile društvene i gospodarske prilike u Dalmaciji, kao odraz općih kretanja u međuljudskim odnosima. Položaj pojedinca i njegov utjecaj na javni život više nije po rođenju i nasljedstvu, već po funkcijama u državnoj hijerarhiji. Jačao je građanski stalež, a slabila gospodarska moć plemstva temeljena na zemljoposjedu, pa ono osiromašuje i gubi stoljetnu moć. Mnogim obiteljima nove su vlasti priznale u 19. stoljeću plemstvo osim onima koji nisu to mogli dokazati. Neki su se u potvrđivanju svojih privilegija služili krivotvorenim dokumentima. Postupak je trajao dugo. No sama potvrda statusa nije više davala tom staležu posebne ovlasti u teritorijalnim upravnim organizacijama, koje su potpuno preustrojene.

Teme o dalmatinskom plemstvu, osobito o njihovim grbovima, već su krajem 19. stoljeća privukle pozornost europskih povjesničara. Među najpoznatijim djelima je knjiga *Der Adel des Königreichs Dalmatien* koju je napisao Carl Georg Friedrich Heyer. Tiskana je Nürnbergu 1873. godine. Godine 1884. objavljena je u Veneciji knjiga F. A. Galvania *Il re d'armi di Sebenico*. Knjiga sadržava podatke o plemićkim obiteljima i njihove grbove. Viktor Anton Duišin objavio je u Zagrebu 1938. opsežnu knjigu *Zbornik plemstva u Hrvatskoj, Slavoniji, Dalmaciji, Bosni-Hercegovini, Dubrovniku, Kotoru i Vojvodini*.

Literatura / Bibliography

- ALAČEVIĆ, J. 1898. lo stemma del Regno di Dalmazia. *Bullettino di archeologia e storia dalmata*, Split 21: 177 – 181.
- ANTOLJAK, S. 1943. Kako je nastala austrijska pokrajina Dalmacija. *Časopis za hrvatsku povijest* 3, br. 1: 232-233.
- BARAČ, J. 1927. Josip Tončić. *Novo doba* 16. 11.: 2.

²² Luko... 1917. 1. - Domaće... 1917. 1.

²³ Podjeljenje... 1917. 1.

²⁴ Udijeljenje... 1918. 1. - Dopis... 1918

- Commissione araldica. 1826. Schematismo provinciale della Dalmazia: 45.
- ĆOSIĆ, S., VEKARIĆ, N. 2005. Dubrovačka vlastela između roda i države Salamankezi i Sorbonezi. HAZU Zavod za povijesne znanosti, Zagreb-Dubrovnik 7-232.
- Distinta delle famiglie nella giurisdizione del Governo della Dalmazia alle quali fu accordata con Sovrana Risoluzione la conferma della Nobiltà a tutto dicembre 1823. 1824. Almanacco della Dalmazia: 287-295.
- Domaće vijesti. 17. Naše Jedinstvo, 26. 10.: 1.
- Domaće vijesti 1918. Naše Jedinstvo, 11. 3.: 1.
- Dopis Arheološkom muzeju u Splitu br. 60 iz 1918. godine.
- GARELJIĆ, T. 1996. Grbovi i rodoslovi Makarske i Makarskog primorja. Gradski muzej, makarska: 7-93.
- GARIMBERTI, C. 1877. Diario storico del viaggio di S. M. I. e R. Ap. Francesco Giuseppe I. Imperatore d' Austria, Re d' Ungheria a Trieste, Gorizia, Venezia, in Istria, in Dalmazia ed a Fiume nei mesi di Aprile e Maggio 1875. Zadar: 5-638.
- GIZDIĆ, Š. 1998. Dalmatinske trgovačko-obrtničke komore od utemeljenja do 1852. godine. Split 7-431.
- GLAVINA, F. 1996. Crtice iz povijesti hrvatske heraldike. Građa i prilozi za povijest Dalmacije 12: 853 – 854.
- GRAKALIĆ, M. 1990. Hrvatski grb. Nakladni zavod Matice hrvatske Zagreb: 7-126.
- GRANIĆ, M. 2002. Paški grbovnik. književni krug Split. 5-157.
- GRANIĆ, M., MARTINOVIĆ, D. 1997. Grbovi i rodoslovlja iz povijesnog arhiva u Zadru. Povijesni arhiv u Zadru: 3-40.
- Imperiale regia commissione araldica. 1822. Almanacco provinciale della Dalmazia: 188.
- Jakov dr. Cega. 1892. Obzor, Zagreb 16. 12: 2.
- KOLUMBIĆ, J. 1979. Grbovi zadarskih plemićkih obitelji početkom druge austrijske vladavine Dalmacijom. Radovi zavoda Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Zadru, 69-119
- Luko markiz Bona. 1917. Naše Jedinstvo 3. 10.: 1.
- KUŠČIĆ, N. 2005.-2007. Plemstvo na otoku Braču. Glos sa škrop, Brač
- MOSTO, A. 1940. L' Archivio di stato di Venezia, Indice generale, storico, descrittivo ed analitico. Palazzo Ricci Roma, 55-68.
- NOVAK, G. 1944. Prošlost Dalmacije. Hrvatski izdavački bibliografski zavod, Zagreb: 221-509.
- OMAŠIĆ, V. 2001. Kaštela od prapovijesti do početka XX. stoljeća. Muzej grada Kaštela, Kaštela, 642-643.
- PAVIĆ, A. 1903. Prinosi povjesti Poljica. Zemaljska štamparija, Sarajevo: 1-152.
- PIPLOVIĆ, S. 2004. Dalmatinski namjesnici. Godišnjak njemačke narodnosne zajednice, Osijek. 20.
- Podjeljenje plemstva. 1917. Naše Jedinstvo 5. 9.: 1. Predgovor Danice Božić-Bužančić prijevodu knjige GARANJIN, I. L. 1995. Ekonomsko-politička razmišljanja o Dalmaciji, Književni krug Split, 10 - 52
- Risoluzione la conferma della Nobiltà a tutto dicembre 1823. Almanacco provinciale della Dalmazia, Zadar 1824. 287-295
- TALPO, O. 2004. La stemma del Regno di Dalmazia. Scuola dalmata di SS. Giorgio Trifone, Venezia: 5-149.

- TARTAGLIA, S. 2011. Obitelj Tartaglia i Split, neraskidive veze. Književni krug Split, 97-116
 Udijeljenje plemstva. 1918. Naše Jedinstvo 25. 5.: 1.
- UGRIN, I. 2004. Otac hrvatske historiografije. Slobodna Dalmacija, 4. 9.: 1.
- VEKARIĆ, N. 2012. Vlastela grada Dubrovnika. HAZU, Zavod za povijesne znanosti Dubrovnik, Zagreb-Dubrovnik: 11-382.
- Predgovor Danice Božić-Bužančić prijevodu knjige GARANJIN, I. L. 1995. Ekonomsko-politička razmišljanja o Dalmaciji, Književni krug Split, 10 - 52
- Risoluzione la conferma della Nobiltà a tutto dicembre 1823. Almanacco provinciale della Dalmazia, Zadar 1824. 287-295
- TALPO, O. 2004. La stemma del Regno di Dalmazia. Scuola dalmata di SS. Giorgio Trifone, Venezia: 5-149.
- TARTAGLIA, S. 2011. Obitelj Tartaglia i Split, neraskidive veze. Književni krug Split, 97-116
 Udijeljenje plemstva. 1918. Naše Jedinstvo 25. 5.: 1.
- UGRIN, I. 2004. Otac hrvatske historiografije. Slobodna Dalmacija, 4. 9.: 1.
- VEKARIĆ, N. 2012. Vlastela grada Dubrovnika. HAZU, Zavod za povijesne znanosti Dubrovnik, Zagreb-Dubrovnik: 11-382.

Vlastelinstva u kotaru Klanjec u razdoblju od 1848. do 1914. godine

*Nobility Estates in the District of Klanjec in the Period from 1848 to 1914 s posebnim osvrtom na grofove Erdödy u događajima 1848. godine, a prema memoarima Aleksandra Ivekovića (*1838–†1928)*

Darko Iveković

Sažetak

Ovaj članak obuhvaća izabrane dijelove memoara koje je 1914. godine napisao Aleksandar Iveković (1838 – 1928), pradjed autora ovoga članka. U svojim memoarima Aleksandar opisuje ljude i njihove dogogovštine u kotaru Klanjec na sjeverozapadu Hrvatske, sredinom i u drugoj polovici 19. stoljeća. Na početku članka dano je nešto općih informacija o Aleksandrovu životu. Najveći dio teksta posvećen je susretima Aleksandra Ivekovića s pripadnicima hrvatskog plemstva, pri čemu se uglavnom citiraju njegove riječi. Posebno je opisana uloga grofa Jurja Erdödyja u događajima burne godine 1848., za vrijeme hrvatske borbe za nezavisnost od mađarske dominacije. Također je prikazan pregled 30 vlastelinstava, njihovih vlasnika te njihova stanja u vrijeme kad je Aleksandar napisao memoare. Na kraju, autor ovoga članka ukratko opisuje povijest i sadašnje stanje dvorca Klanječki Novi Dvori grofova Erdödy.

Gljučne riječi: Kotar Klanjec, obitelj Iveković, obitelj Erdödy.

IVEKOVIĆ D. 2018. Nobility Estates in the District of Klanjec in the Period from 1848 to 1914. Herald of Croatian Nobility Association. Vol 14, N. 1: xx-yy.

This article presents the outline of the selected parts of the memoirs written in the year 1914 by Aleksandar Iveković (1838-1928), the grandfather of the author of this article.

In his memoirs, Alexander describes people and their adventures in the District of Klanjec in the north-western part of Croatia, in the mid- and second half of the 19th century. Initially in this article, some basic information is given on the Alexander's life. The major part of the article is dedicated to his encounters with various members of Croatian nobility mainly by quoting his own words. Emphasis is given to the role of Count George Erdödy in the events of the turbulent year of 1848 during the Croatia's struggle for independence from Hungarian domination. Also, there is an overview of 30 manorial estates, their owners and their status at the time Alexander wrote the memoirs. At the end, the autor of this article shortly describes the history and the current status of the Erdödy's manor Klanječki Novi Dvori.

Key words: District of Klanjec, Iveković Family, Erdödy Family

Uvod / Introduction

Memoari mojeg pradjeda Aleksandra Ivekovića, koji su poslužili kao podloga za ovaj članak, stajali su više od 100 godina zaboravljeni, najprije kod jednog od Aleksandrovih potomaka, a posljednjih 40 godina kod mene. Oni bi tako zaboravljeni stajali još i danas da ih jednom prigodom nisam, slučajno naišavši na njih, iz znatiželje uzeo u ruke i počeo čitati. Iznenadilo me mnoštvo otkrivenih i – uvjeren sam – slabo poznatih, čak nepoznatih pojedinosti o znamenitim ljudima, njihovim susretima i događajima te o životu i običajima iz vremena obuhvaćenog Memoarima, u razdoblju između 1848. i 1914. godine. Mnoga od zapisanih pradjedovih sjećanja omogućuju nov uvid u društvene i gospodarske prilike toga vremena, osobito u život plemstva u ondašnjem kotaru Klanjec. Ta sjećanja zasigurno potiču na daljnja istraživanja u tim područjima hrvatske povijesti sredine 19. stoljeća. Sve su to razlozi zašto sam došao na pomisao da ovo napišem.

U ovom sam članku na više mjesta u kurzivu ugradio citate iz Memoara. U tim citatima ćete opaziti po gramatici, rječniku i pravopisu da se Aleksandar Iveković služio starijom inačicom hrvatskog jezika. Također ćete ponegdje nakon citata opaziti i moj komentar.

U pripremama za ovaj članak iz znatiželje sam i sam poduzeo neka istraživanja po temama o kojima se govori u Memoarima. Ta moja istraživanja traju i dalje. Neke od svojih nalaza sam naveo u ovom članku, ostali bi me suviše udaljili iz okvira članka pa ih zato i ne navodim.

O Memoarima / About Memoirs

Memoari nose naslov **Moji doživljaji pisani godine 1914.** i sadržavaju dva poglavlja.

U prvom poglavlju Memoara riječ je pretežito o vlastelinstvima u tadašnjem kotaru Klanjec. Obuhvaćeno je 30 vlastelinstava, sadržava opise i doživljaje njihovih vlasnika te sudbine tih vlastelinstava do 1914. godine. U tome poglavlju Aleksandar također opisuje „pohod na Dravu 1848. godine, u kojem je važnu ulogu imao grof Juraj Erdödy

U drugom poglavlju autor Memoara piše o svojim događajima na putovanjima po Monarhiji u razdoblju od 1849. do 1859. godine.

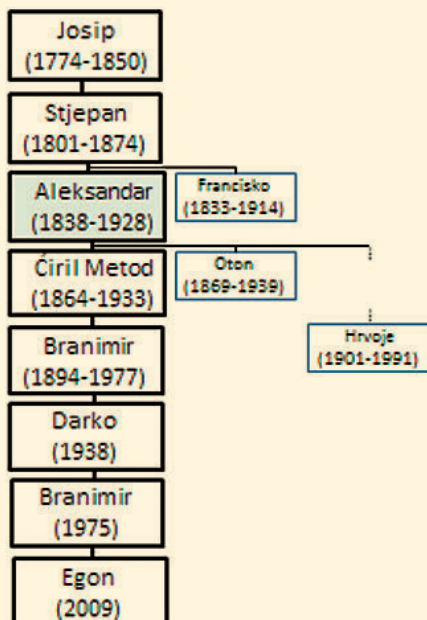
O sebi i o članovima svoje obitelji autor daje mnogobrojne pojedinosti na više mjesa i u prvom i u drugom poglavlju.

O obitelji Iveković / *About the Iveković Family*

Ivekovići su stara klanječka obitelj. Predci Aleksandra Ivekovića su, prema predaji (najstarije isprave o Ivekovićima u Klanjcu stradale su u požaru župne crkve 1716. godine, nije mi poznato postoje li ikakve starije isprave kod nekog od mnogobrojnih potomaka najstarijih Ivekovića), u Klanjec su došli iz zapadne Bosne zajedno s Franjevcima u bijegu od Turaka. Nadimak Repec, koji Ivekovići nose iz davnine, potječe od toponima Ripač; tako se zove mjesto na Uni pokraj Bihaća, odakle su Ivekovići početkom 17. stoljeća pošli u Hrvatsku.

Na Slici 1. prikazan je izravni muški niz naraštaja Iveković na potezu koji povezuje Aleksandra i autora ovog članka. U nastavku ću Aleksandra Ivekovića, autora Memoara jednostavno zvati samo Aleksandar.

Ivekovići su kroz nekoliko naraštaja održavali čvrste veze s vlastelinima sjeverozapadne Hrvatske, posebice s grofovima Erdödy i u Klanjcu i u nekim drugim mjestima gdje su Erdödy imali vlastelinstva – u Samoboru, Jastrebarskom i Novom Marofu. Aleksandrov otac Stjepan bio osobito blizak s grofom Jurjem Erdödyjem i s Nikolom pl. Halperom. O nekima od tih veza bit će još riječi u nastavku.

Slika 1. Genealogija Ivekovićevih po izravnoj muškoj liniji. Aleksandar – autor Memoara – označen je plavo.

Figure 1. Genealogy of the Iveković family direct male line. Alexander – the author of the Memoirs – is marked blue.

Izdvojio bih nekoliko istaknutijih Ivekovića. Na Slici 1 opazit **ćete** da su trojica pokazana izvan izravne linije. Izabrao sam ih zato jer su oni – zajedno s mojim djedom Ćirilom Metodom – četiri bliska rođaka, članova HAZU.

Aleksandrov brat Francisko Iveković bio je član HAZU, kanonik Zagrebačke nadbiskupije, rektor Sveučilišta u Zagrebu, dekan Bogoslovnog fakulteta u Zagrebu i profesor hebrejskiog, sirskeg i kaldejskog jezika.

Aleksandrov sin Oton Iveković bio je član HAZU, slikar i vlasnik dvorca Veliki Tabor između dvaju svjetskih ratova.

Aleksandrov unuk Hrvoje Iveković bio je također član HAZU rektor Sveučilišta u Zagrebu, osnivač Farmaceutskog fakulteta u Zagrebu i predsjednik Matice Hrvatske.

Aleksandrov sin i moj djed Ćiril Metod Iveković bio je član HAZU. Kao arhitekt počeo je raditi s Hermannom Bolleom na katedrali u Zagrebu, a nastavio s prof. Hasenauerom na novome Hoffburgu u Beču. Zatim je radio u arhitektonskoj tvrtki Fellner i Helmer. Radio je na Vijećnici u Sarajevu, a zatim na projektantskim, konzervatorskim i arheološkim radovima u Dalmaciji. Konačno je bio profesor na Arhitektonskom fakultetu u Zagrebu.

Stjepan Iveković (1801.–1874.)

O svojem ocu, mojem šukundjedu Stjepanu, Aleksandar piše ovako:

“Godine 1841. je moj otac postao notarušem svih općinah našega kotara, a koju službu je obavljao sve do god. 1851., ter je zatim dekretom od 10/12. 1850., br. 956. imenovan komisarom kod uređivanja katastra u kotarima Jastrebarsko, Samobor i Klanjec.

Naročito bio je pako među susjednimi vlastelini veoma obljubljen i štovan, uslijed njegove naobrazbe i što je bio veoma vješt latinskome jeziku i pravopisu, kojim se u ono doba kod sudova uredovalo, te svaki put bio pozvan na vlastelinski sud u Nove Dvore, kad se imalo o kojem većem prekršaju ili inoj parnici suditi, gdje je uvijek interes seljaka zastupao i branio, uslijed čega je i u narodu veoma obljubljen bio. Gospodari Novih Dvorah sve do godine 1848 jesu mogli suditi i na smrt, imali su pravo na takozvani IUS GLADII.

Kad je katastar vani svršen bio, mogao bi otac nastupiti službu kod katastra u Zagrebu, ali je nije primio, već je prvih mjeseca 1855. radje primio službu općinskog bježnika u općini Preseka, kraj Vrbovca, kamo ga njegov veliki prijatelj Nikola pl. Halper, koji je u ono doba u Vrbovcu velikim sudcem bio, pozvao i gdje je službovao sve do 1/6. 1860.

Iste godine došao je u Klanjec, gdje mu opetovano ponudili službu bilježnika, koju je i primio, i koju je obavljao, sve do uvođenja novog Općeg zakona godine 1870.”

Drugim riječima, moj šukundjed Stjepan je surađivao u organiziranju i uvođenju prvog katastra u Hrvatskoj!

Nisam uspio išta otkriti o moжебitim suđenjima koja su grofovi Erdödy provodili prema IUS GLADII, bilo u Cesargradskim (Klanječkim) Novim Dvorima bilo u njihovom prethodnom središtu – u dvorcu Cesargrad.

Aleksandar Iveković (1838.–1928.)

Moj pradjed i autor Memoara Aleksandar rođen je kao najmlađi sin od devetero Stjepanove djece.

Već je u djetinjstvu pokazivao nemiran i poduzetan duh.

Među svojim prvim uspomenama Aleksandar detaljno opisuje ozračje i događaje burne 1848. godine u Klanjcu i obližnjim krajevima. U nastavku će biti više riječi o ulogama grofa Jurja Erdödyja, 10-godišnjeg Aleksandra i njegova 14 godina starijeg brata Karla.

Österreichisch-ungarische Monarchie und die Schweiz, Staatenkarte.

Slika 2. Zemljovid Austro-Ugarske monarhije. Crvenim kružicama su označena mjesta u kojima je na svojim putovanjima boravio Aleksandar Iveković

Figure 2. Map of the Austro-Hungarian Monarchy. Red circles mark the places where Aleksandar Iveković stayed during his journeys

O svojem školovanju Aleksandar piše ovako: *“Buduć jesam uvijek želio biti soldat, dao me iste jeseni otac u školu u Maribor, gdje je bila kadetska škola, a u njoj bio je Kovačević, sin Nikole pl. Halpera, kojeg je imao sa svojom gazdaricom Kovačevićkom.”* Međutim, Aleksandar se uskoro predomislio, odustao od vojničke karijere i pošao u građansku školu. Zanimljivo je da je Aleksandar u vrlo kratkom vremenu naučio njemački jezik (koji dotad nije poznao) te u školi u kojoj je nastava bila samo na njemačkome, dvije godine položio s odličnim uspjehom! Aleksandar se zatim odlučio na još jednu promjenu – postao je šegrtom kod nekog pekarskog majstora koji ga je upisao u pekarski Ceh. Izgleda da je u toj profesiji brzo napredovao jer o sebi piše: *“Pravio sam takozvane Luksus-Gebäck, Wiener Kipfle i Kaiserice, jer za ono doba nije nijedan pekar u Zagrebu – kojih je bilo 7 – pravio fini Luksus-Gebäck.”*

Kao pekarski naučnik, a potom i majstor, Aleksandar je prema tadašnjim propisima krenuo u tzv. Wandern – putovanja po državi pri čemu se u različitim trajanjima zapošljavao kod lokalnih pekarskih majstora kako bi unaprijedio svoje pekarske vještine. Njegova putovanja po zemljama koje danas čine Hrvatsku, Sloveniju, Austriju, Mađarsku i Rumunjsku, s manjim su prekidima trajala gotovo 10 godina, od 1849. do 1859. godine. U tim putovanjima Aleksandar se dulje ili kraće vrijeme zadržavao i boravio – jednom ili nekoliko puta – u ukupno 68 gradova i mjesta. Na Slici 2. prikazan je zemljovid Austro-Ugarske Monarhije na kojem su crvenim kružićima označeni ti gradovi i mjesta. Sva svoja putovanja Aleksandar je prošao pješice ili ga je ponekad netko povezo kolima (slično današnjem autostopu). Samo jedno svoje putovanje – ono u Salzburg – poduzeo je vlakom.

Aleksandrova putovanja po Monarhiji prestaju osnivanjem obitelji. Moj djed Ćiril Metod, rođen 1864. godine – prvo je od 11-ero Aleksandrove djece. Aleksandar se počinje profesionalno baviti fotografijom o čemu je najstariji podatak onaj iz godine 1866. Taj je fotografski posao radio je za vlastelinstvo Veliko Trgovišće. Do danas nisam uspio saznati postoji li igdje išta sačuvano od Aleksandrove fotografske opreme odnosno njegovih originalnih fotografija ili negativna.

Bio je strastven lovac. Budući da je imao odlične odnose s mnogim vlastelinima, ovi su mu dopuštali lov na svojim lovištima.

Posljednje godine svojega profesionalnog života Aleksandar je proveo kao bilježnik u mjestu Zagorska Sela.

Vlastelinstva u kotaru Klanjec, njihovi vlasnici i stanje vlastelinstva 1914. / Nobility Estates in the Klanjec District, their Owners and State of the Estate in the Year 1914.

U prvom poglavlju svojih Memoara Aleksandar je opisao ukupno 30 vlastelinstava. Za svako vlastelinstvo opisao je njegovu lokaciju, povijest vlasništva (koja je u pojedinim slučajevima bila burna), poneku anegdodu o vlasniku ili nekom članu njegove obitelji te stanje vlastelinstva u trenutku pisanja Memoara, dakle 1914. godine.

U Tablici 1. prikaz je tih vlastelinstava koji sadržava toponim, ime vlasnika i stanje 1914. godine. Uočava se da je već 1914. godine 60% opisanih vlastelinstava bilo rasparcelirano i rasprodano. Osim toga, kod sedam opisanih vlastelinstava ne samo da dvorac ili kurija ondje više nije postojala nego se već u to doba nije moglo odrediti gdje je ta zgrada uopće stajala!

Iz anegdota o vlasnicima nekoliko njih sam izdvojio i u nastavku unio u kurzivu.

Ovdje moram navesti jedan ispravak: u tablici na Slici br. 3 tri su vlastelinstva koja nisu u kotaru Klanjec, a to su Gornja Rijeka (danas u Koprivničko-križevačkoj županiji), Orle (danas u Zagrebačkoj županiji) i Wizel (Bizeljsko, danas u općini Brežice u Sloveniji). Uvrstio sam ih u tablicu zato što Aleksandar piše o njihovim vlasnicima.

Tablica 1. Prikaz vlastelinstava, toponim, ime vlasnika te stanje 1914.

Figure 3. Tabular representation of the nobility estates, toponym, owner's name and state of the property in the year 1914.

VLASTELINSTVO	VLASNICI O KOJIMA ALEKSANDAR PIŠE	STANJE 1914. GOD.	
		RASPRODANO	SRUŠENO
Banska Gorica	Karoly	✘	✘
Bedekovčina	Galjuf		
Črešnjevec	Bužan	✘	✘
Domahovo	Krajačić	✘	
Dubravica	Ožegović	✘	
Gornja Rijeka	Rubido		
Gredice	Babić	✘	✘
Hruševac	Matačić		
Jelenjak	Kirholtz		
Lenišće	Pisačić		
Lobor	Keglević		
Miljana	Oršić		
Mokrice	Keglević; Kamauf	✘	✘
Moravče	Ladany; Giebler		
Novi Dvori	Erdödy	(✘)	
Orle	Pušić		
Orešje	Neubauer		
Pluska	Halper	✘	
Poklek	Oršić	✘	
Razvor	Erdödy; Ožegović	✘	

Sečengrad	Sečen	✘	✘
Tomaševac	Dominić		
Trsteno	Stingel	✘	✘
Vadina	Modić	✘	
Velika Erpenja	Erdödy; Sladović	✘	
Velika Horvatska	Ottenfels	✘	(✘)
Veliko Trgovišće	Briglević	✘	
Vižovlje	Gallyuf	✘	
Wizel (Bizeljsko)	Tatenbach Windischgrätz		
Zagorska Sela	Gallyuf	✘	

Vlastelinstvo Hruševac i obitelj Matačić / Hruševac Estate and the Matačić Family

“Hruševac je bilo dobro i vlasništvo žene Tome Matačića, rođene Penzež, kamo se Tomo priženio i s kojom je imao dva sina i dvije kćeri i to Lazara, Eugena, Celzu i Mariju.

Lazar, kao najstariji bio je ljubimac majke i akoprem veliki madjaron, koji nije nikad bio drukčije obućen nego u uskih magjarskih hlačah, čizme do koljena, surku i na glavi čikoški šešir, a u blagdane i kalpak, ipak je bio čovjek umjerene ćudi, dobrodušan kao i njegova majka, dočim njegov brat Eugen koji jošter danas živi, bio je i po obličju i naravi cijeli otac. Lazar se oženio sa nezakonitom kćerkom grofice Oršić, s kojom je ima dva sina, pa buduć, uslijed njegovog razbludnog života i vječnog lumparenja, nije njegova žena kod njega ostati mogla, ostavila ga i otišla u Lobor, k grofu Kegleviću, prijašnjem gospodaru dobra Mokrice. On je po smrti Lazara oba njezina sina posinio, radi čega je su dobili ime Keglević-Matačić.

Stariji od ovih imao je poznanstvo, kako je iz novinah poznato, sa princezom Lujzom Koburg.

Grof Keglević preselio se kasnije na drugo svoje imanje Lobor kod Zlatara, a početkom godinah 1900 prodao i to imanje, jer svoje djece imao nije, te se preselio sa svojom Matačićkom njekamo u Švicarsku, dali jošter žive nije mi znano.”

Dvorac Miljana i grofica Oršić / Castle of Miljana and Countess Orsic

“Miljana je veliko imanje sa lijepim dvorom pokraj mosta preko Sutle, preko kojeg vodi cesta u Podčetrtak, bivše vlasništvo grofova Oršić.

Za moje pameti posjedovala je jedna od grofih Oršić isto imanje, kojoj se priženio Lj. Rustić, s kojim je imala nješto djece. Poslije godine 1848. boravila je rečena grofica u Krapinskih Toplicah, gdje se sastala sa Jurom Planić (zapravo Planinc jer se bio

rodom iz Štajera), i koji je bio učiteljskim pomoćnikom tamo, te se i odmah u njega zaljubila. Da svojoj strasti udovolji, pozvala je Planića, da je primio kod nje mjesto instruktora djeci, gdje je više ljubovao sa gospodjom, nego djecu podučavao. Moram priznati, da je dotični Planić bio krasan čovjek, sve do dvoje smrti krijepak i jako naobražen.

Ovo ljubovanje je do toga dovelo, da je grofica svog zakonitog muža Rustića zane-marila, dapače otjerala iz Miljane, uslijed čega je medju njima nastala pravda i na posli-jedku su se nagodili tako, da je Rustić dobio majur Poklek, kamo se i preselio, a Planić postao neograničeni gospodar Miljane. Da Planić postane i vlasnikom od tog dobra, oženio je najmladju kćer groficihu.

Kad je stara grofica umrla, Planić se nagodio sa ostalom djecom, da ih u gotovom isplati, što je mnogo tisuća forinti iznosilo, uslijed čega, a i radi prijašnjeg duga, bude imanje preopterećeno. Nije dugo potrajalo, sreća ženidbe izmedju Planića i njegove žene i nakon par godina bračnog života, ostavila je njega, uzela od njega odpravninu u iznosu od 16000 for. i otišla u svijet, Bog zna kamo, nu kako se pripovijedalo u Ameriku.

Imanje Miljana nije nosilo toliko, što su kamati od dugovah iznašali, a Planić bio učen na gospodski život, morao je imanje prodati, koje je kupio Jäger iz Osijeka trgovac drvih, a Planić preselio se u Dubrovčan, gdje je po prilici oko god. 1900-1905 na raku u grkljanu umro, a taj posjed ostavio je svom nezakonitom sinu sa prezimenom Golec, pod uvjet, da uzme za ženu njegovu gazdaricu, što se i zbilio i danas je on tamo gospodar bez djece.”

Dvorac Sečengrad i grof Sečen / Castle Sečengrad and Count Sečen

“Sečengrad je lijepi grad uz desnu obalu ceste od križanja Klanjec – Krap. Toplice – Tuhelj – Vel. Trgovište, kojih ½ km. udaljen, gdje danas jesu najljepša polja. Isti bio je vlastnost grofa Sečena (nipošto Sečeny).

Isti grofovi bili jesu rođeni Slovaci, te grof Sečen razgovarao se sa seljacima samo slovački. Bio je neoženjen, i u godinah već prilično star, po mom sudu izmedju 60-70 godina. Isti morao se u Sečengrad doseliti negdje oko godine 1860. Gospodario je sam sa jednim španom i gazdaricom, a to je bila oko god. 1860/70 neka Poumić, rođjena Fabijanec iz Zagreba, muž joj bio opančar u Vlaškoj ulici, kojeg je ostavila. Bila je žena van-redne ljepote i izobrazbe. U ono doba po prilici oko 30 god. stara.

Ja sam se upoznao i ponajviše prijateljio sa grofom kroz sudca Jakopovića, koji rastavljen od svoje zakonite žene imao kod sebe u Klanjcu za gazdaricu sestru Koturičke rodj. Fabijanec, s kojim jesam često u Sečengrad navraćao se usijed čega me grof zavolio, dozvolio mi lov na svojem lovištu u općini Dubrovčan.

Isti grof rado je pio i tako svako poslije podne imao je svoj švips, pa buduć već star hotio se sa svojom lijepom gazdaricom ipak zabavljati, pa kad nije drugačije mogao, a da uz to pokaže svoju magnetsku moć, morala mu se lijepa gospodarica jako često, mal ne svaki dan poslije podne nakon crne kave do gola svući, a on je uzео korbač takozvani “Hundpaitsche“,

te ju natjeravao oko stola, po sobi, dakako i on u samo košulji i gaćah, dok nije postigao za čim je težio. On je umro negdje u 70-tih godinah i pokopan na groblju Tuhelj. Imanje je prodao sada pokojnom Hinku Grünwaldu, koji je sve rasparcelirao, i sam grad prodao, koji bude do temelja porušen, materijal bog zna kuda razvučen i sada nije ni znati, gdje je stojao.”

Veliko Trgovišće i Antun Mihanović / *Veliko Trgovišće and Antun Mihanović*

“Veliko Trgovišće je vlasnost Josipa Briglevića, pod koju jesu pripadali majuri Dubrovčan i Lipnica.

Isti Briglević bio je rođen Turopoljac. On je godine 1848. morao iz svog imanja pobjeći. Da mu grad i ine zgrade iste godine nisu seljaci demolirali, imade takodjer samo momu ocu zahvaliti, a mogu reći, da je i bio zahvalan, jer kad se iz svog progonstva vratio, iskazao nam je svoju zahvalnost u svakom slučaju prema mom ocu.

Kad sam se ja godine 1866. kod njega kao fotograf nekoliko dana zadržavao, dao mi je naime sve moguće fotografirati, naročito jesam radi toga pozvan bio, da fotografiram grupu, koja je šarpi iz platna cufala, za ranjenike u ratu Austrije proti Nijemcu, kod koje grupe je mnogo susjednih gospodja i gospodjicah bilo.

Medju ovimi spominjem samo kćer pokojnog Antuna Mihanovića, poslije udata za kapetana Lovetto, koji je godine 1912. kao general umro, a ona jošter danas živi.

Uopće se držalo da pokojni A. Mihanović nije bio oženit, pa kako da je mogao kćer imati? Istina, nije bio on zakonito nikad oženit, ali prigodom njegovog boravka u Carigradu, kao austrijski konzul, imao je odnošaj sa jednom svojom robinjom (Mulatkinjom) koja mu ovu kćer rodila i on ju za svoju kćer uzeo.”

Opisani postupak izrade sanitetskog materijala za ranjenike u Prusko-Austrijskom ratu vezan je za bitku kod mjesta Königgrätz (danas Hradec Králové u Češkoj Republici) godine 1866., u kojoj je Austrija doživjela težak poraz.

Antun Mihanović, autor teksta hrvatske himne Lijepa naša domovina, živio je u jugozapadnoj kuli Novih Dvora Klanječkih do svoje smrti godine 1861.

Veliko Trgovišće i odnosi Brigljević – Erdödy / *Veliko Trgovišće and the Relations Brigljević – Erdödy*

“Kako gore napomenuh, onom zgodom kad sam kod Briglevića (u Velikom Trgovišću) fotografske snimke pravio, iznenadio me jedan dan poslije objeda, kad se ostalo društvo na svoje zabave razišlo time, što mi je kazao “Gospodin Iveković, danas jeste prvi put bili u mojoj kući na objedu”, akoprem bio jesam već ne znam koliko puta prije. Ja njega u čudu pogledam, a on se meni nasmiješi i kaže:

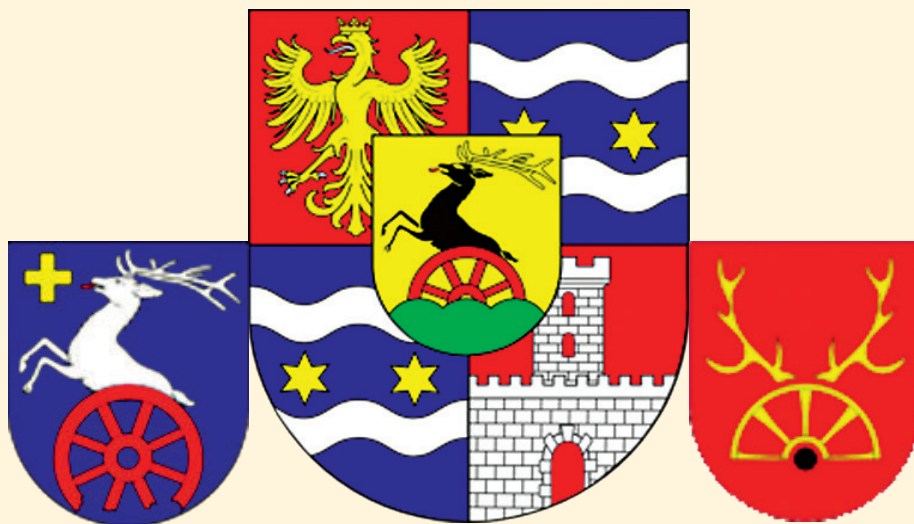
– Ja posjedujem ovaj grad, imanje i majure istina već 30 godina, ali imao jesam sve ovo u zalog od grofa Erdödyja na svotu od 36.000 for. u srebru. Dan odkupa iste-

kao je jučer. I zbilja, jučer prije podne dodje meni neki agent, ili vrag bi ga znao tko je bio, te mi odbroji u gotovom novcu 36.000 for., ali u papiru, naime u banknotama. Ja tom čovjeku predočim pismeni ugovor, u kojem je naročito stalo 36.000 for. u srebru, te mu kažem, ako mi do 12 sati isti dan ne donese 36.000 u samom srebru, onda je imanje moje. Moj je agent bio pokunjen, jer gdje će u ono ratno doba toliko srebro i za tako malo urah smoći, a budući da se povratio nije, a ja ne budi lijen pošaljem odmah expres u Varaždin na gruntovni prijenos i tako jesam danas ja jedini pravi vlasnik.

Isti Briglević nije imao djece, a imao je ženu sestru pokojnog A. Mihanovića, stoga bila je i kćer njegova poslije njegove smrti kod svoje tete, gdje se upoznala s onda nadporučnikom Lovetto.”

Nije čudo da godine 1866. Erdödyjev “agent“ nije imao potrebnog srebra za isplatu. U to je doba u Austriji cijena srebra godinama sve više nadilazila nominalnu vrijednost kovanica. Finoća srebra u kovanicama stalno je padala, tako je npr. od finoće 0,900 iz godine 1852. pala na svega 0,400 iz godine 1972. (u toj je godini došlo do sloma Bečke burze). U takvim je okolnostima srebrni novac nestajao iz optjecaja. Austrija je obustavila kovanje nekih svojih srebrnih kovanica sve do monetarne reforme 1892. godine.

Erdödy u godini 1848. / Erdödy in the Year 1848

Slika 3. Slijeva nadesno: grb Tome Bakača, grb obitelji Erdödy, grb grada Klanjca
 Figure 3. From left to right: Coat of arms of Tome Bakača, coat of arms of the Erdödy family, coat of arms of the town of Klanjca

“Grof Juraj Erdödy bio je veliki ljubitelj glasbe, te je on ob svom trošku ustrojio i dao izvježbati opće na glasu bandu Šanpetersku, koja je čak u Zagreb i u druga mjesta bila pozivana na plesove i ine glasbene zabave. Kupio je sam za istu sve instrumente, dapače je istu i uniformirao, s kojom je godine 1848 kao veliki Ilirac u Zagrebu kod inštalacije bana Jelačića sudjelovao.

Isti grof Juraj Erdödy, bio je među svimi vlastelini zagorskim kao bijela vrana među crnima, jer je bio oduševljen Ilirac, što je mnogo doprinijelo, da je sav ovaj Zagorski kraj bio oduševljen za rat proti Magjarom.

Godine 1848, bio jesam onda 10 god. star, kad je ono Jelačić prešao Dravu, proti Magjarom. Imala je tako za onda zvana “Nacionalgarda” poći na Dravu na stražu pa da većim veseljem naš narod tamo ide, dao je grof načiniti jedan veoma lijepi i fini barjak trobojni, koji se je imao u Klanjcu, dan prije odlazka blagosloviti.

Ovaj dan sakupilo se množina naroda na placu u Klanjcu, kada oko 10 sati prije podne dodje grof Juraj Erdödy jašući na jednom bijelcu, u Hrvatskoj surki i kalpaku, sa cijelom Šanpeterskom bandom prvi put u uniformi, a za istimi se vozila grofica u četveroprežnoj kočiji, kao kuma barjaku, a za njome tisuće seljaka, ženah, djece, a za ovimi dvojica kola, svaka sa jednim lagvom od 5 vedara vina.” (1 vedro = 56,589 l.)

Čim je odsjeo, započela se svečanost, na kojoj je jedan pater odslužio u kapelici «Ranjenog Isusa» koja je jošter onda postojala gdje je sada promenade, te je imala vrata na trg. Ovu kapelicu jesu saizdati dali moji predji Ivekovići, i bila je naša vlastnost, nu negdje poslije 1870 je dao kot. predstojnik, skupa sa načelnikom Pavuncem istu usprkos našem prosvjedu demolirati.

Poslije mise, provelo se blagoslivljanje barjaka, kojemu je kako gore rečeno grofica kumovala, a na tisuće i tisuće naroda prisustvovalo.

Poslije ovog metnuta jesu obadva lagva na pipu.

Buduć, da je ova ceremonija sve do podne potrajala, išla sva gospoda k mom otcu na objed, gdje je bio objed za preko 50 osobah napravljen. Poslije objeda uputila se sva gospoda među narod, gdje se zdravica za zdravicom kružila, koje je svijet s oduševljenjem slušao, a k tome jošter više pio, tako da za malo vremena jesu bili oba lagva prazna, i pošto je narod u najboljoj volji bio, to se iz svake kuće ili kleti nosilo u škafama i brentama vino i tako je zabava uz muziku do kasno u noć trajala.

Buduć, da su pako gardisti morali drugi dan o podne na stražu k Dravi odlaziti, to ih grof i ostali sve lijepo kući odpravi, da se za put prirede i odmore.

Kako goder se cijeli narod prilično opio, to ipak drugi dan već u 9 sati počeli dolaziti tako, da je cijela garda već u 12 u podne na odlazak pripravna bila. Kad se svi sakupili i na put pripravni bili, stupio je srijed njih gvardijan naših fratara, podijelio im je blagoslov, banda zasvirala “JOŠ HRVATSKA NI PROPALA” a moji gardisti put pod noge sa barjacom naprije i otišli. Ovi bili jesu svakovrstno oboružani: jedni jesu imali puške, drugi kose i vinjake na dugih kolcah, treći sjekire, baltice itd... dapače nekoliko njih bilo među njima, koji jesu samo takozvane čule imali, to je debeo štap, sa jednom kvrgom na kraju.

Iza ove povorke, koja je brojila nekoliko tisuća ljudi, jer su i starci pošli, vozila se na kolima njihova hrana, što je tko kod svoje kuće smoći mogao, ali bilo je tuj bome i mnogo pečenih purana, gusaka i svakojake živadi, dapače i nekoliko odojaka, onda pogačah svih vrsti. Vina nisu sobom vozili, jer jesu znali, da će toga svagdje dobiti. Ovu povorku predvodio je moj brat Karl, a brat Mirko i neki drugi Klanjčani, bili jesu kao podčasnici k njemu dodijeljeni, da se medju momčadi red uzdrži, a vrhovni zapovijednik gardijske straže cijelog Zagorja bio je sudac Nikola pl. Halper.

Ne znam, je li me muzika ili mržnja na Magjare koju jesam već sada u sebi gojio, potakla, da sam i ja otraga iza gardistah pošao.

Došavši u Malo Trgovišće, zapovijedi moj brat Karl momkom stati, a provizoru Horvatu naloži da dade momčadi okrijepje. Isti je dragovoljno pivnicu otvorio, dao vina koliko jesu momci piti mogli i podvorio sa kruhom, sirom i slaninom i tako se zadržali, da jesmo kasno na večer došli u Krap. Toplice, gdje je Cenek Novak mog brata na mene upozorio. Njeko vrijeme promišljavao je moj brat, što da samnom počme, napokon odlučio i mene silom kući protjera, kamo jesam prispio u 2 sata poslije pol noći. Ali jesam to u jutro dobro platilo, a bio bi jošter i bolje da me majka, čiji libling bio jesam, u obranu nije primila, akoprem nije mogla od velike brige za menom usnuti sve dok nisam se na vratima pojavio, čega radi je mene i otac ponajviše kaznio.

Što su naši gardisti kod Drave radili, to mi znano nije, već znadem, da se za nekijih 10-14 dana svi zdravi i veseli vratili.

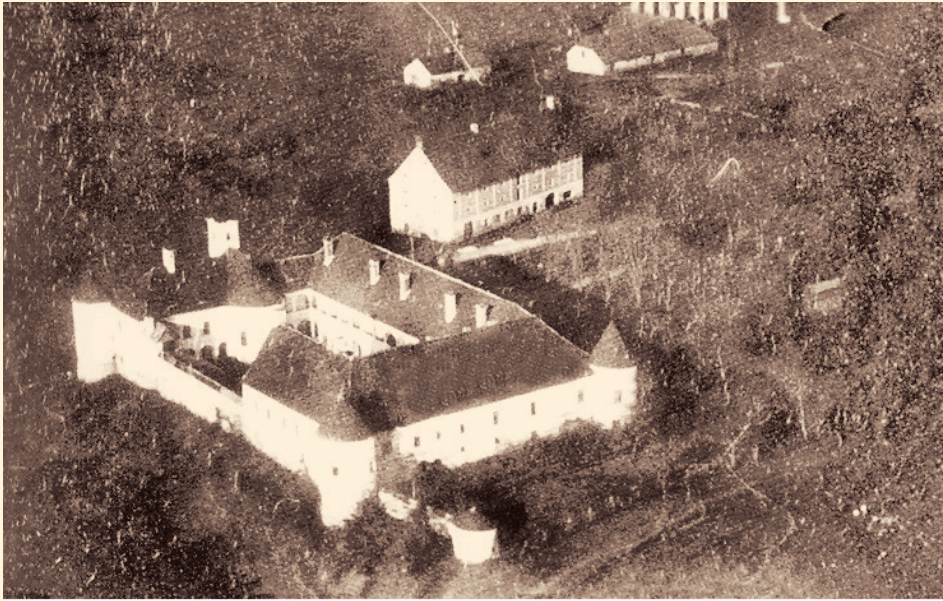
Grof Gjuro Erdödy umro je 1. kolovoza 1849., a njegova supruga Amalija rođ. grofica Oršić dne 11. siječnja 1851, oba u najljepšoj dobi, te su u Klanjcu pod crkvom pokopani. Lahka im zemlja!”

Još jedna, da uzmem Aleksandrove riječi „ bijela vrana medju crnim vlastelini zagorskimi“, bila je sestra grofa Jurja Erdödyja, grofica Sidonija Erdödy (1819. – 1884.), udala se za Antuna pl. Rubido u dvorac u Gornjoj Rijeki. To je prva hrvatska koncertna pjevačica i prva hrvatska operna primadona. Uz braću Stjepana i Jurja Erdödyja oduševila se za Ilirski pokret, što je javno pokazala u društvenom i glazbenom životu. Jedini je ženski lik na slici Vlahe Bukovca “Ilirski preporod” iz godine 1895.

Aleksandar je osim Antuna Rubido poznao i njegova brata, koji je bio veliki župan u Varaždinu između 1890. i 1900., kao i njihova strica, Stjepana, koji je bio gvardijan franjevačkog samostana najprije u Klanjcu, a zatim na Trsatu.

Epilog / Epilogue

Grofovska obitelj Erdödy je znamenita i istaknuta u hrvatskoj povijest. Hrvatskoj je dala petoricu banova i nekoliko sjajnih vojskovođa koji su Turke pobijedili u više bitaka. Osim u Mađarskoj (odakle je rodnom) posjedovala je u Hrvatskoj brojna vlastelinstva sve do godine 1945. Vlastelinstva oko današnjeg grada Klanjca stoljećima su joj – uz ona oko Jastrebarskog – bila od osobitog značena. S druge strane, grad Klanjec do danas njeguje uspomenu na svoju povijesnu povezanost s obitelji Erdödy. Primjer se vidi na Slici 4. Grb

Po odlasku u mirovinu (1856.) Mihanović se nastanio u predivnim Cesargradskim Novim Dvorima. Stanovao je po svoj prilici u »južnoj kuli«, u neposrednoj blizini kapelice.

Cesargradski Novi Dvori snimljeni iz aviona za vrijeme Drugog svjetskog rata.

Slika 4. Cesargradski (Klanječki) Novi Dvori snimljeni iz zraka četrdesetih godina 20. stoljeća. Pogled je s jugoistoka prema sjeverozapadu. Gospodarska zgrada iz gornjeg dijela fotografije sačuvala se do danas i vidi se na satelitskoj fotografiji sa slike 9. U kuli, na slici sasvim lijevo (jugozapadna kula), živio je Antun Mihanović do svoje smrti godine 1861.

Figure 4. Cesargradski (Klanječki) Novi Dvori photographed from the air in the 1940s. The view is from the south-east to the north-west. The farm building in the upper part of the photograph has been preserved to the present day and can be seen on the satellite photo shown in Figure 9. In the tower, far left (southwestern tower), Antun Mihanovic lived until his death in 1861.

Tome Bakača ugrađen je u grb grofova Erdödy (jelen koji se propinje iz polukotača), a taj je zatim bio uzorom za grb grada Klanjca, s tom razlikom **što su u grbu grada Klanjca samo** polukotač i jelenji rogovi, ali ne i sam jelen.

Burg Cesargrad, izgrađen na brdu iznad Klanjca, spominje se prvi put godine 1399. U vlasništvo obitelji Erdödy došao je tako da ga je 1521. (nakon višegodišnjeg sudskog spora) kao legat u vlasništvo dobio kardinal Toma Bakač (1435. – 1521.). Time bude Cesargrad – uz vlastelinstva Susedgrad, Medvedgrad, Stubicu i Rakovec – među prvim posjedima Tome Bakača, a poslije obitelji Erdödy, u Hrvatskoj (Tomin nećak Petar I. promijenio je 1511. godine prezime Bakač u Erdödy, koje je obitelj zadržala do danas).

Godine 1573., za vrijeme Seljačke bune pobunjenici su pod vodstvom Ilije Gregorića osvojili Cesargrad te ga opljačkali i zapalili. Nakon sloma Bune burg je brzo, ali samo djelomice obnovljen. U njemu je još godine 1588. živjela Barbara Alapić, uduvica bana Petra II. Erdödyja.

Burg je uskoro postao neudoban za stanovanje pa je ban Toma II. Erdödy sagradio 1603. godine dvorac i nazvao ga Curia Nova, danas pod nazivom Novi Dvori Klanječki odnosno Cesargradski, tri kilometra južno od Klanjca. Zanimljivo je da je burg Cesargrad i nakon izgradnje Novih Dvora bio još neko vrijeme u uporabi. Naime, u njemu su godine 1630. ban Žigmund I. Erdödy i Nikola Erdödy napisali darovnicu kojom se obvezuju financirati izgradnju franjevačkog samostana u Klanjcu.

O posljednjim vlasnicima Novih Dvora Aleksandar piše ovako:

“U 60-tih godina prodao je Ivan Erdödy svoj dio dobra Jakobu Brukneru, a godine 1900 kupili jesu Grünwald i Deutsch ostala 2 dijela od Novih Dvorih od R. Erdödy, odnosno od njegove kćeri Khevenhüller, i danas sve rasparcelirali i prodali seljacima, osim dijela Bruknerovog.”

Kao što se vidi na slici 4., dvorac je još 40-ih godina prošlog stoljeća bio pod krovom. No nakon Drugog svjetskog rata dvorac ostaje zapušten, počinje propadati (slika 5) i danas je od njega ostalo samo nekoliko zidova, kako se vidi na slikama 6. i 7.

Slika 5. Izgled dvorišta Cesargradskih (Klanječkih) Novih Dvora; scena iz TV serije, snimljena 1974. godine prema romanu A. Kovačića “U registraturi”

Figure 5. The courtyard of Cesargrad (Klanječki) Novi Dvori; A scene from a TV series, recorded in 1974 based on the novel by A. Kovacic “U regististraturi”

Slika 6. Cesargradski (Klanječki) Novi Dvori – detalj zapadnog pročelja dvorca, proljeće 2017. godine

Figure 6. Cesargradski (Klanječki) Novi Dvori – a detail of the west facade of the castle, in the spring 2017

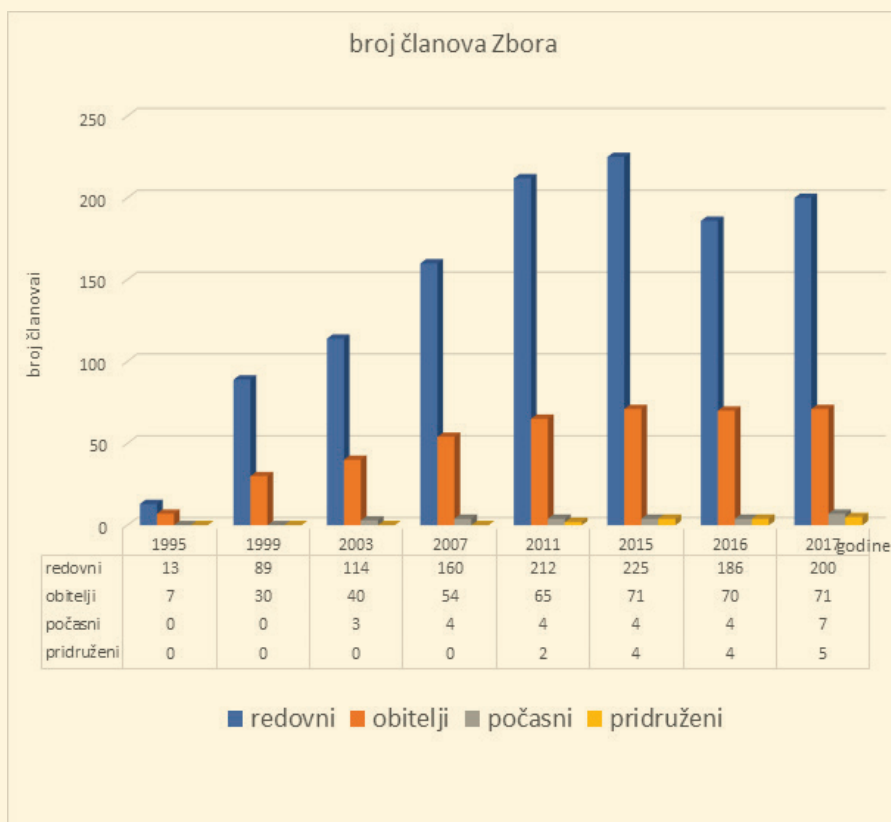
Slika 7. Cesargradski (Klanječki) Novi Dvori – sjeverno pročelje dvorca, proljeće 2017. godine

Figure 7. Cesargradski (Klanječki) Novi Dvori – the north facade of the castle, in the spring 2017

Članstvo Hrvatskoga plemićkoga zbora

Kako se vidi iz grafikona, broj članova Zbora stalno je rastao. No, na žalost, određen broj članova nije plaćao članarinu, i to godinama unatoč opomenama. Stoga je Veliko plemićko vijeće na svojoj sjednici 2016. odlučilo da se ti članovi brišu i stoga u 2016. Zbor ima 186 članova. No s novoprimitljenim članovima 2017. smo opet okupili 200 članova. U međuvremenu još su dva člana istupila iz Zbora, a troje je umrlo.

Naši novi članovi

New Members of Croatian Nobility Association

Zlatko pl. Barabaš, herold HPZ-a

Osnovni podatci o članovima plemićkih obitelji koji su tijekom 2016. – 2017. godine primljeni u HPZ i kojima su predane povelje na 19. zasjedanju Velikog plemićkog vijeća u Zagrebu, u Hrvatskom povijesnom muzeju 27. svibnja 2017. godine.

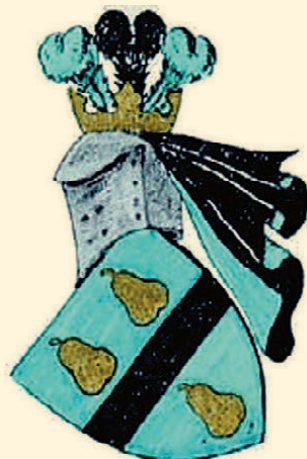
Olga pl. Arneri

Obitelj Arneri ili Arnerić pripada starom plemićkom rodu s otoka Korčule, a prvi se već 1420. spominje plemić Dobroslavić.

Sin Vlaha pl. Piruzovića-Dobroslavića bio je Arnir ili Arnerius, kršten imenom solinskog mučenika sv. Arnira i otad obitelj nosi novo, sadašnje prezime.

Godine 1533. u popisu plemića spominje se Jakov, pravnik i zapovjednik korčulanske ratne troveslarke, kao poslije i njegov unuk Arnir III.

Olga, rođena 1928., odlukom Plemićkog stola preliminarno je primljena 5. prosinca 2016., ali u međuvremenu je preminula. Slava joj.

Annemarie pl. Bona

U stare praplemićke porodice grada Dubrovnika pripada, među ostalima, i porodica Bona koja se spominje već u 9. stoljeću kao plemstvo franačkog podrijetla. Knez Saske August III. podijelio je naslov margrofa-markiza Mihajlu 1754. godine. Njegov sin Luka dobiva indigenat 1840. godine.

Potvrdu starog plemstva dobiva od Austrije i Mariño 1817. godine.

Annemarie, rođena 1983., kći je našega člana i osnivača Rodolfa. Magistra je ekonomije, a radi i živi u Grazu.

Dora pl. Jelačić Bužimski

Prvi Jelačići spominju se na području današnje Bosne i Hercegovine te Crne Gore u 16. stoljeću. Poslije to prezime nalazimo u Hrvatskoj u Pojunju i u Turopolju.

Prvu potvrdu plemstva dobiva Petar 1579. godine od kralja Rudolfa II. Drugi put je plemstvo potvrđeno Gabrijelu 1614. od kralja Matije.

Iz iste obitelji potječe nekoliko generala, podbana i bana. Najpoznatiji su general Ivan, podban Stjepan i ban Josip.

Dora, rođena je 1981., kći je našega člana Dubravka, književna je prevoditeljica, radi i živi s obitelji u Zagrebu.

Neven pl. Kačić-Bartulović

Pleme Kačića poznato je kao jedno od dvanaest najstarijih hrvatskih plemstava. Legenda kaže da su 1102. godine predstavnici tih plemena sklopili ugovor s ugarskim kraljem Kolomanom. Povijesni izvori poznaju tri plemenske skupine Kačića: Zadarsku, Omišku i Makarsku. Kačić-Bartulovići potječu iz Makarske grane, spominju se u Sućurju 1673. godine. Titulu «conte» od 1733. nosi Stjepan.

Neven, rođen 1968., sin je našega člana Srđana, elektroničar, radi i živi u Splitu.

Adrijana pl. Košćec-Đuknić

Porodica Košćec potječe iz Zelinskog kraja, iz mjesta Topličica. Plemstvo je Stjepanu potvrđeno 1806. i nalazimo ga u spisima Zagrebačke županije.

Godine 1904. u spisima Zemaljske vlade nalazimo potvrdu plemstva za Mirka Košćeca.

Adrijana, rođena 1972. godine, kći je našega člana Branimira, psihologinja, doktorica znanosti, radi i živi u Zagrebu.

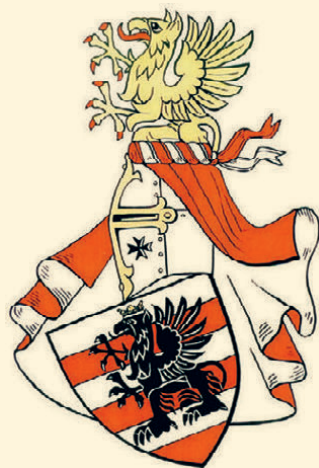
Mladen i Bartul pl. Marušić

Porodica Davidović-Marušić iz roda Oblačića, pripadaju u hrvatsko praplemstvo koji su u 13. stoljeća. iz sjeverne Hrvatske, preko Bosne stigli u Omišku Rogoznicu, tj. Marušice. Jedna grana je sredinom 16. stoljeća prešla na otok Brač.

Mletački senat je u ime dužda Reneira godine 1787. potvrdio stare plemićke povlastice iz 1437. i 1740. god.

Mladen, rođen 1957. godine, dipl. inž. je strojarstva, sudionik Domovinskog rata, odlikovan redom Danice, radi i živi s obitelji u Zagrebu.

Bartul, rođen 1987. godine, sin je Mladena, magistar prava i glazbenik, živi i radi s obitelji u Zagrebu.

Igor pl. Michieli

Obitelji Michieli priznato je plemstvo dukalom iz 1640. godine, a njihova je postojbina Pučišće na otoku Braču. Poslije se dijele na tri grane; Michieli-Vituri, Michieli-Tomić i Michieli. U Splitu je 1853. Šimun postavljen za načelnika grada, a bio je i član Carevinskog vijeća u Beču. Obitelj je povezana s mnogim plemićkim obiteljima iz Dalmacije.

Igor, rođen 1957., sin je našega člana, nažalost preminulog Igora i brat člana Sergeja, diplomirani je politolog-novinar, radi i živi u Zagrebu.

Valter, Marijana, Karlo i Marinela pl. Nutrizio

Obitelj Nutrizio potječe iz Trogira, a promijenila je prezime iz prvotnog Babić sredinom 17. stoljeća. Mletački naslov Conte Veneto podijeljen je 1773. kapetanu Šimunu i njegovim zakonitim potomcima. Carskim ukazom 1823. godine potvrđuje se plemstvo Josipu od Austrije.

Valter, rođen 1955., liječnik, sudionik Domovinskog rata, u mirovini, živi s obitelji u Zagrebu.

Marijana, rođena 1960., Valterova je supruga, dipl. učiteljica, radi i živi u Zagrebu.

Karlo, rođen 1987., sin je Valtera i Marijane, magistar ekonomije, živi i radi u Zagrebu.

Marinela, rođena 1990., Karlova je sestra, dipl. prehrambeni tehnolog radi i živi u Zagrebu.

Donat i Mirna pl. Petricioli

Obitelj Petricioli je talijanskog podrijetla, u Zadar u 17. stoljeću dolazi Valentin, sin Giacoma. Poslije se nastanjuje na Dugom otoku.

U plemićko vijeće grada Nina primljeni su 1775. Valentin i Marko, a 1793. Ivan te njihovi zakoniti potomci.

Plemstvo je službeno iskazano 1802. i 1817. godine.

Donat je rođen 1960., dipl. ing. biologije, profesionalni je ronilac i ekolog, živi u Zagrebu i u Saliju.

Mirna, rođena 1962., Donatova je sestra, magistra oblikovanja pejsaža, radi i živi u Zadru.

Temeljem čl. 13. Statuta HPZ-a u članstvo uz redovne možemo primati i pridružene i počasne članove. U pridruženo članstvo primljen je:

Marko Silađi, rođen 1960., inženjer strojarstva, radi i živi s obitelji u Zagrebu.

Društvene vijesti

Social News

Oviteženje prvih vitezova Svetoga groba jeruzalemskoga u Republici Hrvatskoj

Svečanim slavljem i euharistijskim obredom u Zagrebačkoj katedrali 13. svibnja 2017. oviteženo je prvih jedanaest vitezova Svetoga groba jeruzalemskog u Hrvatskoj.

Obred je predvodio Veliki meštar Viteškoga reda Svetoga groba jeruzalemskog kardinal Edwin Frederick O'Brien i Veliki prior za Magistrалnu delegaciju Reda u Hrvatskoj zagrebački nadbiskup kardinal Josip Bozanić.

U uvodnoj pozdravnoj riječi kardinala Bozanić među ostalim je posebno napomenuo da Sveta Stola priznanje samo dva viteška reda, i to: Viteški red Svetog groba jeruzalemskog i Suvereni malteški vojni red.

Usljedio je obred oviteženja te čitanje Dekreta.

Novi vitezovi su : Zvonimir Bračun, Petar Krešimir Hodžić, Kuzma Kovačić, Đuro Miškić, fra Miroslav Modrić, Vladimir Palošika, Miro Radalj, Željko Reiner, Antun Tomislav Šaban, fra Darko Tepert i Toma Vuković.

Nakon toga obreda uslijedilo je Euharistijsko slavlje koje je predvodio kardinal Edwin Frederick O'Brien.

Veliki meštar Viteškoga reda kardinal O'Brien uspostavio je Magistrалnu delegaciju reda Svetoga groba jeruzalemskoga u Republici Hrvatskoj.

Velikim priorom za Magistrалnu delegaciju Reda u Hrvatskoj imenovan je nadbiskup kardinal Josip Bozanić. Magistrалnim delegatom Reda u Hrvatskoj imenovan je Claude Grbeša.

Tom važnom događaju prisustvovalo je desetak članova Zbora.

Uspjesi naših članova

U razdoblju od posljednje sjednice VPV-a naša vrijedna članica **Petra Maroja** je diplomirala.

Čestitamo!

Naša članica **Katarina pl. Portada**, koja trenutno živi u Luksenburgu, rodila je treće dijete. Nakon Marije i Jakova sad se rodio i Lovre. Čestitamo majci i ocu, ali i cijeloj obitelji Portada.

Posjet Nadvojvode Karla von Habsbug-Lothringena

Od 26. do 28. listopada 2017. u posjet Zagrebu bio je nadvojvoda Karlo von Habsbug-Lothringen, Suveren Reda Zlatnog Runa i Veliki Meštar Europskog Reda Sv. Jurja Kuće Habsbug Lothringen.

Tom prigodom posjetio je Rektorat Sveučilišta u Zagrebu, ministricu kulture, Fakultet elektrotehnike i računarstva u Zagrebu, Zagrebačku nadbiskupiju i grad Ozalj.

Prigodnom svečanosti u subotu 28. 10. nadvojvoda je postavljen za počasnog člana Družbe Braće Hrvatskoga Zmaja, sa zmajskim predikatom Zmaj Karlštatski.

Tom svečanom činu, na poziv, nazočila je naša delegacija: kancelar Goran pl. Borelli, Nika pl. Francheschi i Tibor Kallay (na slici s Nadvojvodom).

In memoriam

Nažalost svake nas godine napusti po nekoliko naših članova, što je dio neumitnosti života. Tako su nas od prošle sjednice Velikog plemićkog vijeća napustili **Kata Vusio** iz Zadra, **Božidar Marijašević** iz Osijeka, **Ante Pavlović** iz Osijeka i naš dugogodišnji predsjednik **Ivo Durbešić**. Drage naše članove pamtit ćemo i posebno se na njih podsjetiti na našim skupovima.